

2013•2014
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

Het instituut van de klacht met burgerlijke partijstelling: een fundamenteel recht voor het slachtoffer of kunnen we ook zonder?

Promotor :
Prof. dr. Bart SPRIET

Jensie Follon

Proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

Maastricht University

2013•2014
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

Het instituut van de klacht met burgerlijke
partijstelling: een fundamenteel recht voor het
slachtoffer of kunnen we ook zonder?

Promotor :
Prof. dr. Bart SPRIET

Jensie Follon

Proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

Samenvatting

Indien het openbaar ministerie kennis krijgt van een misdrijf beslist ze in principe vrij of de strafvordering uit hoofde van dit misdrijf al dan niet wordt ingesteld. Deze beslissing kan bepaald worden door overwegingen die verband houden met de haalbaarheid van de strafvordering maar kan ook gebaseerd worden op opportuiniteitsafwegingen waarbij het openbaar ministerie het niet wenselijk acht om de vervolging in te stellen en overgaat tot een beleidssepot. Door dit opportuiniteitsbeginsel bestaat het gevaar dat het openbaar ministerie arbitrair en subjectief gaat optreden. In het licht van de mogelijke risico's die verbonden zijn aan het opportuiniteitsbeginsel en het vervolgingsmonopolie van het openbaar ministerie, is het instituut van de burgerlijke partijstelling in het leven is geroepen als een specifiek correctiemechanisme voor de benadeelde van een misdrijf. Langs de ene kant heeft de Belgische wetgever de mogelijkheid willen geven om een strafbeleid uit te bouwen, maar anderzijds kan hij "die beweert" door een misdaad of wanbedrijf te zijn benadeeld, klacht neerleggen bij de onderzoeksrechter door zich burgerlijke partij te stellen. Indien er geen grond van onontvankelijkheid voor handen is, zal deze individuele actie de strafvordering en het hele gerechtelijke apparaat in gang brengen, ook al wenst het openbaar ministerie niet te vervolgen.

Velen zijn de mening toegedaan dat de burgerlijke partijstelling behouden moet blijven als garantie voor de rechtsonderhorige tegen de eventuele laksheid van het openbaar ministerie. Het is misschien een interessante zaak om deze stelling eens vanuit een ander oogpunt te belichten. Ingeval het een doelbewuste beslissing is van het openbaar ministerie om, in het algemeen belang, een misdrijf niet te vervolgen, dient het niet aan het slachtoffer van dat misdrijf toe te komen om zijn private belangen boven dit algemeen belang te stellen. Ze dwarsboomt niet alleen het strafrechtelijk beleid van het openbaar ministerie, maar om diverse redenen wordt er ook veelvuldig misbruik van gemaakt. Een ander nadeel is dat de kabinetten van de onderzoeksrechters, die normaliter zouden moeten belast worden met de belangrijkste zaken, in werkelijkheid volstrekt ten onrechte overspoeld worden door klachten met burgerlijke partijstelling die ofwel betrekking hebben op relatief eenvoudige feiten, ofwel in wezen betwistingen van burgerrechtelijke aard zijn. Uit een cijfermatige analyse blijkt ook nog eens dat gerechtelijke onderzoeken die geopend zijn na een burgerlijke partijstelling veel langer duren dan na een vordering van het openbaar ministerie. Daarnaast werd vastgesteld dat, van de zaken die uiteindelijk toch worden verwezen naar de rechter ten gronde, slecht één derde leidt tot een effectieve veroordeling. Het voortbestaan van de burgerlijke partijstelling die een gerechtelijk onderzoek opent, lijkt naar de toekomst toe, nog moeilijk te onderbouwen.

Als we kijken naar onze Nederlandse burens zien we dat het ook anders kan. Zo wordt het vervolgingsmonopolie van het openbaar ministerie op een meer strikte wijze ingevuld, aangezien het in Nederland tot de exclusieve bevoegdheid behoort van het openbaar ministerie om al dan niet over te gaan tot vervolging van misdrijven. Het slachtoffer beschikt daarbij niet over de mogelijkheid om op eigen initiatief de strafvervolging uit te lokken. Om de dominerende macht van het openbaar ministerie enigszins te temperen voorziet het Nederlands Wetboek van Strafvordering in de mogelijkheid van beklag voor niet of niet verdere vervolging voor het slachtoffer dat toch vervolging wenst. De beslissing om niet of niet verder te vervolgen wordt dan onderworpen aan een rechterlijke toetsing. Deze rechtsvergelijking kan erg vernieuwend werken en de ontwikkeling

van ons eigen rechtssysteem bevorderen en voorkomt zo dat ons eigen rechtsstelsel zonder meer als het ideale stelsel wordt geponeerd.

Uit Europese initiatieven en uit de rechtspraak van het EHRM kunnen we afleiden dat het geen verplichting is voor de lidstaten om het slachtoffer het recht te geven om de strafvordering in werking te stellen. De Europese lidstaten moeten de nodige inspanningen leveren om ervoor te zorgen dat het slachtoffer toegang heeft tot een rechterlijke instantie die haar kan vergoeden voor de schade die ze heeft geleden door het misdrijf, maar dit moet niet noodzakelijk de strafrechter zijn. De klacht met burgerlijke partijstelling is, vanuit Europeesrechtelijk perspectief, geen fundamenteel recht voor het slachtoffer. Het volstaat dat aan het slachtoffer een recht tot herziening van de beslissing om niet te vervolgen wordt verschaft.

Het leidt geen twijfel dat het afschaffen van de mogelijkheid voor een benadeelde om zich bij de onderzoeksrechter burgerlijke partij te stellen, een zeer moeilijk te nemen hindernis zal zijn in het Belgisch strafprocesrecht. Toch mogen we echter niet zomaar voorbij gaan aan de kritieken en negatieve gevolgen die aan dit systeem verbonden zijn. Desgevallend kan de burgerlijke partijstelling, die een gerechtelijk onderzoek opent, afgeschaft worden mits invoering van nieuwe garanties. Een rechtsvergelijkende analyse van het Nederlands strafprocesrecht heeft aangetoond dat een correctie op het opportuniteitsbeginsel van het openbaar ministerie ook andere vormen kan aannemen.

Dankwoord

Met deze masterscriptie sluit ik mijn opleiding Master in de rechten af. Het afronden van mijn masterscriptie betekent voor mij het afronden van een belangrijk en leerrijk hoofdstuk in mijn leven. Om deze reden wil dan ook Prof. dr. Bart Spriet bedanken om mij de mogelijkheid te geven om mij in dit interessante onderwerp te kunnen verdiepen. Dit heeft mijn interesse in het strafrecht alleen maar doen toenemen.

Daarnaast zou ik ook graag mijn begeleidster Ann Bailleux willen bedanken. Zij heeft het nodige geduld met mij gehad en heeft de tijd genomen om feedback en goede raad te geven, wat mij enorm geholpen heeft.

In het bijzonder en in laatste instantie wil ik ook dhr. Cedric Stuyck, eerste substituut-procureur des Konings van het parket Tongeren, bedanken om de tijd die hij vrijmaakte om mijn vragen te beantwoorden. Zijn bijdrage heeft het voor mij mogelijk gemaakt om bepaalde aspecten vanuit een andere invalshoek te bekijken.

Inhoud

Inleiding.....	7
Hoofdstuk 1. De positie van het slachtoffer.....	9
Afdeling 1.1. Een historisch perspectief.....	9
Afdeling 1.2. Een hedendaags perspectief.....	12
Afdeling 1.3. Een rechtsvergelijkend perspectief: Nederland.....	15
Hoofdstuk 2. De uitoefening van de burgerlijke vordering.....	23
Afdeling 2.1. De keuze tussen de strafrechter en de burgerlijke rechter.....	23
Afdeling 2.2. De strafvordering is nog niet ingesteld.....	24
Afdeling 2.2.1. De klacht met burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter.....	24
Afdeling 2.2.2. De rechtstreekse dagvaarding voor het vonnisgerecht.....	43
Afdeling 2.3. Het lot van de strafvordering en de burgerlijke vordering in Nederland.....	47
Hoofdstuk 3. Welke vereisten worden vanuit Europa opgelegd ?.....	57
Afdeling 3.1. De Raad van Europa.....	57
Afdeling 3.2. De Europese Unie.....	60
Hoofdstuk 4. Welke argumenten kunnen de afschaffing van de burgerlijke partijstelling bij wijze van actie onderbouwen ?.....	63
Afdeling 4.1. Is de bestaansreden voor de burgerlijke partijstelling bij wijze van actie achterhaald ?.....	63
Afdeling 4.2. Nood aan strafrechtelijk beleid binnen het openbaar ministerie.....	67
Afdeling 4.3. Misbruik of ongepast gebruik.....	68
Afdeling 4.4. Enkele cijfers.....	70
Afdeling 4.5. Te hoge werklast onderzoeksrechter.....	70
Afdeling 4.6. Het publiekrechtelijk karakter van de strafvordering.....	71
Afdeling 4.7. Hervormingen.....	72
Hoofdstuk 5. Het vooronderzoek heruitgevonden: met of zonder de klacht met burgerlijke partijstelling?.....	77
Afdeling 5.1. Enkele kritische beschouwingen.....	77
Afdeling 5.2. Wetsvoorstel voor een nieuw Wetboek van Strafvordering.....	78
Afdeling 5.3. Resterende mogelijkheden voor het slachtoffer.....	83
Conclusie.....	87
Bibliografie.....	89

Lijst van bijlagen

- ✓ Bijlage 1: interview dhr. Stuyck, eerste substituut-procureur des Konings van het parket Tongeren

Inleiding

*Bergen, 30 september 2011*¹: als een vrij man verlaat priester Robert Borremans het plaatselijke gerechtsgebouw, waar hij even voordien door het hof van beroep is vrijgesproken van verkrachting en aanranding van de eerbaarheid van zijn minderjarig petekind. Een eerdere veroordeling tot vijf jaar gevangenisstraf door het hof van beroep te Brussel, wordt hierdoor teniet gedaan. Tijdens de behandeling van de zaak in beroep komt immers aan het licht dat het slachtoffer het vermeende misbruik uit jaloezie heeft verzonnen. De zaak Borremans wekt veel beroering bij de publieke opinie en toont in ieder geval aan hoe omzichtig er dient te worden omgesprongen met één van de basisrechten van iedere burger nl. *de klacht met burgerlijke partijstelling*.

Het is dit basisrecht wat ik in mijn scriptie in al zijn facetten wens te belichten en te onderzoeken. Naar het huidige Belgisch recht heeft elk slachtoffer van een misdrijf immers de mogelijkheid de vervolging op twee manieren op te starten: de burgerlijke partijstelling voor een onderzoeksrechter alsook de rechtstreekse dagvaarding. Hierdoor krijgt het slachtoffer een ondergeschikte, maar weliswaar substantiële mate van zeggingschap in de rechtsgang. Enkele kritische vragen dringen zich echter op: in welke mate dient er een rol voor het slachtoffer te zijn weggelegd betreffende de opstart van een gerechtelijk onderzoek? Meer nog: zou dit initiatief geen monopolie moeten zijn voor het openbaar ministerie?

Betreffende de aanwending van dit basisrecht is de Belgische wetgeving terzake duidelijk: het zelfbeschikkingsrecht van de burger tot het instellen van een strafvordering blijft een vaste verankering in het Belgisch rechtsapparaat. Dit in tegenstelling met het Nederlandse model, waarbij de beslissing tot vervolging enkel en alleen het monopolie is van het openbaar ministerie, waarbij het slachtoffer zich kan voegen.

Toch klinkt de laatste jaren de roep naar een hervorming van het systeem van de burgerlijke partijstelling steeds luider. Eén van de voornaamste bronnen van kritiek is namelijk dat het kan ingaan tegen het beleid van het openbaar ministerie. Het is de opdracht van een openbaar ministerie om een bepaald beleid te ontwikkelen waarbinnen de strafrechtelijke context perfect kan worden afgebakend. Het opportuniteitsbeginsel waarover het OM beschikt maakt een bewuste en selectieve toepassing van het strafrecht mogelijk, waarbij alle beschikbare rechtsmiddelen op efficiënte wijze kunnen worden aangewend. Een klacht met burgerlijke partijstelling kan hier tegen lijnrecht ingaan, hetgeen niet altijd bevorderlijk is voor een efficiënte justitiële werking.

Ook in de praktijk zijn de gevolgen van de burgerlijke partijstelling tastbaar: de burger zal immers sneller en méér gaan procederen waardoor de gerechtelijke dossierlast gevoelig zal stijgen. De gerechtelijke achterstand, reeds lange tijd een oud Belgisch zeer, zal hierdoor nog extra vertraging oplopen. Het is dan ook een markante vaststelling dat veel van de burgerlijke partijstellingen eindigen in een buitenvervolginstelling. Een onderzoeksrechter zou meer tijd en energie moeten kunnen steken in de ernstige of zwaardere dossiers, hetgeen niet altijd haalbaar is gezien de hoge kwantiteit aan de zgn. lichtere vormen van misdrijven zoals burenruzies, vechtpartijen, enz.

¹<http://www.hbvl.be/nieuws/binnenland/aid1081571/priester-borremans-niet-schuldig-aan-verkrachting.aspx>

De frustratie wordt soms des te groter wanneer blijkt dat aan de initiële doelstelling van de burgerlijke partijstelling - *het vergoeden van de geleden schade* - wordt voorbijgegaan en in sommige gevallen zelfs misbruik van het systeem wordt gemaakt. Het slachtoffer of benadeelde kan immers ook minder nobele bedoelingen via zijn burgerlijke partijstellingen nastreven waarvan legio voorbeelden: een doelbewuste beschadiging van de tegenpartij, verkrijging van inzage in het strafdossier of vertraging van het lopende onderzoek.

Zowel omwille van theoretische als praktische overwegingen dringt een hernieuwde benadering van de klacht met burgerlijke partijstelling zich vandaag op. Eén van de bestaansredenen van deze klacht is om onterechte niet-vervolgging door het openbaar ministerie te corrigeren. De bedoeling van mijn scriptie is dan ook te onderzoeken of er een andere, alternatieve benadering van het systeem mogelijk is waarbij de nadelen van het lopende systeem worden weggewerkt of verminderd en de voordelen van andere modellen - *zoals het Nederlandse* - kunnen worden geïmplementeerd.

Hoofdstuk 1. De positie van het slachtoffer

Afdeling 1.1. Een historisch perspectief

1. ACCUSATOIR VS. INQUISITOIR - Doorheen de geschiedenis van het strafrecht merken we een afwisseling tussen de keuze voor een accusatoir dan wel voor een inquisitoir systeem.² Een accusatoire rechtspleging wordt gekenmerkt door een *horizontale* processtructuur waarbij eiser en verweerder op gelijke voet staan met elkaar en vechten met gelijke wapens.³ Het geschil zal aanhangig worden gemaakt door een procespartij en niet door de overheid.⁴ Het proces bevindt zich volledig in handen van de partijen zelf, die kunnen bepalen welke onderzoeksverrichtingen zullen gebeuren en op welke manier. Eén van de belangrijkste kenmerken van de accusatoire procedure is de passieve rol van de rechter, wiens taak er voornamelijk uit bestaat erop toe te zien dat de procedure verloopt volgens de regels. De rechter zal niet actief deelnemen aan de waarheidsvinding, maar beperkt zich tot het aanhoren van de argumenten van beide partijen en beslist uiteindelijk welke partij in het gelijk zal worden gesteld. Een accusatoir proces heeft zowel ten aanzien van de partijen als ten aanzien van het publiek een openbaar en tegensprekelijk karakter. De procedure verloopt hoofdzakelijk mondeling. Nadelig aan de accusatoire rechtspleging is dat het aanleiding kan geven tot wraakacties en chantage, alsook dat bij ontstentenis van initiatief van het slachtoffer er geen procedure zal plaatsvinden waardoor bepaalde misdrijven ongestraft zullen blijven.⁵ De tegenpool van de accusatoire procedure is de inquisitoire procedure. Een inquisitoire rechtspleging wordt gekenmerkt door een *verticale* processtructuur waarbij de overheid een dominante rol speelt in de procesvoering en het procesverloop zal bepalen.⁶ Het proces bevindt zich niet in handen van de partijen. Binnen een inquisitoire procedure bestaat er een openbare aanklager die namens de gemeenschap zal optreden. Eén van de belangrijkste kenmerken van de inquisitoire procedure is de actieve rol van de rechter, wiens taak er in bestaat om de waarheid aan het licht te brengen. De rechter beschikt hiervoor over verregaande bevoegdheden en kan zelfs ambtshalve een procedure opstarten.⁷ Een inquisitoir proces heeft zowel ten aanzien van de partijen als ten aanzien van het publiek een geheim en niet-tegensprekelijk karakter. De procedure verloopt hoofdzakelijk schriftelijk.⁸

2. PRIMITIEVE GEMEENSCHAPPEN - In de primitieve gemeenschappen bestond het strafrecht, zoals wij het in de huidige betekenis kennen, niet. Het was onderdeel van een onoverzichtelijk

² R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 7.

³ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 513.

⁴ E. DIRIX, B. TILLEMANS, P. VAN ORSHOVEN, *De Valks juridisch woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 10.

⁵ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 7.

⁶ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 513-514.

⁷ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 8.

⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 514.

geheel van godsdienstige en morele normen.⁹ Er werd geen onderscheid gemaakt tussen een burgerlijk proces en een strafproces.¹⁰ De voorbode van het strafrecht in die tijd was het *Talio-recht* met als uitgangspunt: "Oog om oog, tand om tand".¹¹ Primair doel was de verdelging van het aangerichte kwaad en de reiniging. Bijkomend trachtte men te komen tot verzoening tussen de (familie van de) dader en (de familie van) het slachtoffer. Opvallend was dat het "strafrecht" in deze tijd hoofdzakelijk een privé-karakter had: het werd niet georganiseerd door de overheid, maar respectievelijk door het slachtoffer zelf en zijn familie enerzijds en de dader en zijn familie anderzijds.¹² Dit had tot gevolg dat de beklagde vaak onderworpen werd aan de wrok en de overdrijving van het slachtoffer.

3. MIDDELEEUWEN - Als verzet tegen het toenemend geweld als gevolg van de privé-wraaknemingen begonnen de feodale vorsten vanaf de 13de eeuw bemiddelend op te treden. Hun interventie had voornamelijk de bedoeling om de vrede tussen het slachtoffer en de dader, alsook hun families, te bewaren. Het was niet de bedoeling dat zij overgingen tot een eigenlijk onderzoek naar de waarheid, ze beperkten zich immers tot het afwegen van het woord van beide partijen. Ook bemiddelden zij bij de totstandkoming van een overeenkomst tussen slachtoffer en dader ter afkoping van de wraak, de zgn. "*compositio*" of "bloedgeld". Deze geldsom zou gezien kunnen worden als de voorloper van de privaatrechtelijke schadevergoeding. Er werd ook een soort heffing opgelegd, "*fredus*" of "vredesgeld" genaamd, die aan de koning toekwam ter vergoeding van de schade die de gemeenschap door het misdrijf had geleden. Deze geldsom zou gezien kunnen worden als de voorloper van de publiekrechtelijke geldboete.¹³ Het systeem vertoonde hoofdzakelijk accusatoire principes maar had als nadeel dat de verdachte nog steeds blootgesteld werd aan de haatdragendheid en overdrijving van het slachtoffer. Hieruit kon men afleiden dat het niet altijd wenselijk was om de vervolging van misdrijven uitsluitend aan het slachtoffer over te laten. Het oud-Germaans strafrecht bouwde verder op bemiddeling tussen families en stammen die met elkaar in conflict leefden door een misdrijf. Er werd een systeem ontwikkeld met rondtrekkende rechters die in het vorstendom navraag deden over mogelijke misdrijven.¹⁴ De rechters trokken rond in dorpen en verzochten de bevolking om personen aan te duiden die van een misdrijf werden beschuldigd. Dergelijk systeem had dan ook een accusatoir karakter waarbij de rechters een passieve rol speelden en de partijen op gelijke voet stonden. Enkel het slachtoffer of zijn familie kon een strafzaak op gang brengen. De bedoeling van de procedure was om de reputatie van de beklagde na te gaan zonder over te gaan tot een onderzoek naar schuld of onschuld. Tijdens deze periode staan het slachtoffer en de dader niet meer op gelijke voet, maar worden misdrijven beschouwd als een persoonlijke aanslag van de dader tegen God.¹⁵

4. ANCIEN RÉGIME - Onder invloed van het canoniek recht evolueerde men stilaan naar een inquisitoir systeem.¹⁶ Vanaf de 14de eeuw ging de rechter een actievere rol spelen en had hij de leiding over het proces. Naargelang de macht van de Franse koningen toenam werd de

⁹ J. MONBALLYU, *Zes eeuwen strafrecht: de geschiedenis van het Belgische strafrecht (1400-2000)*, Leuven, Acco, 2006, 22.

¹⁰¹⁰R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 26.

¹¹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 6.

¹² R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 26.

¹³ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 7.

¹⁴ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 6.

¹⁵ L. VANDAM, "De strafrechtsbedeling: een historisch samenspel tussen dader, slachtoffer en maatschappij?", *Antenne* 26(2008) nr. 3, 8.

¹⁶C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 8.

inquisitoriale procedure bekrachtigd.¹⁷ De rechter kon ambtshalve, op klacht van het slachtoffer of op vordering van een nieuw gecreëerd ambtenarenkorps optreden.¹⁸ Deze laatste kan gezien worden als "een openbaar ministerie" avant-la-lettre. Toch bleef hun functie, in vergelijking met het huidige recht, eerder beperkt aangezien de rechter het openbaar ministerie steeds moest machtigen om iemand voor het vonnisgerecht te brengen.¹⁹ De inquisitoire rechtspleging werd enkel toegepast op ernstige misdrijven zoals de misdrijven strafbaar met de doodstraf, verbanning of met een zware lijfstraf. De minder ernstige misdrijven werden "civielrechtelijk" afgehandeld.²⁰ Er volgde een ommekeer in de bewijslast en het was nu aan de vervolgende partij om haar beweringen hard te maken. Het slachtoffer had nog steeds een belangrijke rol betreffende de inwerkingstelling van de strafvordering maar had geen invloed meer op het verdere verloop van het proces. In de *Grande Ordonnance criminelle* van Lodewijk XIV (1670) werd een nieuw personage in het leven geroepen, nl. de *lieutenant criminel*. Deze laatste is naar huidige recht te vergelijken met de figuur van de onderzoeksrechter. Het slachtoffer kon de *lieutenant criminel* adieren door zich bij hem burgerlijke partij te stellen. De functie van de benadeelde werd beperkt tot het vragen van een schadevergoeding.²¹

5. FRANSE REVOLUTIE - Vanaf 1789 vond er een revolutie plaats binnen het strafrecht. In de *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen* van 1789 werden de beginselen van legaliteit, subsidiariteit en proportionaliteit opgenomen, naast andere belangrijke bepalingen zoals het beginsel van persoonlijke vrijheid, het beginsel van de niet-terugwerkende kracht van de strafwet en het vermoeden van onschuld.²² Naar aanleiding van verschillende decreten en wetten werd de mogelijkheid, om de strafvordering in te stellen, opgesplitst tussen enerzijds het slachtoffer en anderzijds iedere burger die kennis had van een misdrijf. Het openbaar ministerie had geen recht om de strafvordering in werking te stellen maar bleef wel de bevoegdheid behouden om deze uit te oefenen. In de *Code des Délits et des Peines* van 3 Brumaire van het jaar IV (1795) werd uiteindelijk een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de strafvordering met punitieve doeleinden die werd uitgeoefend door de daartoe gedelegeerde ambtenaren, en de burgerlijke vordering die kon worden uitgeoefend door het slachtoffer met het oog op het bekomen van een schadevergoeding.²³

6. CODE D'INSTRUCTION CRIMINELLE – Het Wetboek van Strafvordering(1808) van Napoleon nam afstand van de ideeën van het revolutionaire strafrecht en trachtte een evenwicht te vinden tussen een inquisitoir voorbereidend onderzoek en een accusatoir onderzoek op de terechtzitting.²⁴ Het voorbereidend onderzoek was geheim en niet-tegenspreekbaar en de terechtzitting was openbaar, tegensprekelijk en mondeling. Deze Code bevestigde het onderscheid tussen de strafvordering en de burgerlijke vordering. De strafvordering werd gezien als een publieke vordering die aan de samenleving toekwam aangezien zij werd uitgeoefend in het algemeen belang en strekte tot de

¹⁷R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 27.

¹⁸R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 27.

¹⁹R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 28.

²⁰C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 9.

²¹R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 28.

²²C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 12.

²³R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 29.

²⁴J. MONBALLYU, *Zes eeuwen strafrecht: de geschiedenis van het Belgische strafrecht (1400-2000)*, Leuven, Acco, 2006, 22.

bescherming van de maatschappij.²⁵ De vervolging van de misdrijven werd definitief aan het openbaar ministerie toevertrouwd. Ook de *Code pénal* van 1810 van Napoleon (Strafwetboek) kon gezien worden als een terugval naar vroegere tijden waar wrede en mensonterende straffen werden heringevoerd, zoals de afhakking van de rechterhand. Wel werd er aan de rechter een beoordelingsbevoegdheid gegeven om de straffen te bepalen binnen de grenzen van de wettelijk bepaalde minimum- en maximumstraffen.²⁶

7. HET HUIDIG BELGISCH STRAFRECHT - Na de onafhankelijkheid van België in 1830 had de grondwetgever de intentie om zowel het Strafwetboek als het Wetboek van Strafvordering volledig te hernieuwen. Dit gebeurde echter enkel voor het Strafwetboek waarvan in 1867 een nieuwe versie verscheen. Het Wetboek van Strafvordering van Napoleon bleef ongeveer hetzelfde. Dit wetboek wordt nu gezien als totaal verouderd en met het oog op een betere rechtsbedeling werden door de rechtspraak veel afwijkingen aanvaard.²⁷ Een eerste poging tot vernieuwing vond plaats in 1878 en leidde tot de toevoeging van de *Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering* aan het oude wetboek.²⁸ Onder leiding van de Luikse hoogleraar M. Franchimont werd in 1991 de *Commissie Strafprocesrecht* aangesteld. Deze Commissie kreeg opdracht om voorstellen te ontwikkelen inzake de hervorming van het vooronderzoek in strafzaken.²⁹ Dit resulteerde in de wet Franchimont van 12 maart 1998 en kan gezien worden als de meest ingrijpende wijziging van het Wetboek van Strafvordering sinds Napoleon. Omdat het Wetboek van Strafvordering al dateerde van 1808, was het reeds lang niet meer aangepast aan de maatschappelijke werkelijkheid. Aan de beklagde en de burgerlijke partij werden zo goed als geen rechten toegekend.³⁰ Om aan deze toestand een einde te brengen was men genoodzaakt om over te gaan tot een herziening van het strafprocesrecht. De doelstelling van de Commissie was een beter evenwicht creëren tussen de rechten en plichten van de verschillende actoren van het strafproces. Het is hoofdzakelijk dankzij deze wet dat het slachtoffer een betere plaats heeft verkregen in het huidig strafproces. In 2002 is deze Commissie nog een stap verder gegaan en stelde ze een voorontwerp voor van een volledig nieuw Wetboek van Strafvordering.³¹ Het voorontwerp werd door de Senaat goedgekeurd op 1 december 2005 en is toen overgemaakt aan de Kamer.³² Helaas is dit wetboek er nooit doorgekomen.³³

Afdeling 1.2. Een hedendaags perspectief

§1. De hoedanigheid van het slachtoffer in algemene zin

²⁵R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 29.

²⁶C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 12.

²⁷Y. DELBROUCK, "De Wet Franchimont tussen hamer en aambeeld, tussen oogmerk en realiteit" *Orde van de dag* 1999, afl. 5, 55.

²⁸J. MONBALLYU, *Zes eeuwen strafrecht: de geschiedenis van het Belgische strafrecht (1400-2000)*, Leuven, Acco, 2006, 369

²⁹B. DE SMET, "De justitie in de steigers. Beschouwingen over het ontwerp Franchimont als steunpijler van een moderne gerechtelijke constructie", *Panopticon* 1997, 210.

³⁰M. FRANCHIMONT, "Over de wet van 12 maart 1998: Antecedenten, filosofie, evolutie; Grenzen van een hervorming" in CBR (ed.), *Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 23.

³¹Voorontwerp van Wetboek van Strafprocesrecht, opgesteld door de Commissie Strafprocesrecht, *Parl.St.* Senaat, 2001-2002, nr. 2-1288 en *Parl.St.* Kamer, 2001-2002, nr. 2043/001.

³²Wetsontwerp houdende het Wetboek van Strafprocesrecht, *Parl.St.* Kamer, 2005-06, nr. 2138/001.

³³P. TRAEEST, "Is er nog een toekomst voor het ontwerp van wetboek van strafprocesrecht?" *Orde van de dag* 2008, afl. 41, 248.

8. ZORVULDIGE EN CORRECTE BEJEGENING - In het verslag van de Commissie "Dutroux-Nihoul" stelde men vast dat er in België een lacune bestond in de opvang en behandeling van slachtoffers. Er was sprake van een matige opvang waardoor het slachtoffer niet altijd ernstig werd genomen. Er was tevens de gebrekkige slachtofferbegeleiding, waarbij deze laatste bovendien geen toegang had tot het strafdossier in de onderzoeksfase.³⁴ Om hieraan te verhelpen nam de Commissie concrete wetteksten aan om de positie van het slachtoffer substantieel te verbeteren.³⁵ Er werd een nieuw art. 3bis V.T.Sv. ingevoerd dat bepaalt : " *Slachtoffers van misdrijven en hun verwanten dienen zorgvuldig en correct te worden bejegend, in het bijzonder door terbeschikkingstelling van de nodige informatie en, in voorkomend geval, het bewerkstelligen van contact met de gespecialiseerde diensten en met name met de justitie-assistenten.*" De justitie-assistenten zijn de personen die de bevoegde magistraten bijstaan bij de begeleiding van personen die betrokken zijn bij gerechtelijke procedures.³⁶ Niet alleen de politie maar ook de leden van het openbaar ministerie, griffies en administratieve diensten, de onderzoeksrechter en de zetelende magistratuur hebben de verplichting om slachtoffers correct en zorgvuldig te behandelen.³⁷ Ondanks het feit dat deze bepaling niet voorziet in een sanctie in geval van niet-naleving wijst dit artikel toch eenieder op zijn verantwoordelijkheden en heeft het een symbolische waarde dat een wettelijk kader biedt voor de rechtsbijstand van het slachtoffer in het algemeen.³⁸

§2. De hoedanigheid van benadeelde persoon

9. VERKLARING VAN BENADEELDE PERSOON - Tot 1998 voorzag het Wetboek van Strafvordering geen enkel recht voor de slachtoffers van misdrijven die zich niet burgerlijke partij hadden gesteld.³⁹ Zij werden niet in de procedure betrokken en werden in het ongewisse gelaten over het verloop van de rechtspleging.⁴⁰ Dit leidde tot een groot wantrouwen in justitie bij de slachtoffers van misdrijven.⁴¹ De wet van 12 maart 1998 bracht hierin verandering en kan gezien worden als de belangrijkste vernieuwing voor het slachtoffer. Met de wet Franchimont heeft men ervoor gekozen om een bijzonder wettelijk statuut te creëren voor het slachtoffer dat een verklaring van "benadeelde persoon" heeft gedaan, maar zich nog niet formeel burgerlijke partij heeft gesteld of dit niet wil.⁴² Dit werd ingevoerd door het nieuwe art. 5bis V.T.Sv.: " *De hoedanigheid van benadeelde persoon verkrijgt degene die verklaart schade te hebben geleden veroorzaakt door een misdrijf.*"

10. VORMVEREISTEN - De persoon die een klacht indient bij de politiediensten, zal systematisch worden geïnformeerd over de mogelijkheid om het statuut van benadeelde persoon te verkrijgen

³⁴ *Parl. St. Kamer*, 1996-1997, nr. 713/6, 159 e.v.

³⁵ H.-D., BOSLY, D. VANDERMEERSCH, M. BEERNAERT, *Droit de la procedure penale*, Brugge, La Charte, 2010, 244.

³⁶ Art. 3bis lid 3 V.T.Sv.

³⁷ F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN, *Strafrecht & strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2013, 131.

³⁸ R. VERSTRAETEN, "Nieuwe rechten voor het slachtoffer tijdens het vooronderzoek" in CBR(ed.), *Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 192.

³⁹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 543.

⁴⁰ F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN, *Strafrecht & strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2013, 131.

⁴¹ R. VERSTRAETEN, "Nieuwe rechten voor het slachtoffer tijdens het vooronderzoek" in CBR(ed.), *Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 195.

⁴² H.-D., BOSLY, D. VANDERMEERSCH, M. BEERNAERT, *Droit de la procedure penale*, Brugge, La Charte, 2010, 247.

en de daarbij behorende rechten.⁴³ De verklaring wordt gedaan in persoon of door een advocaat, met opgave van de naam, de voornaam, plaats en datum van geboorte, beroep en woonplaats, aard en oorzaak van de geleden schade alsook het persoonlijk belang dat de betrokkene doet gelden.⁴⁴ Het artikel bepaalt echter niets over het controleren van de waarheid van deze gegevens. De verklaring, waarvan akte wordt opgesteld die bij het dossier wordt gevoegd, wordt afgelegd op het secretariaat van het openbaar ministerie, op het politiesecretariaat, bij de politieambtenaar die het proces-verbaal opstelt of wordt per aangetekende brief aan het secretariaat van het openbaar ministerie toegezonden.⁴⁵

11. TOEKENNING RECHTEN - Door een verklaring van benadeelde persoon af te leggen verkrijgt het slachtoffer drie belangrijke rechten:⁴⁶

12. RECHT OP BIJSTAND OF VERTEGENWOORDIGING - Ten eerste heeft de benadeelde persoon het recht bijgestaan of vertegenwoordigd te worden door een advocaat.⁴⁷ Dit wil niet zeggen dat deze aanwezig moet zijn op alle verhoren van de benadeelde persoon door de politiediensten en/of de onderzoeksrechter en dat hij aanwezig mag zijn bij andere onderzoeksverrichtingen. De benadeelde persoon zal zich echter wel kunnen laten bijstaan door de advocaat bij contacten met de onderzoeksrechter.⁴⁸

13. DOCUMENTEN TOEVOEGEN - Ten tweede mag de benadeelde persoon ieder document dat hij nuttig acht doen toevoegen aan het dossier.⁴⁹ De toevoeging van deze documenten kan geschieden in elk stadium van de procedure: opsporingsonderzoek, gerechtelijk onderzoek of de procedure voor het vonnisgerecht.⁵⁰

14. KENNISGEVING - Ten derde moet hij op de hoogte worden gebracht van de seponering en de reden daarvan, het instellen van een gerechtelijk onderzoek en de bepaling van een rechtsdag voor het onderzoek- en vonnisgerecht.⁵¹ Aanvankelijk was het geen verplichting om ook de reden van seponering mee te delen. Uiteindelijk werd de invoering van een motiveringsplicht toch aangenomen omwille van de noodzaak om te kunnen nagaan of de beslissing zorgvuldig werd genomen en of zij in overeenstemming is met de richtlijnen van het College van procureurs-generaal.⁵² De redenen tot seponering moeten dus worden meegedeeld aan de benadeelde persoon. Deze mededeling mag van algemene aard zijn omdat het onmogelijk is om de inhoudelijke grond van elke beslissing tot seponering afzonderlijk te verantwoorden. Indien de procureur des Konings elke sepotbeslissing afzonderlijk met redenen moet omkleden, zou dit de werklast enorm verhogen waardoor de efficiënte werking van openbaar ministerie in het gedrang zou kunnen komen. Er wordt een éénvormige instructie gegeven door het College van procureurs-

⁴³ Art. 5bis §1/1 V.T.Sv.

⁴⁴C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 543.

⁴⁵ Art. 5bis §2 lid 2 V.T.Sv.

⁴⁶ H.-D., BOSLY, D. VANDERMEERSCH, M. BEERNAERT, *Droit de la procedure penale*, Brugge, La Charte, 2010, 248.

⁴⁷ Art. 5bis §3 V.T.Sv.

⁴⁸R. VERSTRAETEN, "Nieuwe rechten voor het slachtoffer tijdens het vooronderzoek" in CBR(ed.), *Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 197.

⁴⁹ Art. 5bis §3 lid 2 V.T.Sv.

⁵⁰ R. VERSTRAETEN, "Nieuwe rechten voor het slachtoffer tijdens het vooronderzoek" in CBR(ed.), *Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 198.

⁵¹ Art. 5bis §3 lid 3 V.T.Sv.

⁵² *Parl. St. Senaat*, 1997-1998, nr. 1-704/4, 151.

generaal over de draagwijdte van de voor de motivering te gebruiken terminologie.⁵³ Reeds ervoor hanteerden de parketten al een aantal categorieën waaronder de beslissingen van seponering konden worden ondergebracht: afwezigheid van misdrijf, onbekende dader, vervallen strafvordering, misdrijf niet bewezen of onvoldoende bezwaren, vervolging niet opportuun, Na de mededeling van de beslissing tot seponering en de reden hiervan heeft het slachtoffer een betere mogelijkheid om de opportuniteit van verdere stappen te overwegen.⁵⁴

15. INZAGERECHT - Recent werd door de wet van 27 december 2012⁵⁵ nog een vierde recht toegekend aan de benadeelde persoon, nl. het recht te verzoeken om inzage van het dossier te verkrijgen en er een afschrift van te bekomen.⁵⁶ Vroeger moest de benadeelde eerst de toelating vragen aan de procureur-generaal overeenkomstig art. 125 van het K.B. van 28 december 1950 houdende het Algemeen Reglement op de gerechtskosten in strafzaken.

16. POSITIE BINNEN DE STRAFPROCEDURE - Ondanks het feit dat de benadeelde persoon geen partij is in het strafproces, zorgt de wet er formeel voor dat hij wordt geïnformeerd over het verloop van de strafprocedure. Hetgeen hem ook toelaat om, beter dan voorheen, de opportuniteit en het tijdstip van een eventuele klacht met burgerlijke partijstelling, rechtstreekse dagvaarding, of inleiding van een burgerlijk geding te kunnen beoordelen.

§3. De hoedanigheid van burgerlijke partij

17. BURGERLIJKE PARTIJ – Wanneer er een rechtstreeks slachtoffer is en indien het daartoe zelf actie onderneemt, kan het slachtoffer ook partij worden in het strafproces, die daarbij de hoedanigheid van burgerlijke partij aanneemt. Dit is mogelijk in de vorm van een burgerlijke partijstelling bij wijze van voeging, waarbij de burgerlijke partij haar vordering zal voegen aan de reeds ingestelde strafvordering. Niettemin kan het slachtoffer ook zelf de strafvordering instellen door een burgerlijke partijstelling bij wijze van actie.⁵⁷ Naast het slachtoffer zelf, is dit ook mogelijk voor de rechtsopvolgers van het slachtoffer.⁵⁸ De burgerlijke partijstelling kan omschreven worden als een zuiver burgerlijk patrimonieel concept, waarbij de uitoefening van de burgerlijke vordering voor de strafrechtsmachten uitsluitend de bedoeling heeft om de schade, die door het misdrijf werd veroorzaakt, te herstellen.⁵⁹

Afdeling 1.3. Een rechtsvergelijkend perspectief: Nederland

§1. Uitgangspunten van het Nederlandse strafprocesrecht

⁵³ R. VERSTRAETEN, "Nieuwe rechten voor het slachtoffer tijdens het vooronderzoek" in CBR(ed.), *Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 200.

⁵⁴ F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN, *Strafrecht & strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2013, 132.

⁵⁵ Art. 22 Wet 27 december 2012 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, BS 31 januari 2013.

⁵⁶ Art. 5bis §3 lid 4 V.T.Sv.

⁵⁷ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 20.

⁵⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 544.

⁵⁹ H.-D., BOSLY, D. VANDERMEERSCH, M. BEERNAERT, *Droit de la procedure penale*, Brugge, La Chartre, 2010, 249

18. HISTORISCHE EVOLUTIE - Zoals in België begint de geschiedenis van het Nederlandse strafprocesrecht bij de Franse revolutie. In Nederland werd, na de Franse bezetting van het Koninkrijk Holland in 1810, de Code d'instruction Criminelle van Napoleon ingevoerd.⁶⁰ In 1838 werd door de Franse Code plaats gemaakt voor een eigen Wetboek van Strafvordering maar doordat dit wetboek in veel opzichten slechts een navolging en soms zelfs letterlijke vertaling van zijn Franse voorganger was, werd een nieuw Wetboek van Strafvordering (N.Sv.) ingevoerd in 1921, die in werking trad op 1 januari 1926.⁶¹ Ondanks het feit dat het Franse recht voor zowel België als Nederland de basis is geweest voor het moderne strafrecht, werden door beide landen andere beleidskeuzes gemaakt omtrent de positie van het slachtoffer in de strafprocedure, waardoor beide op dit vlak voor een totaal andere richting hebben gekozen.

19. UITGANGSPUNT - Een van de klassieke uitgangspunten van het Nederlandse strafprocesrecht is het garanderen van een juiste toepassing van het materiële strafrecht. Het heeft tot doel om de schuldigen te bestraffen en de bestraffing van onschuldigen te voorkomen. In het materiële strafrecht zijn abstracte voorwaarden geformuleerd die moeten worden vervuld vooraleer men kan overgaan tot het opleggen een straf. Aan de hand van het strafproces zal worden nagegaan of die voorwaarden vervuld zijn en welke straffen aan de betrokken persoon moet worden opgelegd. Om dit te kunnen verwezenlijken zijn onderzoeken en beslissingen nodig. Het strafprocesrecht bevat de regels omtrent dit onderzoek en de beslissing. Het onderzoek kan opgesplitst worden in twee delen: het voorbereidend onderzoek en het onderzoek ter terechtzitting, ook wel eindonderzoek genaamd.⁶²

20. VOORBEREIDEND ONDERZOEK - Onder het voorbereidende onderzoek wordt verstaan het onderzoek hetwelk aan de behandeling ter terechtzitting voorafgaat.⁶³ Voorheen bestond het voorbereidend onderzoek uit het opsporingsonderzoek, het gerechtelijk vooronderzoek en het strafrechtelijk financieel onderzoek.⁶⁴ Sinds 1 januari 2013 is het gerechtelijk vooronderzoek afgeschaft.⁶⁵

21. OPSPORINGSONDERZOEK - Het opsporingsonderzoek is het onderzoek naar strafbare feiten onder gezag van de officier van justitie met als doel het nemen van strafvorderlijke beslissingen. Een opsporingsonderzoek is er altijd, hoe kort ook.⁶⁶ De verantwoordelijkheid van het opsporingsonderzoek ligt bij de officier van justitie en wordt daarvoor bijgestaan door overige opsporingsambtenaren. De officieren van justitie vertegenwoordigen het openbaar ministerie 'in de eerste lijn', dus bij de rechtbanken en zijn belast met het onderzoek naar een gepleegd of nog te plegen strafbaar feit.⁶⁷

22. GERECHTELIJK VOORONDERZOEK - In een aantal gevallen was het opsporingsonderzoek niet voldoende om de zaak tot een goed einde te brengen en klaar te maken voor de behandeling ter terechtzitting. Dat was vooral omdat de officier van justitie de daartoe vereiste bevoegdheden

⁶⁰ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 11.

⁶¹ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 13.

⁶² G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 243.

⁶³ Art. 132 NSv.

⁶⁴ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 243.

⁶⁵ *Infra* nr.23

⁶⁶ A. MINKENHOF, *Nederlandse strafvordering*, Deventer, Kluwer, 2009, 230.

⁶⁷ Art. 141 en 148 lid 1 NSv.

miste. Deze bevoegdheden lagen bij de rechter-commissaris in het kader van een gerechtelijke vooronderzoek.⁶⁸ Een gerechtelijk vooronderzoek kon alleen worden ingesteld na een daartoe strekkende vordering van het openbaar ministerie.⁶⁹

23. RECENTE WIJZIGING - In de fase van het voorbereidend onderzoek is de laatste jaren het zwaartepunt van het strafproces meer en meer bij het opsporingsonderzoek gaan liggen. In de praktijk werd geconstateerd dat het gerechtelijk vooronderzoek nog slechts in een klein deel van de strafzaken werd benut.⁷⁰ Op 1 januari 2013 is de *Wet versterking positie rechter commissaris* in werking getreden.⁷¹ De kern van deze wet is dat het gerechtelijk vooronderzoek en de mini-instructie worden afgeschaft waarbij de rechter-commissaris niet langer wordt beschouwd als een onderzoeksrechter maar wel als *een rechter in het vooronderzoek* met een toezichthoudende taak op het opsporingsonderzoek.⁷² De eerste verantwoordelijkheid voor het vooronderzoek komt nu volledig bij het openbaar ministerie te liggen en vormt het enige onderzoekskader.⁷³ De nieuwe toezichthoudende taak van de rechter-commissaris bestaat uit begeleiding en kwaliteitsbewaking van het opsporingsonderzoek.⁷⁴

§2. De rol van het slachtoffer binnen de strafprocedure

24. RATIO LEGIS - Het slachtoffer kan verschillende hoedanigheden aannemen in het strafproces. Een hoedanigheid die het slachtoffer echter niet toekomt is deze van vervolger. Onder de gelding van de Franse Code d'Instruction Criminelle in Nederland was dit wel het geval en had het slachtoffer de mogelijkheid om de strafvervolging in gang te stellen.⁷⁵ Na de afschaffing van de Franse wetgeving heeft het Wetboek van Strafvordering er onmiddellijk voor gekozen om het slachtoffer dit vorderingsrecht niet langer toe te kennen en een vervolgingsmonopolie bij het openbaar ministerie te leggen. De Nederlandse wetgever motiveerde deze keuze met de gedachte dat de vervolging tot straf een daad van publiek belang is. Het oordeel over de strafvervolging moet men niet overlaten aan het slachtoffer die meer door persoonlijke wraakgevoelens dan door motieven van algemeen belang zullen worden beheerst. Daarbij kan een particulier vervolgingsrecht aanleiding geven tot vervolging in onbelangrijke zaken en een bron van chantage vormen.⁷⁶

25. VERSCHILLENDE HOEDANIGHEDEN - In het Nederlands Strafrecht kan het slachtoffer verschillende hoedanigheden aannemen waardoor zij toch een bepaalde invloed kan uitoefenen op het strafproces.

⁶⁸ A. MINKENHOF, *Nederlandse strafvordering*, Deventer, Kluwer, 2009, 254.

⁶⁹ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 244.

⁷⁰ Tweede Kamer 2009-10, 32 177, nr. 3, 1.

⁷¹ Besluit van 13 september 2012 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet versterking positie rechter-commissaris en van de wet van 1 december 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de herziening van de regels inzake de processtukken, de verslaglegging door de opsporingsambtenaar en enkele andere onderwerpen, *Staatsblad* 2011, 601.

⁷² Art. 170 N.Sv.

⁷³ N.J.M., KWAKMAN, "De nieuwe wet versterking positie rechter-commissaris", *Trema*2012, <http://irs.ub.rug.nl/ppn/345818644>, 2.

⁷⁴ C.P.M. CLEIREN, " Waakzaamheid geboden. Aandachtspunten bij ontwikkelingen in het Nederlandse strafprocesrecht" in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven: Liber Amicorum Alain De Nauw*, Brugge, die Keure, 2011, 91.

⁷⁵ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 75.

⁷⁶ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 76.

26. SLACHTOFFER ALS AANGEVER - Veel opsporingsonderzoeken naar misdrijven beginnen met een aangifte door het slachtoffer of door een derde.⁷⁷ Iedereen die kennis draagt van een begaan strafbaar feit is bevoegd om daarvan aangifte te doen.⁷⁸ Door deze aangifte raakt het misdrijf immers bekend bij de politie.

27. SLACHTOFFER ALS KLACHTGERECHTIGDE - Een bijzondere vorm van aangifte is de klacht. De klacht is een aangifte met verzoek tot vervolging. Bij sommige misdrijven is een voorafgaande klacht een voorwaarde voor vervolging, klachtdelicten genaamd.⁷⁹ Indien het slachtoffer geen klacht indient, heeft het openbaar ministerie geen recht om de vervolging in te stellen. Op deze manier heeft het slachtoffer van zo'n misdrijf een sterkere positie dan het slachtoffer van een ander misdrijf.⁸⁰

28. SLACHTOFFER ALS KLAGER EX ART.12 N.SV. - Zoals later uitvoerig besproken zal worden, beschikt het slachtoffer over de mogelijkheid om een procedure wegens beklag over niet of niet-verdere vervolging in te stellen.⁸¹ Het slachtoffer dat vervolging wenst maar vaststelt dat het openbaar ministerie de zaak niet wil vervolgen, kan zich hierover bij het hof beklagen.⁸²

29. SLACHTOFFER ALS BENADEELDE - Zoals later uitvoerig besproken zal worden, beschikt het slachtoffer over de mogelijkheid om zijn vordering tot schadevergoeding in het strafproces te voegen. Het slachtoffer wordt niet gedwongen via een aparte burgerlijke procedure zijn vordering tot schadevergoeding toegewezen te krijgen. Men kan aansluiten bij het strafgeding.⁸³

30. SLACHTOFFER ALS SPREKER OP DE ZITTING - Voor een aantal in de wet aangeduide misdrijven wordt er aan het slachtoffer een spreekrecht toegekend.⁸⁴ Het slachtoffer of diens nabestaande hebben dan het recht om tijdens de zitting een verklaring af te leggen over de gevolgen die het strafbare feit voor hem hebben opgeleverd. Op deze manier krijgt het slachtoffer erkenning door in zekere mate te mogen deelnemen aan het strafproces en de rechter alsnog extra informatie te kunnen verschaffen.⁸⁵

§3. De rechtspositie van het slachtoffer

31. VERBETERDE RECHTSPOSITIE - De laatste jaren is de positie van het slachtoffer in Nederland sterk verbeterd. Met de *Wet Terwee* zijn de mogelijkheden voor het slachtoffer, om binnen een strafprocedure schadevergoeding te verkrijgen, uitgebreid.⁸⁶ Het slachtoffer werd hierdoor niet langer verplicht een afzonderlijke procedure op te starten voor de burgerlijke rechter. Ook in Nederland hebben internationale initiatieven een belangrijke invloed gehad waardoor de belangen van het slachtoffer een steeds grotere rol zijn gaan spelen.⁸⁷ Te denken valt aan de Aanbeveling

⁷⁷ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 78.

⁷⁸ Art. 161 N.Sv.

⁷⁹ Art. 164 1ste lid N.Sv.

⁸⁰ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 80.

⁸¹ *Infra* nr. 126 e.v.

⁸² G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 83.

⁸³ *Infra* nr. 139 e.v.

⁸⁴ Art. 51^eN.Sv.

⁸⁵ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 86-87.

⁸⁶ Wet van 23 december 1992, tot aanvulling van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven en andere wetten met voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van strafbare feiten, *Staatsblad* 1993, 71.

⁸⁷ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 229.

R(85) 11 van de Raad van Europa, de rechtspraak van het EHRM en het Kaderbesluit van 2001 van de Europese Unie, die later zullen worden besproken. Uit deze instrumenten kunnen een aantal richtlijnen worden afgeleid die bij de vormgeving van de rechtspositie van het slachtoffer van belang kunnen zijn. Doch vloeit hieruit geen dwingende keuze uit voort. De Nederlandse wetgever heeft steeds de keuze bij het vorm geven van deze rechtspositie.⁸⁸ Naar aanleiding van de implementatie van het EU-Kaderbesluit van 15 maart 2001⁸⁹ ontstond de noodzaak om, binnen de bestaande kaders, de positie van het slachtoffer verder te verbeteren.⁹⁰ Met ingang van 1 januari 2011⁹¹ is, mede ter vervanging en uitbreiding van de *Wet Terwee*, de *Wet van 17 december 2009* in werking getreden. Het doel van deze wet was om de positie van het slachtoffer in het strafproces te versterken. De mogelijkheden voor het slachtoffer om aanzet te geven tot onderzoek blijven echter zeer beperkt. Er zijn wel een reeks andere rechten voorzien voor het slachtoffer. Het idee is er gekomen om in het Wetboek van Strafvordering een aparte afdeling op te nemen die enkele basisrechten voorziet voor het slachtoffer in het algemeen.⁹² De nieuwe titel IIIA in het Wetboek van Strafvordering is gewijd aan 'rechten van het slachtoffer' en een afdeling 'schadevergoeding'.

32. WIE IS SLACHTOFFER ? - Een slachtoffer wordt gedefinieerd als degene die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden.⁹³ Elke vorm van schade uit een misdrijf maakt een betrokkene tot slachtoffer.⁹⁴

33. RECHT OP CORRECTE BEJEGENING - De officier van justitie draagt zorg voor een correcte bejegening van het slachtoffer.⁹⁵ Deze bepaling is gebaseerd op art. 2 van het kaderbesluit van de Europese unie dat de lidstaten verplicht om al het nodige te doen om te waarborgen dat het slachtoffer tijdens de procedure met het gepaste respect voor zijn persoonlijke waardigheid wordt bejegend.⁹⁶ Een correcte bejegening door politie en justitie draagt bij tot het herstel van de persoonlijke waardigheid van het slachtoffer.⁹⁷ Het niveau van betrokkenheid van politie en justitie zal in eerste instantie afhangen van de zwaarte van het strafbaar feit. Hoe ernstiger het strafbaar feit, hoe meer inspanning van het justitieel apparaat kan worden verwacht.⁹⁸ Het nadrukkelijk opleggen van deze taak aan de officier van justitie en de rechter benadrukt de verandering in zienswijze waarbij het slachtoffer niet langer behandeld wordt als louter een instrument voor waarheidsvinding in strafzaken, maar wel degelijk gezien wordt als zelfstandige procesdeelnemer

⁸⁸ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 236.

⁸⁹ *Infra* nr. 152

⁹⁰ C.P.M. CLEIREN, " Waakzaamheid geboden. Aandachtspunten bij ontwikkelingen in het Nederlandse strafprocesrecht" in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven: Liber Amicorum Alain De Nauw*, Brugge, die Keure, 2011, 91.

⁹¹ Besluit van 23 november 2010 tot wijziging van het Besluit van 13 juli 2010 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet van 17 december 2009 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces, *Staatsblad* 2010, 1.

⁹² Wet van 17 december 2009 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces, *Staatsblad* 2010, 1.

⁹³ Art. 51a lid 1 NSv.

⁹⁴ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 242.

⁹⁵ Art. 51a lid 2 NSv.

⁹⁶ Art. 2 Kaderbesluit omtrent de status van het slachtoffer in de strafprocedure van 15 maart 2001, *PB*. L 82, 22 maart 2001, p. 1-4.

⁹⁷ F.F. LANGEMEIJER, *Het slachtoffer en het strafproces*, Deventer, Kluwer, 2010, 11.

⁹⁸ Tweede Kamer 2004-05, 30 143, nr.3, 5.

met eigen belangen. Dit betekent niet dat het slachtoffer wordt erkend als afzonderlijke partij in het strafproces die bevoegd is zelf een vervolging tegen de verdachte in te stellen.⁹⁹

34. RECHT OP INFORMATIE – Het slachtoffer heeft recht op informatie over de strafrechtelijke procedure tegen de verdachte.¹⁰⁰ Aan het slachtoffer dat daarom verzoekt, wordt door de politie en de officier van justitie mededeling gedaan van de aanvang en voortgang in de zaak tegen de verdachte. In het bijzonder wordt ten minste door de politie schriftelijk mededeling gedaan van het afzien van opsporing of het inzenden van een proces-verbaal tegen een verdachte. De officier van justitie doet schriftelijk mededeling van de aanvang en de voortzetting van de vervolging, van de datum en het tijdstip van de terechtzitting en van de einduitspraak in de strafzaak tegen de verdachte. In daartoe aangewezen gevallen en in ieder geval in de meest ingrijpende zaken doet hij desgevraagd tevens mededeling van de invrijheidstelling van de verdachte of veroordeelde.¹⁰¹ Daarnaast moet het slachtoffer ook worden ingelicht over een strafbeschikking^{102 103} en moet hij ook in kennis worden gesteld van de beslissing om niet te vervolgen door de officier van justitie.¹⁰⁴

35. RECHT OP KENNISNEMING VAN EN TOEVOEGING AAN PROCESSTUKKEN - Op verzoek van het slachtoffer wordt door de officier van justitie toestemming verleend om kennis te nemen van de processtukken die voor het slachtoffer van belang zijn.¹⁰⁵ Het belang van het slachtoffer reikt niet verder dan het strafbaar feit waarvan hij zelf slachtoffer werd.¹⁰⁶ Deze informatieverplichting is vooral bedoeld voor slachtoffers die gegevens nodig hebben om voor hun belangen in rechte op te komen.¹⁰⁷ Het slachtoffer kan ook aan de officier van justitie verzoeken documenten, die hij relevant acht voor de beoordeling van de zaak tegen de verdachte of van zijn vordering op de verdachte, aan het dossier toe te voegen.¹⁰⁸ In het belang van het onderzoek, of in het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, van de opsporing of vervolging van strafbare feiten of op zwaarwichtige gronden aan het algemeen belang ontleend, kan de officier van justitie de kennisneming van bepaalde processtukken of het toevoegen van documenten weigeren.¹⁰⁹ Deze bepalingen geven uitvoering aan art. 3 van het Kaderbesluit van de Europese Unie dat aan de lidstaten de verplichting oplegt om het slachtoffer de mogelijkheid te geven om bewijselementen voor te dragen, alsook aan art. 4 die een informatieverplichting oplegt aan de lidstaten.¹¹⁰ Vroeger kon enkel de benadeelde partij kennisnemen van en toevoegingen doen aan processtukken maar door de Wet van 17 december 2009 is deze regeling uitgebreid ten behoeve van alle slachtoffers.¹¹¹

36. RECHT OP BIJSTAND EN EEN TOLK - Het slachtoffer kan zich doen bijstaan.¹¹² De bijstand houdt in dat het slachtoffer zich bijvoorbeeld door een medewerker van slachtofferhulp, een

⁹⁹ Tweede Kamer 2004-05, 30 143, nr.3, 7.

¹⁰⁰ Tweede Kamer 2004-05, 30 143, nr.3, 19.

¹⁰¹ Art. 51a lid 3 N.Sv.

¹⁰² Art. 257d lid 5 N.Sv.

¹⁰³ *Infra* nr. 125

¹⁰⁴ Art. 243 lid 4 N.Sv.

¹⁰⁵ Art. 51b lid 1 N.Sv.

¹⁰⁶ Tweede Kamer 2004-05, 30 143, nr.3, 11.

¹⁰⁷ Tweede Kamer 2004-05, 30 143, nr.3, 21.

¹⁰⁸ Art. 51b lid 2 N.S.v.

¹⁰⁹ Art. 51b, lid 3 N.Sv.

¹¹⁰ Art. 3 en art. 4 Kaderbesluit omtrent de status van het slachtoffer in de strafprocedure van 15 maart 2001, *PB*, L 82, 22 maart 2001, p. 1-4.

¹¹¹ Tweede Kamer 2004-05, 30 143, nr.3, 20-21.

¹¹² Art. 51c lid 1 N.Sv.

raadsman of zelfs door een metgezel kan laten bijstaan. Het slachtoffer kan dus zelf een persoon kiezen die hem bij het bijwonen van de terechtzitting zal ondersteunen.¹¹³ Het slachtoffer kan zich op de terechtzitting ook doen vertegenwoordigen door een advocaat, indien deze verklaart daartoe uitdrukkelijk gevolmachtigd te zijn, of door een gemachtigde die daartoe een bijzondere en schriftelijke volmacht heeft.¹¹⁴ Indien het slachtoffer de Nederlandse taal niet of niet voldoende beheerst, kan hij zich laten bijstaan door een tolk.¹¹⁵ Langs deze weg is voldaan aan art. 6 van het Kaderbesluit van de Europese Unie die specifieke bijstand ten behoeve van het slachtoffer voorlegt.¹¹⁶

37. SPREEKRECHT - Het slachtoffer of een nabestaande kan op de terechtzitting een verklaring afleggen over de gevolgen die de strafbare feiten opgesomd in art. 51e lid 4 Sv. bij hem teweeg hebben gebracht.^{117 118}

¹¹³Tweede Kamer 2004-05, 30 143, nr.3, 22.

¹¹⁴ Art. 51c lid 2 N.Sv.

¹¹⁵ Art. 51c lid 3 N.Sv.

¹¹⁶ Art. 6 Kaderbesluit omtrent de status van het slachtoffer in de strafprocedure van 15 maart 2001, *PB.L* 82, 22 maart 2001, p. 1-4.

¹¹⁷ Art. 51e N.Sv.

¹¹⁸*Supra* nr. 30

Hoofdstuk 2. De uitoefening van de burgerlijke vordering

38. DOEL BURGERLIJKE VORDERING - De burgerlijke vordering heeft tot doel de schade te herstellen die door een misdrijf is veroorzaakt.¹¹⁹ De burgerlijke vordering is dus een privaatrechtelijke vordering in tegenstelling tot de publiekrechtelijke strafvordering. De burgerlijke partijstelling kan aanleiding geven tot teruggave en/of schadevergoeding.¹²⁰ In de ruime zin is de teruggave een maatregel die strekt tot het tenietdoen van de materiële gevolgen van een misdrijf en het herstel van de toestand die bestond vóór het misdrijf werd gepleegd.¹²¹ De schadevergoeding is een geldelijke vergoeding voor de geleden schade.¹²²

39. AANZET TOT VERVOLGING - Indien iemand slachtoffer wordt van een misdrijf en hierdoor schade heeft geleden, kan men via een aangifte of een klacht de overheid hiervan op de hoogte brengen. Volgens art. 30 Sv. is iedereen die getuige is geweest van een misdrijf zelfs verplicht om dit aan te geven bij de bevoegde autoriteiten. Dit moet vooral gezien worden als een morele verplichting aangezien er geen sanctie aan verbonden is.¹²³ Door de aangifte noch door een klacht wordt de strafvervolging ingesteld. Deze bevoegdheid ligt nog steeds enkel bij het openbaar ministerie. In beginsel heeft het openbaar ministerie geen klacht of aangifte nodig om tot vervolging te kunnen overgaan.¹²⁴ Hierop is wel een uitzondering nl. bij klachtmisdrijven. Klachtmisdrijven zijn misdrijven waarbij de strafvordering slechts kan worden ingesteld na een voorafgaande klacht van de benadeelde persoon zelf.¹²⁵ Dit algemeen principe is vastgelegd in art. 2 V.T.Sv. Verder moet er steeds worden gekeken naar de misdrijfomschrijvingen zelf om te bepalen of de klacht een noodzakelijke vereiste is om tot vervolging over te gaan. Wat betreft klachtmisdrijven wordt de mogelijkheid tot vervolging dus bij het slachtoffer gelegd. Daarbuiten hebben de aangifte en de klacht geen absolute waarde, aangezien het openbaar ministerie de bevoegdheid heeft om te beoordelen of een vervolging al dan niet mogelijk of wenselijk is.¹²⁶ Indien men als benadeelde zeker wil zijn dat het misdrijf wordt vervolgd, zijn de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter tijdens de onderzoeksfase of de rechtstreekse dagvaarding tijdens de vonnisfase de enige mogelijkheden.

Afdeling 2.1. De keuze tussen de strafrechter en de burgerlijke rechter

40. KEUZERECHT - Volgens art. 4 V.T.Sv. kan de burgerlijke vordering tezelfdertijd en voor dezelfde rechter vervolgd worden als de strafvordering.¹²⁷ Zij kan ook afzonderlijk vervolgd

¹¹⁹ Cass. 15 februari 1978, *Arr.Cass.* 1978, (174) 175.

¹²⁰ H.-D., BOSLY, D. VANDERMEERSCH, M. BEERNAERT, *Droit de la procedure penale*, Brugge, La Chartre, 2010, 237.

¹²¹ E. DIRIX, B. TILLEMEN, P. VAN ORSHOVEN, *De Valks juridisch woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 397.

¹²² E. DIRIX, B. TILLEMEN, P. VAN ORSHOVEN, *De Valks juridisch woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 365.

¹²³ S. VERHELST, *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 183.

¹²⁴ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 35.

¹²⁵ E. DIRIX, B. TILLEMEN, P. VAN ORSHOVEN, *De Valks juridisch woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 231.

¹²⁶ Art. 28quater lid 1 Sv.

¹²⁷ H.-D., BOSLY, D. VANDERMEERSCH, M. BEERNAERT, *Droit de la procedure penale*, Brugge, La Chartre, 2010, 251.

worden, in welk geval zij geschorst is, zolang niet definitief is beslist over de strafvordering die vóór of gedurende de burgerlijke rechtsvordering is ingesteld. Het slachtoffer heeft dus het keuzerecht om zijn burgerlijke vordering samen met de strafvordering aanhangig te maken bij de strafrechter, hetzij bij de burgerlijke rechter.¹²⁸ Als de benadeelde er voor kiest om zijn burgerlijke vordering voor de strafrechter te brengen, zullen hierop de regels van het strafprocesrecht van toepassing zijn. In de praktijk komt het vaak voor dat de benadeelde zijn burgerlijke vordering voor de strafrechter zal brengen, omdat dit meer voordelen biedt. Zo zal de burgerlijke partij gebruik kunnen maken van de bewijzen die door het openbaar ministerie en de onderzoeksrechter zijn vergaard. De rechtspleging in een strafprocedure kent een sneller verloop dan de burgerlijke procedure. Ten slotte zal de burgerlijke partij zo onrechtstreeks invloed kunnen uitoefenen op de uitkomst van de strafvordering, omdat zij mee kan helpen aan de vorming van het oordeel van de strafrechter.¹²⁹

Afdeling 2.2. De strafvordering is nog niet ingesteld

41. INSTELLEN VAN DE STRAFVORDERING DOOR SLACHTOFFER - Als de strafvordering nog niet op gang is gebracht, kan de benadeelde zijn burgerlijke vordering voor de strafrechter brengen door zelf het initiatief tot instelling van de strafvordering te nemen. Dit kan hij doen door zich burgerlijke partij te stellen voor de onderzoeksrechter tijdens de onderzoeksfase of via een rechtstreekse dagvaarding tijdens de vonnisfase. De benadeelde stelt dan samen met zijn burgerlijke vordering ook de strafvordering in.¹³⁰

Afdeling 2.2.1. De klacht met burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter

§ 1. De burgerlijke partijstelling: algemeen

42. DEFINITIE - De benadeelde kan zich op grond van art. 63 Sv. burgerlijke partij stellen voor de onderzoeksrechter bij wie de zaak regelmatig aanhangig kan gemaakt worden.¹³¹ Een definitie van het begrip burgerlijke partijstelling vinden we niet terug in de wet maar volgens VERSTRAETEN is de burgerlijke partijstelling: “ *Een rechtshandeling waardoor een persoon die benadeeld wordt ten gevolge van een misdrijf een vordering instelt tot vergoeding van dit nadeel, en dit voor de strafrechtbanken, die moeten oordelen over de publieke vordering*”.¹³²

§ 2. De voorwaarden

44. TWEE SOORTEN VOORWAARDEN - Om een klacht met burgerlijke partijstelling te kunnen neerleggen dienen er een aantal voorwaarden te worden vervuld. We onderscheiden de algemene

¹²⁸ F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN, *Strafrecht & strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2013, 132.

¹²⁹ S. VERHELST, *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 180.

¹³⁰ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 189.

¹³¹ H.-D., BOSLY, D. VANDERMEERSCH, M. BEERNAERT, *Droit de la procedure penale*, Brugge, La Chartre, 2010, 261.

¹³² R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 37.

voorwaarden die gelden voor elke rechtsvordering en de voorwaarden die specifiek van toepassing zijn voor de burgerlijke partijstelling.¹³³

2.1. Algemene voorwaarden

45. ART. 17 GER.W. - De algemene voorwaarden worden bepaald door art. 17 Ger.W. Aangezien er via de burgerlijke partijstelling een rechtsvordering wordt uitgeoefend, dient degene die een klacht met burgerlijke partijstelling wil neerleggen, aan te tonen dat hij beschikt over de nodige hoedanigheid en belang. Het is aan de hand van de burgerlijke partijstelling dat het slachtoffer een subjectief recht kan laten honoreren dat beschermd wordt door een bijhorende rechtsvordering.¹³⁴

46. HOEDANIGHEID - Met hoedanigheid doelt men op de band die bestaat tussen een procespartij en het subjectieve recht waaromtrent zij in rechte treedt.¹³⁵ Het voorwerp van de burgerlijke partijstelling is het herstel van de schade veroorzaakt door een misdrijf, en behoort dus toe aan de benadeelde, d.i. degene die schade heeft geleden. Hier gaat het dus om het slachtoffer. De burgerlijke vordering is een patrimoniaal recht en is vatbaar voor overdracht. Dit heeft tot gevolg dat de burgerlijke partijstelling ook kan worden uitgeoefend door de gerechtigden van het slachtoffer.¹³⁶ Dit is mogelijk voor de erfgenamen die in de nalatenschap van hun rechtsvoorganger een vordering tot schadevergoeding aantreffen die reeds werd ingesteld of die nog kan worden ingesteld.¹³⁷ Deze regel geldt ook voor derden-gesubrogeerden die op basis van een wettelijke of conventionele subrogatie in de plaats van de slachtoffers van het misdrijf de vergoeding van de daaruit voortspruitende schade kunnen vorderen¹³⁸, alsook voor de cessionaris wanneer er een regelmatige overdracht van schuldvordering heeft plaatsgevonden.¹³⁹ Het Hof van Cassatie heeft verduidelijkt dat in deze gevallen niet een eigen burgerlijke vordering wordt ingesteld, maar wel de burgerlijke vordering van het slachtoffer zelf, in wiens rechten wordt getreden.¹⁴⁰

47. KRITIEK - Op basis van het zuiver patrimonieel concept van de burgerlijke vordering heeft de rechtspraak aanvaard dat deze vordering ook voor de strafrechter kan worden uitgeoefend door eenieder die titularis is van het recht op vergoeding.¹⁴¹ Deze zienswijze valt te betreuren gelet op het uitzonderlijke karakter van de burgerlijke vordering voor de strafrechter. Aangezien de burgerlijke vordering voor de strafrechter een uitzondering vormt op de gewone bevoegdheidsregels en aan de burgerlijke partij bevoegdheden toekomen die een zwaarwichtige invloed kunnen uitoefenen op de strafvordering, is een restrictieve interpretatie van de personele uitoefening van de burgerlijke vordering wenselijker.¹⁴² Een restrictieve interpretatie van art. 3 V.T.Sv. brengt ons tot de conclusie dat 'de in de plaats van het slachtoffer gestelde derde' niet zelf

¹³³R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 42.

¹³⁴P. VAN ORSHOVEN, M. BOES, B. ALLEMEERSCH, *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen: gerechtelijk recht voor bachelors*, Leuven, Acco, 2011, 209.

¹³⁵E. DIRIX, B. TILLEMANN, P. VAN ORSHOVEN, *De valks juridisch woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 191.

¹³⁶F. HUTSEBAUT, "De positie van de benadeelde in het Belgisch strafproces", *Panopticon* 1985, 414.

¹³⁷H.-D., BOSLY, D. VANDERMEERSCH, M. BEERNAERT, *Droit de la procedure penale*, Brugge, La Chartre, 2010, 239.

¹³⁸Cass. 24 september 1986, *Arr. Cass.* 1986-87, 105.

¹³⁹Cass. 7 februari 1989, *Arr. Cass.* 1988-89, 671.

¹⁴⁰Cass. 16 mei 1989, *Arr. Cass.* 1989-90, nr. 523.

¹⁴¹Cass. 13 januari 1941, *Pas.*, 1941, I, 7.

¹⁴²R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 195.

de schade uit het misdrijf heeft geleden, en dus ook niet kan beweren rechtstreeks en persoonlijk door het misdrijf te zijn benadeeld.¹⁴³

48. BELANG - Met belang bedoelt men het materieel of moreel voordeel dat de burgerlijke vordering kan opleveren aan degene die de vordering instelt.¹⁴⁴ De oorzaak van de burgerlijke partijstelling heeft het slachtoffer nadeel berokkend en het voorwerp van de burgerlijke partijstelling zal dit nadeel moeten wegwerken.¹⁴⁵ Dit belang moet rechtmatig zijn in de zin dat het recht geen vergoeding kan toelaten van schade die volgt uit een onrechtmatige toestand.¹⁴⁶ Zo zal men bijvoorbeeld geen rechtmatig belang kunnen aantonen bij de vergoeding van inkomsten uit zwart werk.¹⁴⁷

2.2. Specifieke voorwaarden

2.2.1. Misdaden of wanbedrijven

49. WELKE MISDRIJVEN ? - De mogelijkheid om zich burgerlijke partij te stellen voor de onderzoeksrechter staat enkel open voor misdaden en wanbedrijven. Dit kunnen we letterlijk afleiden uit de tekst van art. 63 Sv. De reden waarom deze vorm van aanhangigmaking verplicht is voor misdaden ligt in het gegeven dat voor misdaden een rechtstreekse dagvaarding niet mogelijk is. Een rechtstreekse dagvaarding voor het hof van assisen is niet mogelijk en het slachtoffer kan niet zelf overgaan tot correctionalisatie om de zaak eventueel toch aanhangig te maken voor de correctionele rechtbank.¹⁴⁸

50. UITZONDERINGEN - Toch zal dat niet het geval zijn voor alle misdaden en wanbedrijven en zijn er een aantal uitzonderingen voorzien:

51. JEUGDRECHTBANK - Ten eerste is een rechtstreekse dagvaarding of een burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter niet mogelijk voor de gevallen die onder de bevoegdheid van de jeugdrechtbank vallen.¹⁴⁹ Het gaat hier over misdrijven die gepleegd zijn door personen die de leeftijd van 18 jaar nog niet hebben bereikt op het moment van de feiten. Alleen het openbaar ministerie oordeelt over de gepastheid om jeugdbeschermingsinterventies uit te lokken. Men wil hierdoor de minderjarigen beschermen door te vermijden dat particulieren in deze gevoelige materies een gerechtelijke tussenkomst zouden kunnen uitlokken terwijl andere maatregelen eventueel meer passend zijn.¹⁵⁰ Het slachtoffer kan zich wel ter zitting nog burgerlijke partij stellen.¹⁵¹

¹⁴³R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 483.

¹⁴⁴E. DIRIX, B. TILLEMANS, P. VAN ORSHOVEN, *De valks juridisch woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 41.

¹⁴⁵P. VAN ORSHOVEN, M. BOES, B. ALLEMEERSCH, *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen: gerechtelijk recht voor bachelors*, Leuven, Acco, 2011, 215.

¹⁴⁶R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 196.

¹⁴⁷R. VERSTRAETEN, "Een beweerd rechtmatig belang als ontvankelijkheidsvoorwaarde van de burgerlijke partijstelling", *T.Strafr.* 2005, afl. 6, 437..

¹⁴⁸Art. 2 Wet op de verzachtende omstandigheden van 4 oktober 1867, *B.S.* 13 maart 1892.

¹⁴⁹Art. 47 wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *B.S.* 15 april 1965.

¹⁵⁰J.PUT,, *Handboek jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2010, 402.

¹⁵¹J.PUT,, *Handboek jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2010, 252.

52. MILITAIRE RECHTSMACHTEN - Ten tweede is er voor de militaire rechtsmachten een uitzondering voorzien.¹⁵² Ook hier wil men de beslissingsbevoegdheid over het vervolgen van misdrijven enkel en alleen overlaten aan het openbaar ministerie. Voor ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht is er ook een uitzondering gemaakt.¹⁵³ De vervolging kan slechts plaatsgrijpen op vordering van de federale procureur.

53. ART. 138 SV. - Ten derde is het niet mogelijk om zich burgerlijke partij te stellen voor de onderzoeksrechter voor de misdrijven die ingevolge art. 138 Sv. aan de bevoegdheid van de politierechtbank worden toebedeeld. Het gaat bijvoorbeeld om misdrijven die in het Veldwetboek of in het Boswetboek worden omschreven.¹⁵⁴ Het recht om een gerechtelijk onderzoek te vorderen wordt hier uitsluitend voorbehouden aan het openbaar ministerie.¹⁵⁵

54. VOORRECHT VAN RECHTSMACHT - Ten vierde is er een uitzondering voorzien inzake het regime van voorrecht van rechtsmacht. In deze gevallen zal enkel de procureur-generaal bij het hof van beroep de strafvordering kunnen instellen.¹⁵⁶ De vervolging in strafzaken van een parlementair kan, tijdens de zitting, enkel worden ingesteld door het openbaar ministerie en de bevoegde ambtenaren, tenzij bij betrapting op heterdaad.¹⁵⁷ Ministers worden voor misdrijven die zij in de uitoefening van hun ambt hebben gepleegd, uitsluitend berecht door het hof van beroep. Hetzelfde geldt voor misdrijven die ministers buiten de uitoefening van hun ambt hebben gepleegd en waarvoor zij berecht worden tijdens hun ambtstermijn. De vervolging in strafzaken van een minister kan enkel worden ingesteld en geleid door het openbaar ministerie bij het bevoegde hof van beroep.¹⁵⁸

55. BIJZONDERE BEPALINGEN - Ten laatste zijn er nog enkele bijzondere wettelijke bepalingen waarin het recht om de strafvordering in te stellen wordt voorbehouden aan het openbaar ministerie.¹⁵⁹ Dit is bijvoorbeeld het geval in art. 7 §2 V.T.Sv.: "*Indien het misdrijf gepleegd is tegen een vreemdeling kan de vervolging slechts plaatshebben op vordering van het openbaar ministerie.*"

2.2.2. Een ontvankelijke strafvordering

56. ACCESSORIUM - Uit art. 4 V.T.Sv. kunnen we besluiten dat de burgerlijke vordering tezelfdertijd en voor dezelfde rechter vervolgd kan worden als de strafvordering, op voorwaarde dat de strafvordering ontvankelijk is.¹⁶⁰ Dit wil zeggen dat de strafrechter enkel uitspraak zal kunnen doen over de burgerlijke vordering indien op het ogenblik van de instelling van de burgerlijke vordering, een ontvankelijke strafvordering bestaat die samen met of voorafgaand aan

¹⁵² R.VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 55.

¹⁵³ Art. 10, 1^obis V.T.Sv.

¹⁵⁴ Art. 138, 2° Sv.

¹⁵⁵ R.VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 57.

¹⁵⁶ Art. 479 Sv.

¹⁵⁷ Art. 59 Gw.

¹⁵⁸ Art. 103 Gw.

¹⁵⁹ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 63.

¹⁶⁰ Cass. 30 november 1971, *Arr.Cass.* 1972,(314) 316.

de burgerlijke vordering voor het vonnisgerecht aanhangig wordt gemaakt.¹⁶¹ Dit volgt uit het gegeven dat de burgerlijke vordering een *accessorium* is van de strafvordering. De mogelijkheid om over de burgerlijke vordering te oordelen is namelijk een onmiddellijk gevolg van het recht om over de strafvordering te oordelen.¹⁶²

2.2.3. Geen vordering aanhangig voor de burgerlijke rechtbank

57. KEUZERECHT ? - Het slachtoffer heeft een keuzerecht tussen de burgerlijke rechter of de strafrechter wat betreft de vraag voor welke rechtbank men schadevergoeding vordert.¹⁶³ Deze keuze is niet definitief.¹⁶⁴ In vroegere rechtspraak stelde het Hof van Cassatie dat art. 4 V.T.Sv. het verbod inhield om zijn burgerlijke vordering tot vergoeding van dezelfde schade tegelijkertijd voor beide rechtsmachten te brengen.¹⁶⁵ Het moest dan wel gaan over dezelfde vordering, met hetzelfde voorwerp en dezelfde oorzaak tussen dezelfde partijen. Indien men dus van rechtbank wou wisselen was het vereist om afstand te doen van de eerst ingestelde vordering vooraleer zich opnieuw aan te dienen.¹⁶⁶ In latere rechtspraak is het Hof van Cassatie teruggekomen op deze zienswijze en oordeelde dat art. 4 V.T.Sv. *niet* bepaalt dat in het aldaar beschouwde geval de civielrechtelijke vordering slechts voor de strafrechter mag gebracht worden wanneer nopens dezelfde voor de civiele rechtsmacht vervolgde civielrechtelijke vordering afstand van geding is gedaan.¹⁶⁷ Het slachtoffer kan zijn vordering dus tegelijkertijd zowel bij de burgerlijke rechter als bij de strafrechter aanhangig maken. Een dubbele toekenning van vergoeding zal echter niet mogelijk zijn en kan vermeden worden via de exceptie van het gewijsde in burgerlijke zaken.¹⁶⁸

2.2.4. Geen rechtstreekse dagvaarding of verwijzing door het onderzoeksgerecht

58. STRAFVORDERING REEDS INGESTELD - Wanneer het openbaar ministerie of een andere burgerlijke partij reeds is overgegaan tot een rechtstreekse dagvaarding is een burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter niet meer mogelijk.¹⁶⁹ Ook wanneer er over de betreffende feiten reeds een verwijzing is uitgesproken door het onderzoeksgerecht naar het vonnisgerecht, zal een burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter niet meer mogelijk zijn.¹⁷⁰ Deze voorwaarde lijkt vanzelfsprekend omdat door een eerdere rechtstreekse dagvaarding of een eerdere gerechtelijke beslissing van een onderzoeksgerecht of vonnisgerecht de strafvordering reeds werd uitgeoefend.

2.2.5. Beweren benadeeld te zijn

59. BEWEREN BENADEELD TE ZIJN - Uit art. 63 Sv. volgt dat hij die beweert door een misdaad of een wanbedrijf te zijn benadeeld, zich burgerlijke partij kan stellen. Het slachtoffer moet dus geen daadwerkelijk bewijs leveren van het bestaan van de schade. Het enkel beweren dat hij schade

¹⁶¹ Cass. 17 juni 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, nr. 650.

¹⁶² R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 64.

¹⁶³ Art. 4 V.T.Sv.

¹⁶⁴ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 198.

¹⁶⁵ Cass. 24 maart 1987, *Arr.Cass.* 1986-87, 975.

¹⁶⁶ Cass. 16 januari 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 559.

¹⁶⁷ Cass. 18 mei 1993, *Arr. Cass.* 1993, nr. 241.

¹⁶⁸ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 199.

¹⁶⁹ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 73.

¹⁷⁰ Cass. 9 februari 1988, *Arr.Cass.* 1987-1988, 725.

heeft geleden is voldoende om zich burgerlijke partij te kunnen stellen.¹⁷¹ De effectieve controle van het bestaan van de schade gebeurt tijdens een beoordeling ten gronde.¹⁷² De bewijslast die rust op het slachtoffer dat zich burgerlijke partij wil stellen is dus van een laag niveau. De burgerlijke partijstelling is ontvankelijk indien de aangeklaagde feiten beantwoorden aan een door de wet als misdad of wanbedrijf gekwalificeerd misdrijf en de burgerlijke partij aannemelijk maakt dat zij door die feiten is benadeeld.¹⁷³ De burgerlijke partij moet bij het instellen van haar klacht het bewijs nog niet leveren van de door haar geleden schade.¹⁷⁴ Het beweren benadeeld te zijn betekent dus dat men *aannemelijk* moet maken dat men benadeeld is door een misdrijf.¹⁷⁵ Dit kan blijken uit de akte van burgerlijke partijstelling zelf, maar ook uit andere feitelijke gegevens.¹⁷⁶

60. INVULLING BEGRIP 'BEWEREN' - Het risico van deze ontvankelijkheidsvoorwaarde is dat, ook al wordt later duidelijk dat de burgerlijke partijstelling onontvankelijk is, de burgerlijke partij toch tot de strafprocedure moet worden toegelaten.¹⁷⁷ Om de vage notie 'beweren' iets concreter te kunnen invullen moet worden overgegaan tot een vijfvoudige controle van het plausibel karakter van de 'bewering'.¹⁷⁸ Deze criteria zijn: reële schade, persoonlijke schade, rechtstreekse schade, bevoegdheid van de strafrechter en vergoeding van de schade vragen.

61. (I) REËLE SCHADE - Ten eerste moet er sprake zijn van reële schade d.w.z. dat een burgerlijke partijstelling niet denkbaar is voor schade die slechts eventueel blijkt.¹⁷⁹ Het Hof van Cassatie heeft dit verduidelijkt door te stellen dat men door een misdrijf in zijn persoon, zijn goederen of zijn eer geschaad moet *kunnen* zijn.¹⁸⁰ Door het misdrijf moet men dus in zijn rechtmatige belangen benadeeld kunnen zijn. Met rechtmatig bedoelt men dat het slachtoffer een wettig belang moet hebben dat niet in strijd is met de openbare orde of goede zeden.¹⁸¹

62. (II) PERSOONLIJKE SCHADE - Ten tweede moet de bewering betrekking hebben op de schade die de betrokkene persoonlijk heeft geleden.¹⁸² Dit wijst er vooral op dat het slachtoffer in *eigen* belang moet optreden en niet in het belang van anderen noch in het algemeen belang.¹⁸³ De bedoeling van de burgerlijke vordering is net om een actiemogelijkheid te geven aan die persoon die door een misdrijf in zijn private belangen is geschaad.¹⁸⁴ Er geldt binnen het strafrecht dan ook een gebruikelijke onderverdeling: wanneer een individueel belang in het geding is komt het toe aan de benadeelde zelf om op te treden, wanneer het algemeen belang in het geding is, komt het toe aan het openbaar ministerie om op te treden. Helaas biedt dit onderscheid echter weinig steun aangezien in een strafprocedure zowel individuele als algemene belangen worden aangetast.

¹⁷¹ C. VERSCHUEREN, " Benadeling als voorwaarde voor de ontvankelijkheid van de burgerlijke-partijstelling" (noot onder Cass. 2 mei 1995), *RW* 1996-1997, afl.4, 122.

¹⁷² Cass. 16 december 1992, *Arr.Cass.* 1991-1992, 1441.

¹⁷³ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 200.

¹⁷⁴ Cass. 21 december 1993, *Arr.Cass.* 1993, 1092.

¹⁷⁵ Cass. 3 april 2007, *Arr.Cass.* 2007, (742)743.

¹⁷⁶ Cass. 12 november 2002, *Arr.Cass.*, 2002, (2460)2464.

¹⁷⁷ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 77.

¹⁷⁸ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 201

¹⁷⁹ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 78.

¹⁸⁰ Cass. 26 maart 1997, *Arr.Cass.* 1997, 403

¹⁸¹ Cass. 3 oktober 1997, *Arr.Cass.* 1997, (921) 929.

¹⁸² Cass. 24 april 1939, *Arr.Cass.* 1939, (142)143.

¹⁸³ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 79.

¹⁸⁴ S. VERHELST, *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 209.

Daarom heeft het Hof van Cassatie het begrip eigen schade nog verder verduidelijkt ¹⁸⁵: “ *Schade die de burgerlijke partij door het misdrijf persoonlijk heeft ondergaan wegens de aantasting in haar bestaan of haar materiële of morele goederen, inzonderheid haar vermogen, eer en goede naam.*” De vereiste van een persoonlijk belang komt vooral ter sprake naar aanleiding van het optreden van verenigingen ter behartiging van het collectieve belang.¹⁸⁶

63. (III) RECHTSTREEKSE SCHADE - Ten derde moet de schade het gevolg zijn van het misdrijf. De schade moet dus rechtstreeks voortvloeien uit het vervolgte misdrijf.¹⁸⁷

64. (IV) BEVOEGDHEID STRAFRECHTER - Ten vierde moet de strafrechter effectief de bevoegdheid hebben om de schadevergoeding toe te kennen.¹⁸⁸ In sommige gevallen wordt in de wet deze bevoegdheid uitgesloten en kan de strafrechter geen schadevergoeding toekennen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij arbeidsongevallen die onopzettelijk zijn veroorzaakt door de werkgever of een collega.¹⁸⁹ In dit geval zal de arbeidsongevallenverzekeraar een schadevergoeding betalen voor het verlies van inkomen en de kosten voor geneeskundige verzorging.¹⁹⁰ Daartegenover staat dat het betreffende slachtoffer geen schadevergoeding meer kan vragen op grond van het gemeen recht voor de gedekte schade.¹⁹¹

65.(V) VERGOEDING VAN SCHADE - Het slachtoffer moet duidelijk laten blijken dat hij de vergoeding van de schade wenst.¹⁹² Hoewel dit een evidentie lijkt, geldt deze voorwaarde echter niet in Frankrijk.¹⁹³ Daar bepaalt art.418 lid 3 van de Code de procédure pénale dat het slachtoffer schadevergoeding *kan* vragen. Hij is dat dus niet verplicht. In Frankrijk heeft het concept van de burgerlijke partijstelling een meer beklemmende impact op de uitoefening van de strafvordering, aangezien de vordering tot schadevergoeding zelfs geen vereiste is. In tegenstelling heeft het Belgische Hof van Cassatie beslist dat de burgerlijke vordering voor de strafrechter geen enkel ander doel heeft dan het herstel van de schade.¹⁹⁴

2.3.Procedurele voorwaarden

66. AKTE VAN BURGERLIJKE PARTIJSTELLING - Het slachtoffer moet op uitdrukkelijke wijze zijn wil om zich burgerlijke partij te stellen kenbaar maken.¹⁹⁵ Dit kan hij doen in de akte van burgerlijke partijstelling. In deze akte moeten een aantal vermeldingen worden opgenomen: de identiteit van de burgerlijke partij, de identiteit van de dader, een beschrijving van de feiten die tot

¹⁸⁵ Cass. 7 mei 1996, *Arr. Cass.* 1996-97, (407)407.

¹⁸⁶ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 80.

¹⁸⁷ Cass. 30 april 1985, *Arr. Cass.* 1984-1985, 1162.

¹⁸⁸ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 89.

¹⁸⁹ Art. 46 wet van 10 april 1971 betreffende arbeidsongevallen, *BS* 24 april 1971.

¹⁹⁰ H. BOCKEN, I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, Brugge, die Keure, 2011, 260.

¹⁹¹ H. BOCKEN, I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, Brugge, die Keure, 2011, 261.

¹⁹² R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 93.

¹⁹³ R. VERSTRAETEN, “De houdbaarheidsdatum van de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter”, in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 962.

¹⁹⁴ Cass. 15 februari 1978, *Arr. Cass.* 1978, 714.

¹⁹⁵ Art. 66 Sv.

de burgerlijke partijstelling aanleiding hebben gegeven en de bewering dat men door een misdrijf schade heeft geleden en hiervoor een schadevergoeding wenst te bekomen.¹⁹⁶

67. VOOR DE ONDERZOEKRECHTER - Het slachtoffer kan zich enkel burgerlijke partij stellen voor de onderzoeksrechter. Hij is dus verplicht om persoonlijk voor de onderzoeksrechter te verschijnen. De burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter zal doorgaans gebeuren via een schriftelijke akte, doch kan ook door een mondelinge verklaring. In elk geval wordt er door de onderzoeksrechter een proces-verbaal opgemaakt van de burgerlijke partijstelling.¹⁹⁷

68. VERTEGENWOORDIGING - Het slachtoffer dat zich burgerlijke partij wil stellen kan hiervoor een derde machtigen, volgens de regels van het burgerlijk recht, via een bijzondere lastgeving om de herstelling van de schade voor hem te vorderen, bv. een vennootschap die in rechte optreedt om de belangen van haar leden te verdedigen.¹⁹⁸ Hieruit volgt dat wanneer een partij ingevolge een misdrijf schade lijdt, een derde krachtens een bijzondere lastgeving de herstelling van die schade *voor rekening* van die partij voor de strafrechter kan vorderen en dat de ingestelde burgerlijke rechtsvordering in dat geval immers deze is van de schadelijder die de herstelling van zijn eigen schade vordert.¹⁹⁹

69. KEUZE VAN WOONPLAATS - Elke burgerlijke partij is gehouden in België keuze van woonplaats te doen, indien zij er haar woonplaats niet heeft. Wanneer de burgerlijke partij geen woonplaats heeft gekozen, kan zij het verzuim van de betekening niet inroepen tegen de akten die haar luidens de wet moesten worden betekend.²⁰⁰

70. CONSIGNATIE: ALGEMEEN - Op basis van art. 108 van het Algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken geldt er de verplichting voor de burgerlijke partij, om een bepaalde geldsom te betalen aan de griffie, wanneer zij door haar burgerlijke partijstelling in handen van de onderzoeksrechter of door rechtstreekse dagvaarding, de strafvordering op gang brengt. Deze som, de consignatie, moet de kosten dekken die nodig zijn voor de rechtspleging.²⁰¹ Deze formaliteit is enkel van toepassing bij correctionele of politionele zaken. De verplichting geldt ook voor criminele zaken, maar enkel voor wat betreft het misdrijf van valsheid in geschriften²⁰² en faillissementsmisdrijven.²⁰³ Indien een benadeelde zich burgerlijke partij stelt bij de onderzoeksrechter voor een misdaad, en deze misdaad wordt gecorrectionaliseerd en de zaak verschijnt voor de correctionele rechtbank, zal voor deze gecorrectionaliseerde misdaden ook geconsigneerd moeten worden. De term 'correctionele zaken' zoals bedoeld in artikel 108 van het Algemeen reglement, betekent dat de consignatie slechts eisbaar wordt na een verwijzingsbeschikking van correctionalisatie.²⁰⁴ De misdaden die buiten het toepassingsgebied van artikel 108 van het Algemeen reglement vallen en die uiteindelijk aan het Hof van Assisen worden voorgelegd, zijn vrijgesteld van de plicht tot consignatie.

¹⁹⁶ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 95.

¹⁹⁷ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 191.

¹⁹⁸ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 186.

¹⁹⁹ Cass. 26 maart 2002, *Arr.Cass.* 2002, (893)895.

²⁰⁰ Art. 68 Sv.

²⁰¹ A. VANDEPLAS, "Consignatie van de burgerlijke partij" in A. VANDEPLAS *et al.*, *Comm. Straf.*, Antwerpen, Currens, 1984, 2.

²⁰² Art 196 en 197 Sw.

²⁰³ Art. 489 tot 490bis Sw.

²⁰⁴ A. LORENT, " Les frais de justice répressive", *R.D.P* 1983, 649.

71. CONSIGNATIE: LOT VAN BETAALDE GELDSOM - De geschatte kosten voor de rechtspleging worden vereffend met de in consignatie gestelde sommen. De wet bepaalt dat, bij veroordeling van de verdachten, de geconsigneerde som altijd aan de burgerlijke partij wordt terugbetaald. Hieruit kunnen we afleiden dat, als de rechter de beklaagde veroordeelt en aan de burgerlijke partij een schadevergoeding toekent, de consignatie zal worden terugbetaald aan de burgerlijke partij. Ook indien de rechter enkel de dader veroordeelt, maar geen schadevergoeding toekent aan de burgerlijke partij, zal de geconsigneerde som worden terugbetaald aangezien art.110 van het Algemeen reglement bepaalt *dat enkel een veroordeling van de verdachte vereist* is om recht te hebben op terugbetaling van de consignatie. Indien de rechter overgaat tot vrijspraak, zullen de geconsigneerde sommen *niet* worden terugbetaald aan de burgerlijke partij. Wanneer de zaak gefinaliseerd is en de beslissing onherroepelijk is geworden ten aanzien van de burgerlijke partij, zullen de niet-gebruikte sommen worden terugbetaald, ongeacht de vrijspraak of buiten vervolgingstelling van de verdachte.²⁰⁵

72. CONSIGNATIE: RATIO LEGIS - In feite is de consignatie enkel een formaliteit. Een eerste doelstelling is dat de burgerlijke partij het bedrag van de kosten nodig voor de rechtspleging voorschiet. Alzo wordt vermeden dat deze ten koste vallen van het budget van de federale overheidsdienst Justitie. De bedoeling is om de belangen van de staat te beschermen door een waarborg te voorzien voor de gerechtskosten, die uiteindelijk door de verliezende partij moeten worden betaald.²⁰⁶ Ten tweede kan de consignatie ook gezien worden als een vangnet voor roekeloze en onbezonnen burgerlijke vorderingen, om zo duidelijk te maken dat de burgerlijke partij slechts met mate gebruik moet maken van haar recht om de strafvordering op gang te brengen. Een partij zal zo wel twee keer nadenken vooraleer over te gaan tot burgerlijke partijstelling, aangezien ze het risico loopt zelf voor de kosten in te staan.²⁰⁷ Toch moet deze laatste doelstelling genuanceerd worden. In de zaak *Aït-Mouhoub t. Frankrijk* oordeelde het EHRM dat een staat het recht tot toegang tot de rechter schendt, indien zij te hoge consignatiesommen oplegt aan slachtoffers uit lagere inkomstenklassen. De verplichting tot consignatie mag niet gebruikt worden om de burgerlijke partij af te schrikken doordat de overheid te hoge eisen oplegt. Het is toegelaten dat staten maatregelen nemen om lichtzinnige klachten te verhinderen, maar deze beperkingen mogen niet dermate zwaar zijn dat het recht op toegang tot de rechter in het gedrang komt.²⁰⁸

73. CONSIGNATIE: SANCTIE BIJ NIET-BETALEN - Indien de benadeelde overgaat tot burgerlijke partijstelling in handen van de onderzoeksrechter, en zo de strafvordering op gang brengt, het nalaat de verplichte consignatie of aanvullende consignatie te betalen, zal dit *niet* leiden tot nietigheid of ongeldigheid van de burgerlijke partijstelling.²⁰⁹ Door de burgerlijke partijstelling kan het gerechtelijk onderzoek gestart worden. Het niet-betalen doet geen afbreuk aan de

²⁰⁵ Art. 110 Algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken van 28 december 1950, BS30 december 1950.

²⁰⁶K. DESMEDT, "Kosten verbonden aan de burgerlijke partijstelling", *R.W.* 2007-08, 624-626.

²⁰⁷ F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN, *Strafrecht & strafprocesrecht voor bachelors*, I, Antwerpen, Maklu, 2013, 135.

²⁰⁸EHRM 28 oktober 1998, nr. 22924/93, *Aït-Mouhoub/Frankrijk*.

²⁰⁹Cass. 13 juli 1881, *Pas.*, 1881, I, 346.

rechtsgeldigheid van het gerechtelijk onderzoek.²¹⁰ Het enige gevolg is dat de rechtspleging *kan* worden stilgelegd.²¹¹ De onderzoeksrechter zal een passieve rol aannemen zolang de consignatie niet betaald werd. Aan het verzuim kan te allen tijde een einde gemaakt worden door over te gaan tot betaling van de verplichte sommen. De burgerlijke vordering wordt overigens enkel behandeld door de rechter ten gronde, niet door de onderzoeksrechter. Een burgerlijke vordering kan dan ook niet worden "stilgelegd".

2.4. Kosten verbonden aan de burgerlijke partijstelling

74. FINANCIËLE GEVOLGEN - Samen met de consignatie moet de burgerlijke partij ook rekening houden met andere bijkomende kosten die gepaard kunnen gaan met de burgerlijke partijstelling. Het is dus van groot belang dat de burgerlijke partij deze gevolgen eerst in overweging neemt vooraleer hij over gaat tot het op gang brengen van de strafvordering en zich moet afvragen of hij bereid is de financiële gevolgen ervan te willen of kunnen dragen. Deze financiële gevolgen kunnen mogelijk een rem vormen voor het slachtoffer om zich burgerlijke partij te stellen voor een onderzoeksrechter.

2.4.1. Gerechtskosten

75. RATIO LEGIS - Indien de eis van de burgerlijke partij niet wordt toegekend, en zij dus in het ongelijk wordt gesteld, kan zij veroordeeld worden tot het betalen van de gerechtskosten.²¹² De veroordeling tot de gerechtskosten dient enerzijds als waarborg voor alle kosten die de dader en de staat hebben gemaakt en anderzijds om lichtzinnige burgerlijke partijstellingen af te remmen.²¹³ De omvang van de kosten worden door het vonnis bepaald.²¹⁴

76. VERPLICHT BIJ OVERTREDINGEN EN WANBEDRIJVEN - Indien het slachtoffer de strafvordering voor een wanbedrijf of overtreding *zelf* heeft ingesteld door zich burgerlijke partij te stellen of door over te gaan tot rechtstreekse dagvaarding zal de veroordeling tot de gerechtskosten verplicht zijn.²¹⁵ De verplichte veroordeling tot de gerechtskosten is *niet* van toepassing indien de strafvordering is ingesteld op initiatief van het slachtoffer voor een misdad²¹⁶ omdat men een afschrikkend effect, om zich burgerlijke partij te stellen voor misdaden, wou voorkomen.²¹⁷

77. FACULTATIEF INGEVAL VAN VOEGING - Wanneer de strafvordering reeds werd ingesteld door het openbaar ministerie en de burgerlijke partij zijn vordering hierbij gevoegd heeft, zal de feitenrechter zelf oordelen of de in ongelijk gestelde partij al dan niet de gerechtskosten moet betalen.²¹⁸ Het Grondwettelijk Hof heeft geoordeeld dat dit onderscheid niet discriminerend is omdat de wetgever twee doelstellingen heeft willen nastreven: "*Enerzijds, vermijden dat het slachtoffer ervan zou kunnen afzien zich burgerlijke partij te stellen uit vrees om tot aanzienlijke*

²¹⁰ Brussel 9 mei 2006, *RW* 2006-07, 1244, noot S. VAN OVERBEKE.

²¹¹ Cass. 13 november 1990, AR 3958.

²¹² Art. 162 Sv.; art. 194 Sv.; art. 350 Sv.

²¹³ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 58.

²¹⁴ Art. 162 *in fine* Sv.

²¹⁵ Art. 162 lid 2 Sv.

²¹⁶ Art. 350 Sv.

²¹⁷ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 59.

²¹⁸ Cass. 28 juni 2006, *Arr. Cass.*, 2006, 1506.

*kosten te worden veroordeeld wanneer de beklaagde is vrijgesproken; anderzijds, ervoor te zorgen dat de burgerlijke partij die de openbare vordering zelf op gang heeft gebracht en in het ongelijk is gesteld, tot de kosten zou worden veroordeeld ten gevolge van het initiatief dat zij heeft genomen en waarvoor zij de verantwoordelijkheid op zich neemt. De wetgever vermocht te oordelen dat, wanneer de openbare vordering die door het Openbaar Ministerie op gang wordt gebracht, maar door de strafrechter ongegrond wordt verklaard, de door de staat en de beklaagde gemaakte kosten niet noodzakelijkerwijze ten laste moeten worden gelegd van de burgerlijke partij die zich bij de openbare vordering had gevoegd om haar schadevergoeding te vorderen.”*²¹⁹

2.4.2. Rechtsplegingvergoeding

78. FORFAITAIRE VERGOEDING - Een ander financieel gevolg waarmee het slachtoffer rekening moet houden is de mogelijkheid op een veroordeling tot het betalen van de rechtsplegingsvergoeding indien zij in het ongelijk wordt gesteld.²²⁰ De rechtsplegingsvergoeding is een forfaitaire tegemoetkoming in de kosten en erelonen van de advocaat van de in het gelijk gestelde partij.²²¹ Er worden forfaitaire basisbedragen voorzien in het KB van 26 oktober 2007.²²²

79. OMVANG VAN HET BEDRAG - Om de waarde van de rechtsplegingsvergoeding te kunnen bepalen moeten we een onderscheid maken tussen wel en niet in geld waardeerbare vorderingen. Indien de vordering in geld waardeerbaar is zal het bedrag van de rechtsplegingsvergoeding afhankelijk zijn van het bedrag van de vordering die in de inleidende akte wordt gevraagd.²²³ Met betrekking tot de burgerlijke partijstelling zal dit bedrag opgenomen worden in o.a. de akte van burgerlijke partijstelling.²²⁴ Indien de benadeelde zijn schade niet heeft begroot dan zal zijn vordering beschouwd worden als een vordering die niet in geld waardeerbaar is. In dit laatste geval wordt er een forfaitair bedrag bepaald.²²⁵ In principe moet de rechter dit forfaitair basisbedrag toekennen maar indien de financiële draagkracht van de verliezende partij, de complexiteit van de zaak, de contractueel bepaalde vergoedingen of het kennelijk onredelijk karakter van de situatie, een hoger of lager bedrag vereisen kan de rechter uitzonderlijk afwijken van het basisbedrag.²²⁶

80. IN WELKE GEVALLEN ? - Wanneer de raadkamer of de kamer van inbeschuldigingstelling een buitenvervolginstelling uitsprekt ten aanzien van een nominatief aangeduide persoon dan zal de burgerlijke partij verplicht worden om een rechtsplegingsvergoeding te betalen aan deze inverdenkinggestelde.²²⁷ Indien een persoon voor bepaalde feiten gedeeltelijk buitenvervolginstelling wordt gesteld en voor bepaalde feiten niet, zal de burgerlijke partij ook gehouden zijn tot de rechtsplegingsvergoeding.²²⁸ Als het onderzoeksgerecht beslist om de inverdenkinggestelde te

²¹⁹ Arbitragehof 21 december 2004, nr. 209/2004, overw. B.4.2.

²²⁰ Art. 128 Sv.; art. 162bis Sv.; art. 194 Sv.; art. 211 Sv. en art. 351 Sv.

²²¹ Art. 1022 Ger.w.

²²² KB 26 oktober 2007 tot vaststelling van het tarief van de rechtsplegingsvergoeding bedoeld in art. 1022 Gerechtelijk Wetboek en tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de artt. 1 tot 13 van de wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van de advocaat, BS 9 november 2007.

²²³ Art. 2 KB 26 oktober 2007.

²²⁴ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 61.

²²⁵ Art. 3 KB 26 oktober 2007.

²²⁶ Art. 1022 lid 3 Ger.w.

²²⁷ Art. 128 lid 2 Sv.

²²⁸ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 62.

verwijzen, zal de burgerlijke partij niet meer veroordeeld kunnen worden tot het betalen van de rechtsplegingsvergoeding.²²⁹ Wanneer het vonnisgerecht werd gevat door een verwijzingsbeschikking van een onderzoeksgerecht, maar het vonnisgerecht de burgerlijke partij toch in het ongelijk stelt, dan kan de burgerlijke partij niet meer worden veroordeeld tot het betalen van een rechtsplegingsvergoeding. Het onderzoeksgerecht heeft immers beslist tot voortzetting van de strafvordering, ook al lag de burgerlijk partij aan de basis hiervan.²³⁰ Indien de burgerlijke partij in het ongelijk wordt gesteld wanneer zij de beklagde rechtstreeks heeft gedagvaard voor het vonnisgerecht zal ze wel veroordeeld worden tot de rechtsplegingsvergoeding.²³¹

2.4.3. Tergende of roekeloze burgerlijke partijstelling

81. SCHADEVERGOEDING - Indien de burgerlijke partij in het ongelijk wordt gesteld, bestaat er een kans dat zij wordt veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding wegens tergende of roekeloze burgerlijke partijstelling. Indien het slachtoffer de burgerlijke partijstelling misbruikt, wordt dit gesanctioneerd als tergend of roekeloos geding, d.i. elke kennelijk onontvankelijke, ongegronde of overbodige vordering in rechte.²³² Dit is niet alleen het geval wanneer het slachtoffer de bedoeling heeft om een andere partij te beschadigen, maar in alle gevallen waarin zij haar recht om in rechte op te treden uitoefent op een wijze die de perken van de normale uitoefening van het recht op burgerlijke partijstelling door een bedachtzaam en zorgvuldig persoon kennelijk te buiten gaat.²³³ Tergend of roekeloos geding kan gezien worden als een onrechtmatige daad en het slachtoffer kan op basis van art. 1382 BW. een schadevergoeding eisen.²³⁴

2.4.4. Lasterlijke aangifte

82. AANTASTING VAN DE EER OF GOEDE NAAM - Indien de persoon die is vrijgesproken of buiten vervolging is gesteld, van mening is dat hij door het instellen van de strafvordering op initiatief van de burgerlijke partij in zijn eer en goede naam is geraakt, dan kan hij ook beslissen om een klacht neer te leggen tegen de burgerlijke partij wegens het schriftelijk indienen van een lasterlijke aangifte bij de overheid. De lasterlijke aangifte is de kwaadwillige en spontane aantijging aan de overheid in een geschrift, van een feit dat nadeel kan veroorzaken aan diegene die er het slachtoffer van is. De burgerlijke partij moet gehandeld hebben met het kwaadwillig opzet om te schaden.²³⁵ Als deze vordering wordt toegekend, kan de burgerlijke partij veroordeeld worden tot een gevangenisstraf van 15 dagen tot 6 maanden en een geldboete van 50 euro tot 1000 euro.²³⁶

§3 Gevolgen van de burgerlijke partijstelling

²²⁹R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 63.

²³⁰R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 63.

²³¹ Art. 162bisSv.

²³² P. VAN ORSHOVEN, M. BOES, B. ALLEMEERSCH, *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen: gerechtelijk recht voor bachelors*, Leuven, Acco, 2011, 253.

²³³ Cass. 31 oktober 2003, *Arr.Cass.* 2003, (2011)2012.

²³⁴ P. VAN ORSHOVEN, M. BOES, B. ALLEMEERSCH, *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen: gerechtelijk recht voor bachelors*, Leuven, Acco, 2011, 253.

²³⁵ A. DE NAUW, *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, Mechelen, Kluwer, 2010, 276.

²³⁶ Art. 445 Sw.

3.1. Instellen van de strafvordering

83. GEEN WETTELIJKE GRONDSLAG - In de wet wordt er niets bepaald over de gevolgen van een klacht met burgerlijke partijstelling bij de onderzoeksrechter. Het antwoord op deze vraag heeft men echter gevonden in de rechtspraak, nl. in een arrest van het Franse Hof van Cassatie, beter bekend als het 'Thirion' arrest van 8 december 1906.²³⁷ Het Hof oordeelde dat de onderzoeksrechter bij wie een klacht met burgerlijke partijstelling is neergelegd, verplicht is om een onderzoek in te stellen over de aangehaalde feiten en dit ongeacht de houding die het openbaar ministerie aanneemt.

84. MOTIVERING - In het bovenstaande arrest worden een aantal motiveringen gegeven voor deze beslissing. Ten eerste wordt gesteld dat uit art. 63 Sv. voortvloeit dat eenieder die beweert door een misdrijf te zijn benadeeld, zich burgerlijke partij kan stellen voor de onderzoeksrechter. Uit het huidige art. 4 V.T.Sv. kunnen we afleiden dat de strafrechter enkel uitspraak kan doen over de burgerlijke vordering als ook de strafvordering bij hem aanhangig is. Aangezien de mogelijkheid werd toegekend aan de benadeelde zich tot de onderzoeksrechter te richten voor de burgerlijke vordering, heeft dit tot gevolg dat ook de strafvordering zal moeten worden ingesteld. Ten tweede maakt het Hof een vergelijking tussen de rechtstreekse dagvaarding en de klacht met burgerlijke partijstelling en komt tot de vaststelling dat als het voor de benadeelde mogelijk moet zijn om voor wanbedrijven en overtredingen een rechtstreekse dagvaarding uit te brengen, het ook moet kunnen dat het slachtoffer zich voor misdaden burgerlijke partij kan stellen voor de onderzoeksrechter. De klacht met burgerlijke partijstelling moet dus gezien worden als een equivalent van de rechtstreekse dagvaarding in correctionele en politiezaken. Dit motief geldt ook voor wanbedrijven, wanneer een gerechtelijk onderzoek facultatief is.

85. BEVESTIGING IN BELGISCHE RECHTSPRAAK - Sinds het cassatiearrest van 10 februari 1913 staat ook in België vast dat een klacht met burgerlijke partijstelling de strafvordering instelt.²³⁸ Indien een slachtoffer klacht neerlegt met burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter, zal deze laatste zodoende de klacht meedelen aan de procureur des Konings, die zal vorderen zoals het behoort.²³⁹ Indien de procureur ook van mening is dat er een gerechtelijk onderzoek moet worden gestart is er geen probleem. Wanneer deze echter van mening is dat de klacht ongegrond of onontvankelijk noch wenselijk is, en dus geen onderzoek wil voeren, zal de strafvordering toch ingesteld worden door de burgerlijke partijstelling. Er zal een gerechtelijk onderzoek worden opgestart waarvan de resultaten worden voorgelegd aan de raadkamer. De burgerlijke partijstelling kan gezien worden als een correctie op het monopolie van het openbaar ministerie om een gerechtelijk onderzoek te gelasten.²⁴⁰

86. INSTELLEN VS. UITOEFENEN – Zowel het openbaar ministerie als het slachtoffer kunnen de strafvordering instellen. Dit heeft tot gevolg dat de zaak aanhangig wordt gemaakt bij een onderzoeksrechter of een vonnisgerecht. Het uitoefenen van de strafvordering blijft een exclusieve

²³⁷ Fr. Cass. 8 december 1906, *D.P.* 1907, 1, (207)216.

²³⁸ Cass. 10 februari 1913, *Pas.* 1913, I, (103)104.

²³⁹ Art. 70 Sv.

²⁴⁰ S. VERHELST, *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 238.

bevoegdheid van het openbaar ministerie.²⁴¹ De invloed van het slachtoffer op de strafvordering blijft echter beperkt tot het geven van een stimulans aan het begin van het onderzoek. Met betrekking tot het verloop van het onderzoek en met het oog op het vonnissen van de zaak en het toepassen van de strafwet behoudt het openbaar ministerie zijn volledige onafhankelijkheid en laat deze laatste dus ook toe te concluderen in een ongunstige zin voor de burgerlijke partij indien zij van mening zijn dat een onderzoek niet gewenst of mogelijk is.²⁴² Het verschil tussen het instellen en het uitvoeren van de strafvordering weerspiegelt het eindpunt in de evolutie van de rol van het slachtoffer bij de vervolging van misdrijven.²⁴³

3.2. Saisine van de onderzoeksrechter

87. MET BETREKKING TOT DE FEITEN - Naar aanleiding van de burgerlijke partijstelling zal de onderzoeksrechter een onderzoek kunnen instellen omtrent de feiten die zijn opgenomen in de akte van burgerlijke partijstelling.²⁴⁴ De aangevoerde feiten moeten strafrechtelijk kunnen worden omschreven.²⁴⁵ Zijn bevoegdheid zal enkel kunnen uitbreiden indien er achteraf een aanvullende vordering van het openbaar ministerie bijkomt.²⁴⁶ Indien het feit dus niet is opgenomen in de akte van burgerlijke partijstelling of in de uitbreidende vordering van het openbaar ministerie, zal hij deze feiten ook niet moeten onderzoeken. Indien de benadeelde in de loop van het onderzoek nieuwe feiten wil aanbrengen waarvan men wenst dat de onderzoeksrechter deze kan onderzoeken, zal zij een aanvullende klacht met burgerlijke partijstelling moeten neerleggen. De onderzoeksrechter kan zijn onderzoek niet ambtshalve uitbreiden naar andere feiten, zelfs niet indien ze met de aangehaalde feiten een voortgezet of collectief misdrijf uitmaken, of indien de feiten samenhangend zijn. In dat laatste geval is de onderzoeksrechter, krachtens art. 29 Sv., wel verplicht het openbaar ministerie hiervan op de hoogte te brengen zodat zij eventueel een bijkomende vordering kan nemen. De onderzoeksrechter is echter niet gebonden aan de kwalificatie die door de benadeelde in zijn akte van burgerlijke partijstelling aan de feiten wordt gegeven.²⁴⁷

88. MET BETREKKING TOT DE PERSOON - Het slachtoffer kan met zijn burgerlijke partijstelling een klacht neerleggen tegen één of meer met naam aangeduide personen ofwel tegen onbekenden. Is de dader onbekend dan is het de opdracht van de onderzoeksrechter om deze te identificeren. De onderzoeksrechter zal dan een onderzoek voeren *in rem* naar alle mogelijke daders en medeplichtigen met betrekking tot de feiten die zijn opgenomen in de klacht met burgerlijke partijstelling. Hij mag iedereen in verdenking stellen indien hij dit noodzakelijk acht.²⁴⁸ Wanneer het slachtoffer bepaalde daders kan identificeren of een vermoeden heeft, blijft de onderzoeksrechter vrij om zijn onderzoek uit te breiden tot mogelijk andere denkbare daders en medeplichtigen. Hij kan dus ook onderzoek voeren naar verdachten die niet in de klacht met

²⁴¹Art. 1 V.T.Sv.

²⁴² C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 689.

²⁴³R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek: het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 128-130.

²⁴⁴ S. VERHELST, *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 239.

²⁴⁵ Cass. februari 2008, *Arr.Cass.* 2006, 339.

²⁴⁶ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 130.

²⁴⁷ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 131.

²⁴⁸R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 132.

burgerlijke partijstelling werden aangeduid.²⁴⁹ Maar wanneer er in de burgerlijke partijstelling concrete personen worden aangeduid als mogelijke verdachten, dan is de onderzoeksrechter verplicht om een onderzoek in te stellen naar deze personen en mag hen niet buiten het onderzoek laten. Dit werd zo beslist in een arrest van het Franse Hof van Cassatie²⁵⁰ en is ook in België als heersende opvatting aangenomen.²⁵¹ De burgerlijke partijstelling *in personam* geeft aan een bepaald persoon de staat van verdachte waarover een onderzoeksgerecht zich zal moeten uitspreken. Deze persoon zal dan niet meer als getuige gehoord kunnen worden.²⁵² Indien het slachtoffer in zijn burgerlijke partijstelling bepaalde personen concreet aanduidt, wordt hem dus een opmerkelijke machtspositie gegeven, waarbij de kans op misbruik en lichtzinnige in verdenkingstellingen reëel is.²⁵³ Denk bijvoorbeeld aan tenlasteleggingen tegen een bepaalde persoon die ingegeven zijn door wraak of jaloezie. Ook al vindt de onderzoeksrechter de klacht volledig onverantwoord, toch is hij verplicht om een onderzoek in te stellen tegen deze persoon, naast eventueel andere verdachten.

3.3. Uitzonderingen op de onderzoeksverplichting

a) De ontzegging door de raadkamer aan de burgerlijke partij van het recht om een gerechtelijk onderzoek te laten uitvoeren

89. ONTZECCING DOOR DE RAADKAMER - Indien het slachtoffer een klacht met burgerlijke partijstelling neerlegt bij de onderzoeksrechter, zal deze laatste de zaak niet zomaar naast zich neer kunnen leggen of zonder gevolg klasseren. De onderzoeksrechter is verplicht om gevolg te geven aan de burgerlijke partijstelling en om een gerechtelijk onderzoek te openen. Doch heeft deze onderzoeksverplichting geen absoluut karakter en zijn er in de rechtspraak enkele uitzonderingen ontwikkeld. Als principe geldt dat de onderzoeksrechter, bij wie een benadeelde zich aanmeldt, in geen enkel geval de zaak zelf zonder meer naast zich kan neerleggen of zonder gevolg laten. In dit laatste geval zou hij zich echter schuldig maken aan rechtsweigerings of machtsoverschrijding. Wat wel mogelijk is, is dat de raadkamer, in een aantal uitzonderlijke gevallen, aan de burgerlijke partij het recht kan ontzeggen om een gerechtelijk onderzoek te laten uitvoeren. In deze situatie is het gerechtelijk onderzoek wel degelijk geopend doch kan de raadkamer het onmiddellijk afsluiten zonder dat enige onderzoeksverrichting is gesteld. Deze uitzonderlijke gevallen waarin het recht, om een onderzoek te laten uitvoeren, kan worden ontzegd, zijn ontwikkeld in de Franse rechtspraak²⁵⁴ en later overgenomen in België, maar hebben nooit een wettelijke basis gekregen.²⁵⁵

90. EERSTE HYPOTHESE - In eerste instantie kan de zaak onmiddellijk bij de raadkamer worden gebracht, wanneer de onderzoeksrechter van bij het begin oordeelt dat de tenlasteleggingen voldoende vaststaan. De raadkamer kan in dat geval beslissen over de verwijzing naar het

²⁴⁹ Cass. 3 maart 1952, *Pas.*, 1952, I, 397.

²⁵⁰ Fr. Cass. 28 mei 1925, *D.P.*, 1926, 1, 121.

²⁵¹ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 133.

²⁵² R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 133.

²⁵³ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 134.

²⁵⁴ Fr. Cass. 8 december 1906, *D.P.* 1907, 1, 207.

²⁵⁵ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 137.

vonnisgerecht²⁵⁶, of over het doorsturen van de stukken naar de procureur-generaal²⁵⁷ met het oog op verwijzing naar het hof van assisen. Deze uitzondering bestaat eigenlijk alleen maar in theorie want zelfs wanneer de feiten duidelijk vaststaan, zal de onderzoeksrechter in de praktijk altijd wel bepaalde onderzoekshandelingen stellen zoals het verhoren van betrokkenen.²⁵⁸

91. TWEEDE HYPOTHESE - In tweede instantie kan de onderzoeksrechter ook tot de vaststelling komen dat een vervolging, in een aantal gevallen, niet mogelijk is.²⁵⁹ In de eerste plaats kan de onderzoeksrechter tot de vaststelling komen dat, de door de benadeelde aangevoerde feiten, onder geen enkele strafrechtelijke kwalificatie kunnen worden gebracht. In een tweede geval kan de onderzoeksrechter weigeren om een gerechtelijk onderzoek uit te voeren wanneer bepaalde redenen, die slaan op de strafvordering, zich verzetten tegen de mogelijkheid van vervolging. Vaak zal het gaan om onontvankelijkheidsgronden die de strafvordering betreffen. De onontvankelijkheidsgronden kunnen onderscheiden worden in twee categorieën. Ten eerste kunnen er gronden zijn die er voor zorgen dat de feiten niet of niet meer vervolgbaar zijn. Te denken valt aan het geval waarin de feiten wel bewezen zijn, maar geen strafrechtelijke kwalificatie vormen, de omstandigheid dat feiten gedekt worden door een verschoningsgrond²⁶⁰ of het verval van de strafvordering. Ten tweede kunnen er ook belemmeringen zijn die een onderzoek van de zaak tijdelijk onmogelijk maken. Hier gaat het om gronden die een onderzoek onmogelijk maken omdat de zaak bijvoorbeeld niet tot de bevoegdheid behoort van de onderzoeksrechter.

92. GEEN OPPORTUNITEITSOVERWEGING - Deze jurisprudentiële regeling die de uitzonderingen weergeeft waarin de raadkamer kan beslissen dat de onderzoeksrechter niet verplicht is enige onderzoeksverrichtingen te stellen, maakt geen inbreuk op het principe van de onderzoeksverplichting. De ontzegging van het recht op een gerechtelijk onderzoek moet gezien worden als een exceptionele sanctie. Het is niet meer dan verwonderlijk dat geen onderzoeksdaden worden gesteld wanneer blijkt dat vervolging niet mogelijk is. Van zodra er een kleine kans bestaat dat een beslissing over de grond van de zaak mogelijk is, kan een onderzoek niet ontzegd worden.²⁶¹ Dit heeft ook tot gevolg dat de opportuniteit van een gerechtelijk onderzoek niet kan worden beoordeeld. Op basis van andere overwegingen, zoals deze die betrekking hebben op de drijfveren van de burgerlijke partij of op de overtuiging dat bepaalde onderzoeksdaden onnodig zijn, kan een onderzoek niet geweigerd worden.²⁶²

93. PROCEDURE - De beoordeling van de strafvordering wordt uitsluitend gevoerd door de raadkamer.²⁶³ Hieruit kunnen we afleiden dat de raadkamer ook bevoegd is om te oordelen over de ontvankelijkheidsvragen die te maken hebben met de constitutieve bestanddelen van deze strafvordering. Overeenkomstig art. 127 Sv. brengt de onderzoeksrechter verslag uit aan de raadkamer wanneer hij het onderzoek volledig acht, na voorafgaande mededeling aan de procureur des Konings, die zal vorderen zoals het behoort. Het onderzoek wordt namelijk ook als volledig

²⁵⁶ Art. 129 en 130 Sv.

²⁵⁷ Art. 133 Sv.

²⁵⁸ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 138.

²⁵⁹ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 138.

²⁶⁰ Vb.: art. 462 Sw.

²⁶¹ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 140.

²⁶² R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 141.

²⁶³ Art. 128 Sv.

geacht wanneer de onderzoeksrechter een onontvankelijkheidsgrond ontdekt die een verder onderzoek van de zaak onmogelijk maakt. Zonder dat hij enige onderzoeksdaad heeft verricht, zal de onderzoeksrechter zijn onderzoek afsluiten en het dossier met een beschikking die de redenen vermeldt waarom hij meent dat de strafvordering onontvankelijk is, overmaken aan het openbaar ministerie. De procureur des Konings zal vervolgens vorderen zoals het behoort, waarna de raadkamer een beslissing zal nemen op vordering van het openbaar ministerie en na verslag van de onderzoeksrechter.²⁶⁴

b) Controle op de ontvankelijkheid van de burgerlijke partijstelling

94. ALGEMEEN PRINCIPE - De ontzegging van het recht om een onderzoek te laten uitvoeren mag niet verward worden met de beoordeling van de ontvankelijkheid van de burgerlijke vordering op zich, die geconcretiseerd is in de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter. Het behoort niet tot de bevoegdheid van de onderzoeksrechter om de ontvankelijkheid van de burgerlijke partijstelling ambtshalve te controleren en te sanctioneren.²⁶⁵ In principe behoort het ook niet tot de bevoegdheid van de onderzoeksgerechten om de ontvankelijkheid van een burgerlijke partijstelling te controleren.²⁶⁶ De beoordeling of een slachtoffer werkelijk schade heeft geleden en nadeel heeft ondervonden van een misdrijf, behoort tot de grond van de zaak, waar enkel een rechter ten gronde uitspraak over kan doen. De raadkamer kan bijgevolg geen oordeel vellen over de burgerlijke belangen op zich en concluderen dat er geen nadeel werd ondergaan.²⁶⁷ Op dit principe is in de rechtspraak en rechtsleer een belangrijke nuancering gemaakt.

95. EERSTE UITZONDERING - Men stelt dat er een onderscheid moet worden gemaakt naargelang de burgerlijke partijstelling al dan niet de strafvordering op gang heeft gebracht. Wanneer de strafvordering is ingesteld op enig initiatief van het slachtoffer, heeft zowel de raadkamer als de kamer van inbeschuldigingstelling de bevoegdheid om de ontvankelijkheid van de burgerlijke partijstelling te beoordelen aangezien de burgerlijke partijstelling de enige basis is voor de strafvordering. Indien het onderzoeksgerecht van oordeel is dat de burgerlijke partijstelling onontvankelijk is, zal ook de strafvordering onontvankelijk zijn.²⁶⁸ Indien de strafvordering is ingesteld door een vordering van het openbaar ministerie, of wanneer de procureur des Konings ook een vordering heeft genomen *na* de burgerlijke partijstelling, heeft de raadkamer of de kamer van inbeschuldigingstelling niet langer de bevoegdheid om de ontvankelijkheid van de burgerlijke vordering te beoordelen. Wanneer het openbaar ministerie regelmatig vordert, vormt dit een rechtmatige basis voor de strafvordering. De ontvankelijkheid van de burgerlijke vordering kan dan geen invloed meer hebben op de ontvankelijkheid van de strafvordering.²⁶⁹

96. TWEEDE UITZONDERING - De kamer van inbeschuldigingstelling kan ook een ontvankelijkheidstoets doorvoeren indien de raadkamer deze bevoegdheid niet had omdat er een vordering van het openbaar ministerie was, maar omdat de burgerlijke partij als enige hogere

²⁶⁴R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 143.

²⁶⁵R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 146.

²⁶⁶Concl. Proc. Gen. JANSSENS voor Cass. 18 mei 1908, *Pas.*, 1908, I, 185.

²⁶⁷R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 147.

²⁶⁸R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 150.

²⁶⁹R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 151.

beroep instelt op basis van art. 135 Sv. tegen een buitenvervolginstelling waardoor de strafvordering in gang wordt gehouden. Het recht van een beweerd benadeelde om hoger beroep in te stellen tegen een beschikking tot buitenvervolginstelling van de raadkamer hangt immers af van de ontvankelijkheid van zijn burgerlijke partijstelling. De kamer van inbeschuldigingstelling heeft dan ook de bevoegdheid deze ontvankelijkheid te beoordelen.²⁷⁰

97. RATIO LEGIS - De omstandigheden waarin de onderzoeksgerechten de bevoegdheid krijgen om de ontvankelijkheid van de burgerlijke partijstelling te onderzoeken, indien zij de enige basis was voor het op gang brengen van de strafvordering, is een belangrijk gegeven dat beantwoordt aan de fundamentele principes van de strafprocedure.²⁷¹ Het is een behoorlijk instrument om, de mogelijkheid van het slachtoffer om de vervolging op gang te brengen, onder controle te houden. Deze fase zal een belangrijke filter vormen om de burgerlijke partijstellingen die op lichtzinnige of abusieve drijfveren gebaseerd zijn, te onderscheiden van de rest.

3.4. Partij in het proces

98. BURGERLIJKE PARTIJ - Een ander belangrijk gevolg van de klacht met burgerlijke partijstelling, is dat het slachtoffer betrokken partij wordt in het strafproces.²⁷² Dit betekent dat een latere burgerlijke partijstelling ter zitting niet meer nodig is, aangezien men reeds de hoedanigheid van burgerlijke partij heeft verkregen. Op deze manier kan hij of zij vergoeding vragen voor de schade veroorzaakt door het misdrijf. Het slachtoffer kan zijn stem laten horen ten opzichte van de onderzoeksrechter en de vonnisrechter en op deze manier de strafprocedure beïnvloeden. Het slachtoffer heeft tevens de mogelijkheid om rechtsmiddelen aan te wenden tegen beslissingen van de onderzoeksgerechten en de vonnisgerechten.²⁷³

99. MOGELIJKE RISICO'S - Langs de andere kant kan de hoedanigheid van burgerlijke partij ook nadelen hebben. Wanneer de burgerlijke partij, door wiens optreden het gerechtelijk onderzoek is geopend, in het ongelijk wordt gesteld moet of kan zij veroordeeld worden tot alle gerechtskosten²⁷⁴ door de staat en de beklaagde gemaakt alsook tot het betalen van een rechtsplegingsvergoeding.²⁷⁵ Daarbij loopt zij ook het risico om veroordeeld te worden tot het betalen van een schadevergoeding ten opzichte van diegene die door de klacht met burgerlijke partijstelling gevisieerd werd.²⁷⁶ In sommige gevallen zal een strafvordering op basis van lasterlijke aangifte tegen de burgerlijke partij mogelijk zijn.²⁷⁷ Ten slotte heeft de burgerlijke partijstelling ook tot gevolg dat de burgerlijke partij op het strafproces niet meer als getuige kan worden gehoord aangezien beide hoedanigheden niet met elkaar verenigbaar zijn.²⁷⁸

3.5. Rechten die worden toegekend aan de burgerlijke partij

²⁷⁰Cass. 8 oktober 2002, *Arr.Cass.* 2002, nr. 516.

²⁷¹R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 151.

²⁷² Art. 66 Sv.

²⁷³ S. VERHELST, *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 240.

²⁷⁴*Supra* nr. 75

²⁷⁵*Supra* nr. 78

²⁷⁶*Supra* nr. 81

²⁷⁷*Supra* nr. 82

²⁷⁸R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 168.

100. TOEKENNING RECHTEN - De wet van 12 maart 1998 heeft een aantal nieuwe rechten gekoppeld aan de hoedanigheid van burgerlijke partij in de loop van het gerechtelijk onderzoek.

101. INZAGERECHT - Voorheen werd op basis van het beginsel van het geheim van het onderzoek de toegang tot het strafdossier ontzegd aan zowel de verdachte als de burgerlijke partij. Alleen de voorlopig gehechte verdachte kon n.a.v. zijn verschijning voor de onderzoeksgerechten en voor een samenvattende ondervraging toegang krijgen tot zijn dossier.²⁷⁹ Net zoals de benadeelde persoon moest de burgerlijke partij eerst de toelating vragen aan de procureur-generaal overeenkomstig art. 125 van het K.B. van 28 december 1950 houdende het Algemeen Reglement op de gerechtskosten in strafzaken. De hervorming wou een einde maken aan de toestand waarbij partijen gedurende jaren in het ongewisse werden gelaten omtrent de ontwikkeling van het onderzoek.²⁸⁰ Art. 61ter Sv. geeft aan de burgerlijke partij het recht om een verzoek tot inzage van het dossier in te dienen of er een afschrift van te verkrijgen bij de onderzoeksrechter in het kader van een gerechtelijk onderzoek.²⁸¹

102. BIJKOMENDE ONDERZOEKSHANDELINGEN - Vervolgens is er een recht op verzoek tot bijkomend onderzoek toegekend aan de burgerlijke partij. Voorheen kon de burgerlijke partij slechts suggesties of verzoeken richten tot de onderzoeksrechter, die zelfs niet verplicht was hierop te antwoorden.²⁸² De wet van 12 maart 1998 heeft deze situatie veranderd en heeft ervoor gezorgd dat ook de burgerlijke partij inspraak kan hebben in het verloop van het gerechtelijk onderzoek. Nu bepaalt art. 61quinquies§1 Sv. dat de inverdenkinggestelde en de burgerlijke partij de onderzoeksrechter kunnen verzoeken om een bijkomende onderzoekshandeling te verrichten. Met 'bijkomende onderzoekshandeling' bedoelt men elke handeling die de onderzoeksrechter kan laten verrichten en die ertoe strekt het strafdossier op een zo volledig mogelijke wijze samen te stellen om het onderzoeksgerecht of in voorkomend geval het vonnisgerecht toe te laten hierover te oordelen.²⁸³ De burgerlijke partij kan zo een eigen inbreng geven aan het dossier door 'hun' waarheid aan het licht te brengen.

103. TOEZICHT OP GERECHTELIJK ONDERZOEK - Tot slot werd aan de burgerlijke partij het recht gegeven om toezicht uit te oefenen op het verloop van het gerechtelijk onderzoek door het nieuwe art.136 Sv. ingeval van langdurige onderzoeken. Vroeger kon na zes maanden onderzoek de kamer van inbeschuldigingstelling enkel worden geadieerd door de procureur-generaal, na voorafgaand verslag van de procureur des Konings.²⁸⁴ Nu krijgt o.a. de burgerlijke partij de kans zelf actie te ondernemen om een gerechtelijk onderzoek dat vast zit nieuw leven in te blazen. Art.136 lid 2 Sv. bepaalt dat als het gerechtelijk onderzoek na een jaar niet is afgesloten, de zaak bij de kamer van inbeschuldigingstelling kan worden aanhangig gemaakt door een aan de griffie van het hof van

²⁷⁹ Zie art. 21 §3 en art. 22 lid 4 Wet betreffende de voorlopige hechtenis.

²⁸⁰ R. VERSTRAETEN, "Nieuwe rechten voor het slachtoffer tijdens het vooronderzoek" in CBR(ed.), *Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 210.

²⁸¹ Art. 61ter §1 Sv.

²⁸² R. VERSTRAETEN, "Nieuwe rechten voor het slachtoffer tijdens het vooronderzoek" in CBR(ed.), *Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 217.

²⁸³ F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN, *Strafrecht & strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2013, 167.

²⁸⁴ R. VERSTRAETEN, "Nieuwe rechten voor het slachtoffer tijdens het vooronderzoek" in CBR(ed.), *Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 219.

beroep gericht en met redenen omkleed verzoekschrift, uitgaande van de inverdenkinggestelde of de burgerlijke partij.

104. POSITIE BINNEN DE STRAFPROCEDURE - We kunnen besluiten dat het slachtoffer dat zich burgerlijke partij heeft gesteld een volwaardige partij in het strafproces zal worden. Gelet op de toegekende rechten zal zij een aanzienlijke invloed kunnen uitoefenen op het verloop van de strafprocedure.²⁸⁵ Niettegenstaande het feit dat de wetgever in 1998 niet de intentie had om het systeem van burgerlijke partijstelling te wijzigen, kan men zich toch de vraag stellen of de positie van de burgerlijke partij door deze nieuwe rechten al dan niet drastisch gewijzigd is.²⁸⁶ Door de burgerlijke partij de mogelijkheid te geven om bijkomend onderzoek te vorderen lijkt het erop dat de tussenkomst van de burgerlijke partij veel verder gaat dan enkel het bekomen van schadevergoeding. Men kan zich de vraag stellen of het een goede zaak is dat slachtoffers zelf vorderingen kunnen nemen in het vooronderzoek en of dit effectief de kwaliteit van de waarheidsvinding en de strafzaken op zich verbetert.

Afdeling 2.2.2. De rechtstreekse dagvaarding voor het vonnisgerecht

§1 Wat is de rechtstreekse dagvaarding ?

105. DEFINITIE - De rechtstreekse dagvaarding is een officiële akte waardoor een strafzaak aanhangig wordt gemaakt bij de politierechtbank of de correctionele rechtbank.²⁸⁷ Indien het gaat om redelijk eenvoudige zaken of de benadeelde van een misdrijf de zekerheid wil dat een vonnisgerecht de zaak behandelt, kan hij kiezen voor een rechtstreekse dagvaarding. Het slachtoffer geeft dan de opdracht aan een deurwaarder om een met naam aangeduide persoon te dagvaarden voor de politierechtbank of de correctionele rechtbank met het oog op het verkrijgen van vergoeding voor de schade als gevolg van het misdrijf.²⁸⁸

§2 Voorwaarden

2.1. Algemene voorwaarden

106. ALGEMENE VOORWAARDEN - Voor de algemene voorwaarden kan worden verwezen naar de hierboven vermelden algemene voorwaarden voor de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter.²⁸⁹

2.2. Specifieke voorwaarden

2.2.1. Overtredingen of wanbedrijven

107. WELKE MISDRIJVEN ? - Het slachtoffer kan slechts overgaan tot een rechtstreekse dagvaarding wanneer het strafbaar feit behoort tot de categorie van overtredingen²⁹⁰ of

²⁸⁵ B. DE SMET, "De tendens tot overaccentuering van het slachtoffer in het strafproces", *Panopticon* 1998, 392.

²⁸⁶ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 544.

²⁸⁷ B. DE SMET, "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", *CABG* 2004, afl. 3,4.

²⁸⁸ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 191.

²⁸⁹ *Supra* nr. 45

²⁹⁰ Art. 145 Sv.

wanbedrijven²⁹¹. Aangezien een doorverwijzing naar het hof van assisen enkel mogelijk is door de kamer van inbeschuldigingstelling kunnen we besluiten dat voor misdaden, politieke misdrijven en drukpersmisdrijven (met uitzondering van deze ingegeven door racisme of xenofobie) een rechtstreekse dagvaarding door de benadeelde niet mogelijk is omdat deze niet over de bevoegdheid beschikt om over te gaan tot correctionalisatie.²⁹²

108. UITZONDERINGEN - Net zoals bij de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter is een rechtstreekse dagvaarding tegen bepaalde personen niet mogelijk zoals voor de jeugdrechtbank²⁹³, de militaire rechtbanken²⁹⁴, in de situatie van voorrecht van rechtsmacht²⁹⁵ of indien het gaat om misdrijven die zijn gepleegd door ministers in de uitvoering van hun ambt, parlementsleden tijdens de parlementaire zitting of individuen die immuniteit van vervolging genieten.²⁹⁶ Voor de misdrijven omschreven in art. 138 Sv. waarvoor een burgerlijke partijstelling niet mogelijk is, is een rechtstreekse dagvaarding wel mogelijk.²⁹⁷

2.2.2. Een ontvankelijke strafvordering

109. ACCESSORIUM - Uit art. 4 V.T.Sv.. kunnen we besluiten dat de burgerlijke vordering tezelfdertijd en voor dezelfde rechter vervolgd kan worden als de strafvordering, op voorwaarde dat de strafvordering ontvankelijk is. Net zoals bij een burgerlijke partijstelling²⁹⁸, zal de strafrechter, bij een rechtstreekse dagvaarding, enkel uitspraak kunnen doen over de burgerlijke vordering indien op het ogenblik van de instelling van de burgerlijke vordering, een ontvankelijke strafvordering bestaat die samen met of voorafgaand aan de burgerlijke vordering voor het vonnisgerecht aanhangig wordt gemaakt.²⁹⁹

2.2.3. Geen vordering aanhangig voor de burgerlijke rechtbank

110. KEUZERECHT ? - Net zoals bij de burgerlijke partijstelling kan het slachtoffer zijn vordering, bij rechtstreekse dagvaarding, tegelijkertijd zowel bij de burgerlijke rechter als bij de strafrechter aanhangig maken. Een dubbele toekenning van een vergoeding zal echter niet mogelijk zijn en kan vermeden worden via de exceptie van het gewijsde in burgerlijke zaken.³⁰⁰

2.2.4. Geen burgerlijke partijstelling of verwijzing door het onderzoeksgerecht

111. STRAFVORDERING REEDS INGESTELD - Wanneer, door een burgerlijke partijstelling, het gerechtelijk onderzoek reeds is geopend en dit onderzoek niet is afgesloten dan is een rechtstreekse dagvaarding niet mogelijk. Dit is logisch omdat door het op gang brengen van een gerechtelijk onderzoek, de strafvordering reeds is ingesteld en dat kan door een rechtstreekse dagvaarding geen tweede maal gebeuren. Ook wanneer het openbaar ministerie reeds eerder een rechtstreekse dagvaarding heeft uitgebracht, zal het slachtoffer geen tweede maal kunnen

²⁹¹ Art. 64 lid 2 en 182 lid 1 Sv.

²⁹² Art. 2 Wet op de verzachtende omstandigheden van 4 oktober 1867, B.S. 13 maart 1892.

²⁹³ Art. 47 wet van 8 april 1965 betreffende de Jeugdbescherming, B.S. 15 april 1965.

²⁹⁴ B. DE SMET, "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", CABG 2004, afl. 3,42.

²⁹⁵ Art. 479 Sv.

²⁹⁶ B. DE SMET, "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", CABG 2004, afl. 3, 43.

²⁹⁷ *Supra* nr. 53

²⁹⁸ *Supra* nr. 56

²⁹⁹ B. DE SMET, "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", CABG 2004, afl. 3,32.

³⁰⁰ *Supra* nr. 57.

overgaan tot het rechtstreeks dagvaarden van de beklaagde. De rechtstreekse dagvaarding door de benadeelde is enkel mogelijk wanneer de feiten die worden vermeld in de dagvaarding nog niet aanhangig zijn bij de strafrechter.³⁰¹

2.2.5. Beweren benadeeld te zijn

112. BEWEREN BENADEELD TE ZIJN – Op dezelfde manier als bij de burgerlijke partijstelling³⁰², moet de burgerlijke partij via de rechtstreekse dagvaarding geen daadwerkelijk bewijs leveren van het bestaan van de schade. Het enkel beweren dat hij schade heeft geleden is voldoende om rechtstreeks te kunnen dagvaarden. De effectieve controle van het bestaan van de schade gebeurt tijdens een beoordeling ten gronde. Ook hier geldt dat de schade persoonlijk en reëel moet zijn. De burgerlijke vordering zal slechts ontvankelijk zijn als de eiser persoonlijk door het misdrijf werd benadeeld en de schade zeker is. De voorwaarden dat het slachtoffer een rechtmatig en persoonlijk belang moet hebben en de vergoeding moet vragen voor de schade gelden ook voor een rechtstreekse dagvaarding.³⁰³

2.3 Procedurele voorwaarden

113. EXPLOOT - Men kan overgaan tot een rechtstreekse dagvaarding door middel van een exploit. Inhoudelijk dient dit exploit een opgave der feiten te bevatten en moet de vordering tot schadevergoeding worden omschreven. Zonder de eis tot schadevergoeding is de burgerlijke vordering onregelmatig en kan de strafrechter zich niet uitspreken over de strafvordering. Het is niet vereist dat de benadeelde kan verwijzen naar de precieze strafrechtelijke bepalingen maar het moet voor de beklaagde wel duidelijk zijn wat hem ten laste wordt gelegd zodat hij een degelijk verweer kan opbouwen. Daarbij moet het voor de gedagvaarde ook duidelijk zijn waar en wanneer de zaak wordt behandeld.³⁰⁴

114. KEUZE VAN WOONPLAATS - De benadeelde die rechtstreeks dagvaardt, moet woonplaats kiezen in de stad waar de rechtbank zitting houdt.³⁰⁵ Deze regeling verschilt met die van de burgerlijke partijstelling, waar een keuze tot woonplaats in België verplicht is, indien men zijn woonplaats hier niet heeft.³⁰⁶

115. CONSIGNATIE - Op basis van art. 108 van het Algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken³⁰⁷ geldt er de verplichting voor de burgerlijke partij, om een bepaalde geldsom te betalen aan de griffie, wanneer zij door haar burgerlijke partijstelling in handen van de onderzoeksrechter of door rechtstreekse dagvaarding, de strafvordering op gang brengt.³⁰⁸ Indien de burgerlijke partij die overgaat tot rechtstreekse dagvaarding van de beklaagde, en zo de strafvordering ingang zet, het nalaat om de consignatie te betalen, zal dit niet leiden tot de nietigheid van de strafvordering, noch tot de niet-ontvankelijkheid ervan. Indien de rechtstreekse

³⁰¹B. DE SMET, "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", CABG 2004, afl. 3,36.

³⁰²Supra nr. 59

³⁰³B. DE SMET, "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", CABG 2004, afl. 3,33-35.

³⁰⁴B. DE SMET, "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", CABG 2004, afl. 3,47-48.

³⁰⁵Art 183 Sv.

³⁰⁶Supra nr. 69

³⁰⁷Art. 108 en 112 KB 28 december 1950 houdende algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken, B.S. 30 december 1950.

³⁰⁸A. VANDEPLAS, "Consignatie van de burgerlijke partij" in A. VANDEPLAS *et al.*, *Comm. Straf.*, Antwerpen, Currens, 1984, p. 2.

dagvaarding niet gepaard gaat met de betaling van de consignatie, zal deze alsnog rechtsgeldig blijven en zal de zaak aanhangig gemaakt worden bij het gerecht. Wat de rechter wel kan beslissen is dat hij de zaak geen voortgang zal geven, zolang de consignatie niet wordt betaald. De regelmatigheid van de dagvaarding op zich, noch de ontvankelijkheid van zowel de strafvordering als de burgerlijke vordering, worden door deze nalatigheid aangetast. Het niet betalen van de consignatie heeft ook geen invloed op de gegrondheid van de zaak. Wel kan de rechter beslissen om bij niet-betaling niet op de zaak in te gaan of de behandeling voort te zetten zolang de verplichte som niet ter griffie gestort wordt. De strafvordering wordt als het ware tot stilstand gebracht.³⁰⁹

2.4. Kosten verbonden aan de rechtstreekse dagvaarding

116. FINANCIËLE GEVOLGEN - Op dezelfde manier als bij de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter zijn er kosten verbonden aan de rechtstreekse dagvaarding, die als financiële barrières zijn ingebouwd. De regeling inzake de gerechtskosten³¹⁰, de rechtsplegingsvergoeding³¹¹, schadevergoeding³¹² en lasterlijke aangifte³¹³ zijn hier van toepassing. Het komt er voor de benadeelde dus op aan de voor- en nadelen van een strafproces goed af te wegen vooraleer te dagvaarden.³¹⁴

§3. Gevolgen van de rechtstreekse dagvaarding

117. INSTELLEN VAN DE STRAFVORDERING - De rechtstreekse dagvaarding door het slachtoffer heeft tot gevolg dat de strafvordering in werking wordt gesteld. Vanaf het moment dat de rechtstreekse dagvaarding is betekend, is de strafvordering aanhangig bij het vonnisgerecht. Dit heeft tot gevolg dat de strafrechter een uitspraak zal moeten doen over de strafvordering die hem wordt voorgelegd. Door de rechtstreekse dagvaarding wordt de strafvordering samen met de burgerlijke vordering in werking gesteld. Op voorwaarde dat de burgerlijke vordering ontvankelijk is, zal de strafrechter uitspraak kunnen doen over de strafvordering. Het is geen vereiste dat de burgerlijke vordering gegrond moet zijn. Zelfs indien de burgerlijke vordering ongegrond is, zal de strafrechter een straf kunnen opleggen aan de dader. Nadat de strafvordering is ingesteld door de rechtstreekse dagvaarding, zal deze verder uitgeoefend worden door het openbaar ministerie.³¹⁵

118. PARTIJ IN HET PROCES - Een ander belangrijk gevolg van de rechtstreekse dagvaarding is dat de benadeelde ook partij wordt in de strafprocedure en deze de hoedanigheid van burgerlijke partij verkrijgt. Door middel van de rechtstreekse dagvaarding heeft de burgerlijke partij de zekerheid dat de zaak zal worden behandeld door een rechter. In tegenstelling tot de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter, waar men afhankelijk blijft van een verwijzingsbeslissing

³⁰⁹ A. VANDEPLAS, "Consignatie van de rechtstreekse dagende partij" in A. VANDEPLAS *et al.*, *Comm. Straf.*, Antwerpen, Currens, 1984, p.3.

³¹⁰ *Supra* nr. 75

³¹¹ *Supra* nr. 78

³¹² *Supra* nr. 81

³¹³ *Supra* nr. 82

³¹⁴ B. DE SMET, "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", *CABG* 2004, afl. 3,32.

³¹⁵ B. DE SMET, "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", *CABG* 2004, afl. 3,49

door het onderzoeksgerecht. De rechtstreekse dagvaarding vormt voor de benadeelde een goed middel om de strafprocedure mee te beïnvloeden.³¹⁶

Afdeling 2.3. Het lot van de strafvordering en de burgerlijke vordering in Nederland

§1. Uitgangspunt: vervolgingsmonopolie en opportunitiebeginsel

119. CENTRALE ROL: OPENBAAR MINISTERIE - In het Nederlandse strafproces is een centrale rol weggelegd voor het openbaar ministerie. Het openbaar ministerie is belast met de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. Om deze belangrijke taak naar behoren te kunnen uitvoeren is aan het openbaar ministerie de vervolging van alle strafbare feiten opgedragen. Overeenkomstig art. 9 N.Sv. is het de bevoegdheid van de officieren van justitie, die het openbaar ministerie vertegenwoordigen, om over te gaan tot de vervolging van strafbare feiten. Van vervolging is sprake wanneer er een handeling wordt gesteld waardoor vanwege een met de vervolging belaste ambtenaar een vordering bij de rechter wordt gedaan of op enig andere wijze de zaak aan diens kennisneming wordt onderworpen. Zulke handelingen stellen een begin aan de strafvervolging.³¹⁷ Van het openbaar ministerie wordt verwacht dat zij deze taak uitvoeren in die mate dat zij een onpartijdige en niet vooringenomen bijdrage kan leveren aan de waarheidsvinding. Ze moet instaan voor de rechtmatigheid van de opsporing en vervolging van misdrijven.³¹⁸

120. VERVOLGINGSMONOPOLIE - Een van de klassieke uitgangspunten van het Nederlandse strafprocesrecht is het vervolgingsmonopolie dat toekomt aan het openbaar ministerie. De beslissing om over te gaan tot (verdere) vervolging van strafbare feiten is een exclusieve bevoegdheid van het openbaar ministerie. Enkel het openbaar ministerie kan strafzaken bij de strafrechter brengen.³¹⁹ Indien naar aanleiding van het ingestelde opsporingsonderzoek het openbaar ministerie van oordeel is dat vervolging moet plaats hebben gaat het daartoe zo spoedig mogelijk over.³²⁰

121. OPPORTUNITEITSBEGINSEL - In samenhang met het vervolgingsmonopolie heeft het openbaar ministerie op basis van het opportunitiebeginsel de vrijheid om uit het aanbod van strafzaken een selectie te maken van zaken waarvoor vervolging wenselijk is.³²¹ Bij de vervolgingsbeslissing van het openbaar ministerie worden bepaalde aspecten in overweging genomen. In de eerste plaats zijn er de haalbaarheidsaspecten wat te vergelijken valt met een technisch sepot naar Belgisch recht. Indien men in alle redelijkheid kan verwachten dat er geen veroordeling zal komen zal men niet tot strafvervolging overgaan.³²² Het openbaar ministerie kan tot de vaststelling komen dat er niet voldoende bewijs kan worden verzameld of dat het recht op vervolging verjaard is. Daarnaast worden ook opportunitieaspecten in overweging genomen, wat naar Belgisch recht te vergelijken valt met een beleidssepot.³²³ Van vervolging kan worden

³¹⁶B. DE SMET, "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", CABG 2004, afl. 3,32

³¹⁷ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 163.

³¹⁸ A. MINKENHOF, *Nederlandse strafvordering*, Deventer, Kluwer, 2009, 45.

³¹⁹G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 55

³²⁰ Art. 167 N.Sv.

³²¹ Art. 167 N.Sv.

³²² F.F. LANGEMEIJER, *Het slachtoffer en het strafproces*, Deventer, Kluwer, 2010, 57.

³²³ F.F. LANGEMEIJER, *Het slachtoffer en het strafproces*, Deventer, Kluwer, 2010, 57.

afgezien op gronden aan het algemeen belang ontleend.³²⁴ Door het aannemen van dit opportuniteitsbeginsel heeft de Nederlandse wetgever afstand gedaan van het legaliteitsbeginsel dat inhoudt dat het openbaar ministerie, van zodra het van mening is te kunnen bewijzen dat een strafbaar feit is begaan en wie de dader is, tot vervolging verplicht zou zijn.³²⁵ Vervolging is de regel, maar daar kan op grond van het algemeen belang van worden afgeweken. Anderzijds mag niet naar willekeur van vervolging worden afgezien.

122. RATIO LEGIS – De reden waarom de Nederlandse wetgever voor het opportuniteitsbeginsel heeft gekozen ligt hoofdzakelijk bij de gedachte dat het niet voor alle gevallen zinvol is om over te gaan tot strafvervolging met het oog op een behoorlijk functionerende rechtsorde. Niet elke inbreuk op de rechtsorde vereist een strafrechtelijk ingrijpen. Een strafbaarstelling garandeert immers niet altijd dat strafrechtelijk ingrijpen in concreto ook tot goede resultaten zal leiden. In sommige gevallen zal een onderlinge oplossing van het conflict of een privaatrechtelijk of bestuursrechtelijk optreden tot een beter resultaat leiden. De verplichting om elk vastgesteld strafbaar feit te vervolgen zou aanleiding kunnen geven tot zinloos optreden. Bijkomend was de Nederlandse wetgever de mening toegedaan dat het niet aan een benadeelde moet toekomen om te oordelen over de opportuniteit van een strafvervolging. Deze zouden zich door geheel andere overwegingen dan het algemeen belang laten leiden en zullen meer gedreven worden door persoonlijk wraakgevoel. De argumenten, die de Nederlandse wetgever hanteerde om het vervolgingsmonopolie te handhaven, zijn gebaseerd op de aanvaarding van het opportuniteitsbeginsel. Zonder het vervolgingsmonopolie zou het risico bestaan dat het beleid van het openbaar ministerie, gebaseerd op het opportuniteitsbeginsel, wordt doorkruist door het gebruik van een privaat vervolgingsrecht.³²⁶

123. IN DE PRAKTIJK - In werkelijkheid speelt ook de zwaarte van het misdrijf een belangrijke rol.³²⁷ Bij ernstige misdrijven zoals moord is vervolging natuurlijk de regel. Bij lichte overtredingen en veel voorkomende criminaliteit wordt vaker de afweging gemaakt om de strafvervolging achterwege te laten omdat andere middelen effectiever lijken om ongewenst gedrag te bestraffen. Vaak wordt de vervolging bij deze misdrijven bepaald door algemene, in richtlijnen aan het openbaar ministerie vastgelegde, beleidsbeslissingen zodat de afweging niet geval per geval hoeft te worden gemaakt.³²⁸ Zo kan het openbaar ministerie bijvoorbeeld beslissen om winkeldiefstallen niet meer te vervolgen. Het is en blijft onmogelijk om te verlangen dat elk misdrijf, hoe miniem ook, verder wordt opgehelderd en ter kennis worden gebracht van het openbaar ministerie. Daarnaast moet men ook in het achterhoofd houden dat ondanks de wenselijkheid van strafrechtelijke vervolging en opsporing, deze vaak noodgedwongen achterwege moeten blijven door het ontbreken van voldoende mankracht. Het opportuniteitsbeginsel maakt een bewuste en selectieve toepassing van het strafrecht mogelijk waarbij het strafrechtelijk beleid een belangrijk uitgangspunt vormt en waardoor de beschikbare middelen op efficiënte wijze worden ingezet.³²⁹ Het toevertrouwen van een opportuniteitsbevoegdheid aan het openbaar ministerie is een

³²⁴ Art. 167 lid 2 Sv.

³²⁵ A. MINKENHOF, *Nederlandse strafvordering*, Deventer, Kluwer, 2009, 51.

³²⁶ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 55

³²⁷ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 167.

³²⁸ F.F. LANGEMEIJER, *Het slachtoffer en het strafproces*, Deventer, Kluwer, 2010, 49.

³²⁹ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 168.

beleidskeuze van de Nederlandse wetgever waar de Minister van Justitie de politieke verantwoordelijkheid voor draagt.³³⁰

124. VERSCHIL TUSSEN BELGIË EN NEDERLAND - Het grote verschil tussen de Belgische en de Nederlandse regeling is dat het Nederlandse slachtoffer geen bevoegdheid heeft om de vervolging in te stellen. Deze zal zijn burgerlijke vordering enkel kunnen uitoefenen voor de strafrechter indien het openbaar ministerie beslist om te vervolgen. In sommige gevallen kunnen zij de beslissing tot vervolging wel nog beïnvloeden. Net zoals in België kunnen sommige misdrijven slechts vervolgd worden wanneer er een klacht is ingediend.^{331 332} Bij een aantal zedenmisdrijven moet het openbaar ministerie de minderjarige zo mogelijk in de gelegenheid zijn mening over het gepleegde feit kenbaar te maken.³³³ Daarnaast kan het slachtoffer of iedere rechtstreeks belanghebbende een klacht indienen bij het gerechtshof indien een vervolging niet wordt ingesteld of verder gezet.^{334 335} De mogelijkheid bestaat dat, ondanks de vervolgingswens van het slachtoffer, het gerechtshof ook van oordeel is dat een vervolging niet opportuun is.³³⁶ Het zal het slachtoffer in de meeste gevallen dan ook niet lukken om op grond van zijn persoonlijk belang een vervolging in gang te stellen die het openbaar ministerie op redelijke gronden achterwege wil laten. In tegenstelling tot de huidige Belgische regeling kan het slachtoffer in Nederland het beleid van het openbaar ministerie niet doorkruisen. Indien het openbaar ministerie het besluit neemt om niet te vervolgen zal het slachtoffer *niet* alsnog een gerechtelijk vooronderzoek kunnen opstarten door zich burgerlijke partij te stellen voor de onderzoeksrechter. In Nederland is het instituut van de klacht met burgerlijke partijstelling onbestaande.

125. STRAFBESCHIKKING - Sinds 2008 bestaat er in Nederland de mogelijkheid om over te gaan tot vervolging door een strafbeschikking.³³⁷ Dit is een vorm van buitengerechtelijke afhandeling van strafbare feiten waarin straffen, maatregelen en aanwijzingen kunnen worden opgelegd.³³⁸ Door de strafbeschikking wordt de zaak niet ter kennis gebracht van de rechter, maar buiten de rechter om afgehandeld. Zowel in België als in Nederland kunnen we vaststellen dat de mogelijkheden voor buitengerechtelijke afhandeling worden verruimd. Het belang van de buitengerechtelijke afhandeling bestaat erin dat de inhoudelijke tussenkomst van de rechter wordt verminderd. De beslissing met betrekking tot de strafvordering komt toe aan de partijen en de beoordeling ten gronde is niet langer een automatisme maar een mogelijk gevolg van het onderzoek dat werd opgestart. Het Belgische strafprocesrecht kent de *minnelijke schikking* en de *bemiddeling in strafzaken*.³³⁹

§2. Correctiemechanismen

a) Beklag over het niet vervolgen van strafbare feiten

³³⁰ A. MINKENHOF, *Nederlandse strafvordering*, Deventer, Kluwer, 2009, 50.

³³¹ F.F. LANGEMEIJER, *Het slachtoffer en het strafproces*, Deventer, Kluwer, 2010, 32.

³³² *Supra* nr. 39

³³³ Art. 167a Sv.

³³⁴ Art. 12 Sv.

³³⁵ *Infra* nr. 126

³³⁶ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 166.

³³⁷ Art. 257a e.v. NSv.

³³⁸ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 164.

³³⁹ Art. 216*bis* en 216*ter* Sv.

126. RATIO LEGIS - De Nederlandse wetgever realiseerde zich dat de koppeling van een vervolgingsmonopolie en opportuniteitsbeginsel tot een grote concentratie van macht bij het openbaar ministerie leidt.³⁴⁰ Om deze reden moest de burger een middel in handen krijgen ter controle van het optreden van het openbaar ministerie. De ministeriële verantwoordelijkheid achtte men een te zwaar wapen om een regelmatig toezicht te laten uitoefenen. De wetgever opteerde eerder voor een toezicht uitgeoefend door een rechter omwille van het vertrouwen van de burger in de strafrechtspraak. Als correctief tegen de nadelen die uit het opportuniteitsbeginsel en het vervolgingsmonopolie kunnen voortvloeien, voorziet het Nederlandse strafprocesrecht in een beklag over de niet (verdere) vervolging van strafbare feiten.³⁴¹ Deze regeling heeft als uitgangspunt de controle op het vervolgingsbeleid op grond van het algemeen belang.³⁴²

127. BEKLAG - Wordt een strafbaar feit niet vervolgd, de vervolging niet voortgezet of vindt de vervolging plaats door het uitvaardigen van een strafbeschikking, dan kan een belanghebbende daarover schriftelijk beklag doen bij het gerechtshof. De bedoeling van de beklagprocedure is niet om tot bestraffing te komen. Het onderwerp van de beklagprocedure is de uitoefening van een discretionaire bevoegdheid door het openbaar ministerie. De klager is van mening dat het openbaar ministerie van zijn vervolgingsbevoegdheid gebruik moet maken, terwijl het openbaar ministerie stilzit, wil seponeren of heeft geseponerd, dan wel een strafbeschikking heeft uitgevaardigd. Dit geschil zal door een rechter worden beslecht.³⁴³

128. SUMMIERE VORMVEREISTEN - Het beklag moet schriftelijk worden ingediend bij het gerechtshof binnen het ressort waarvan de beslissing tot niet vervolging of niet verdere vervolging is genomen, dan wel de strafbeschikking is uitgevaardigd.³⁴⁴ Verder zijn er geen bijkomende vormvereisten waaraan moet worden voldaan.

129. ONTVANKELIJKHEID - Vooraleer het gerechtshof de gegrondheid van het beklag gaat beoordelen, onderzoekt ze eerst of het beklag wel ontvankelijk is.³⁴⁵ Een eerste vereiste is dat de klager een rechtstreeks belanghebbende is. De memorie van toelichting bij het wetboek strafvordering verstaat onder 'belanghebbende' degene die bij de instelling of voortzetting van de vervolging een redelijk belang heeft.³⁴⁶ Volgens vaste rechtspraak van de Hoge Raad is een belanghebbende een persoon die door het achterwege blijven van strafvervolging getroffen wordt in een belang dat hem bepaaldelijk aangaat.³⁴⁷ Om als 'rechtstreekse belanghebbende' te worden beschouwd, moet deze een bijzonder eigen belang hebben bij de vervolging. Dit belang moet objectief bepaalbaar en redelijk zijn. Dit betekent dat het belang los van de persoonlijke beleving van de klager bepaalbaar moet zijn.³⁴⁸ Rechtstreekse belanghebbende kunnen dus bijvoorbeeld personen zijn die door het misdrijf zijn benadeeld, hetzij rechtstreeks, hetzij doordat een naast

³⁴⁰ E., PRAKKEN, C.H., BRANTS, *Legitieme strafvordering: Rechten van de mens als inspiratie in de 21ste eeuw*, Antwerpen, Intersentia, 2001, 6.

³⁴¹ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 545.

³⁴² C.P.M. CLEIREN, J.F. NIJBOER, *Strafvordering. Tekst & commentaar. De tekst van het Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 25.

³⁴³ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 545.

³⁴⁴ Art. 12 1ste lid N.Sv.

³⁴⁵ Art. 12i Sv.

³⁴⁶ C.P.M. CLEIREN, J.F. NIJBOER, *Strafvordering. Tekst & commentaar. De tekst van het Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 31

³⁴⁷ HR 7 maart 1972, NJ, 1973, 35.

³⁴⁸ C.P.M. CLEIREN, J.F. NIJBOER, *Strafvordering. Tekst & commentaar. De tekst van het Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 31

familieelid slachtoffer is geworden van het misdrijf. Onder rechtstreeks belanghebbende vallen ook rechtspersonen die krachtens zijn doelstelling en blijkens zijn feitelijke werkzaamheden een belang behartigt dat door de beslissing tot niet (verdere) vervolging rechtstreeks wordt getroffen.³⁴⁹ Vervolgens moet er sprake zijn van een beslissing waarin wordt besloten om niet of niet verder te vervolgen.³⁵⁰ Indien er sprake is van een strafbeschikking moet de rechtstreekse belanghebbende binnen drie maanden na kennisneming hiervan zijn beklag doen.³⁵¹ Wanneer de beslissing om niet te vervolgen aan de verdachte werd betekend moet het beklag ook binnen de drie maanden worden gedaan door de rechtstreekse belanghebbende vanaf de kennisneming ervan.³⁵²

130. GEGRONDHEID - Indien het beklag ontvankelijk is, gaat het Hof over tot een beoordeling van de gegrondheid van de beklagprocedure. Het hof zal in deze fase de haalbaarheid en de opportuniteit van de vervolging beoordelen.³⁵³ Bij de beoordeling heeft het gerechtshof dezelfde opportuniteitsbevoegdheid als het openbaar ministerie. De rechter gaat een eigen oordeel vormen over het al dan niet vervolgen en deze beslissing vervangt die van het openbaar ministerie. Het hof moet rekening houden met het algemeen beleid van het openbaar ministerie met betrekking tot strafbare feiten en slechts in beperktere maten een eigen oordeel vormen omtrent dit beleid. In de praktijk blijkt dat de hoven in het algemeen slechts tot een marginale toetsing van het opportuniteitscomponent overgaan.³⁵⁴

131. PERSOON WIENS VERVOLGING WORDT VERLANGD - Het gerechtshof kan de persoon wiens vervolging wordt verlangd oproepen ten einde hem in de gelegenheid te stellen opmerkingen te maken over het in het beklag gedane verzoek en de gronden waarop dat berust. Indien het gerechtshof het bevel geeft tot het instellen of verder zetten van de vervolging is ze verplicht om de persoon wiens vervolging wordt verlangd te horen of ten minste hem daartoe behoorlijk voor op te roepen.³⁵⁵

132. EINDBESLISSING VAN HET HOF - Indien het beklag tot de kennisneming van het gerechtshof behoort, de klager ontvankelijk is en het gerechtshof van oordeel is dat vervolging of verdere vervolging had moeten plaats hebben, beveelt het gerechtshof dat de vervolging zal worden ingesteld of voortgezet m.b.t. de feiten waarop het beklag betrekking heeft.³⁵⁶ De vrijheid om te specificeren voor welk delict moet worden vervolgd, blijft bij het openbaar ministerie liggen. Naast het bevel om te vervolgen kan het hof ook een specifieke vervolgingsdaad bevelen.³⁵⁷ Het gerechtshof kan het geven van dusdanig bevel ook weigeren op grond van het algemeen belang.³⁵⁸ De beslissing die het gerechtshof neemt moet gemotiveerd worden. Er staat geen gewoon rechtsmiddel open tegen de beslissing van het gerechtshof, behalve een éénmalig cassatieberoep.³⁵⁹

³⁴⁹ Art. 12 2de lid N.Sv.

³⁵⁰ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 172.

³⁵¹ Art. 12k Sv.

³⁵² Art. 12l lid 2 Sv.

³⁵³ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 550.

³⁵⁴ G.J.M., CORSTENS, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 551.

³⁵⁵ Art. 12e Sv.

³⁵⁶ Art. 12i lid 1 N.Sv.

³⁵⁷ art 12i lid 3 N.Sv.

³⁵⁸ Art. 12i lid 2 N.Sv.

³⁵⁹ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 173.

133. VERSCHIL TUSSEN BELGIË EN NEDERLAND - Zowel het Belgische als het Nederlandse strafprocesrecht geven aan het openbaar ministerie de mogelijkheid om een opportuniteitsoordeel te vellen betreffende de vervolging.^{360 361} Als correctief ten aanzien van de uitoefening van het opportuniteitsbeginsel door het openbaar ministerie kent het Belgisch recht enkel de mogelijkheid voor het slachtoffer om zich burgerlijke partij te stellen, waardoor automatisch een gerechtelijk onderzoek wordt geopend en geen opportuniteitsbeslissing meer mogelijk is. Het verschil is dat het opportuniteitsoordeel van de officier van justitie in Nederland getoetst kan worden door een rechter. In België kan het opportuniteitsoordeel van de procureur des Konings ook onderworpen worden aan het toezicht van de rechter, maar deze kan slechts nagaan of de vervolging van een te berechten beklaagde al dan niet willekeurig is.³⁶² Hieruit blijkt dus dat in België enkel een inhoudelijke toetsing van de beslissing van het openbaar ministerie om *wel* te vervolgen aan een rechterlijke controle kan worden onderworpen.³⁶³

b) Een tweede beoordeling

134. RATIO LEGIS - Aan het slachtoffer wordt ook de mogelijkheid gegeven om een tweede beoordeling van het opsporingsonderzoek te vragen.³⁶⁴ De bedoeling van deze review is om, in de uitzonderlijke gevallen waarin het opsporingsonderzoek vastloopt of dreigt vast te lopen, dan wel de bewijspositie in hoge mate problematisch is, door bijvoorbeeld een ingetrokken bekentenis in samenloop met te weinig substantieel technisch bewijs, vast te stellen of alle mogelijke opsporingsrichtingen in voldoende mate zijn onderzocht. Een review is een grondige systematische herbeoordeling van alle onderzoeksinformatie en de op grond daarvan genomen beslissingen, in zowel opsporings- als vervolgingsfase door deskundigen van het openbaar ministerie en de politie die nog niet bij het onderzoek betrokken waren, indien nodig bijgestaan door externe deskundigen.³⁶⁵ Zij zullen als het ware een 'second opinion' geven.

135. TOEPASSINGSGBIED - Een review is een ingrijpend instrument, waarbij een onderzoeksteam wordt vrijgemaakt om een uitgebreid onderzoek opnieuw te beoordelen. Om deze reden is het toepassingsgebied eerder beperkt gehouden. Er moet sprake zijn van kapitale delicten zoals een opzettelijk levensdelict, een zeer ernstig zedendelict, ernstige slachtofferloze delicten, brandstichting met ernstige gevolgen, gijzeling, ontvoering en andere misdrijven tegen de lichamelijke integriteit. Voorts moet er bij genoemde delicten sprake zijn van een dreiging van 12 jaar gevangenisstraf of meer, veel maatschappelijke beroering en een groot afbreukrisico.³⁶⁶

136. VERZOEK DOOR SLACHTOFFER OF OPENBAAR MINISTERIE - Het verzoek tot het verrichten van een review kan slechts worden ingediend door slachtoffers of nabestaanden van kapitale delicten indien een onderzoek is vastgelopen en geen verdachte heeft opgeleverd, of door de

³⁶⁰ *Supra* nr. 121

³⁶¹ *Infra* nr. 158

³⁶² *Infra* nr. 160

³⁶³ T. VANDER BEKEN, " De positie van het Hof van Cassatie met betrekking tot de toetsing van de toepassing van het opportuniteitsbeginsel" (noot onder Cass. 15 februari 2000), *T.Strafr.* 2000, 122.

³⁶⁴ Aanwijzing tweede beoordeling ('second opinion') opsporingsonderzoek 11 december 2006, *Staatscourant* 2006, 251.

³⁶⁵ Punt 1 Aanwijzing tweede beoordeling ('second opinion') opsporingsonderzoek 11 december 2006, *Staatscourant* 2006, 251.

³⁶⁶ Punt 2 Aanwijzing tweede beoordeling ('second opinion') opsporingsonderzoek 11 december 2006, *Staatscourant* 2006, 251.

hoofdofficier van justitie bij kapitale delicten en slachtofferloze delicten indien een onderzoek vastloopt of dreigt vast te lopen, dan wel de bewijspositie in hoge mate problematisch is.³⁶⁷

137. WERKWIJZE - Het reviewteam zal gebruik maken van een stappenplan om het verloop van het opsporingsonderzoek te kunnen beoordelen. Dit stappenplan is een hulpmiddel om systematisch een strafdossier opnieuw te kunnen beoordelen. In het stappenplan wordt een overzicht gegeven van alle stappen die daadwerkelijk nodig zijn om het proces van een tweede beoordeling op een kwalitatieve wijze te doorlopen.³⁶⁸

138. RESULTAAT - Indien uit de tweede beoordeling blijkt dat er tekortkomingen hebben plaatsgevonden in het onderzoek, zullen deze waar mogelijk worden hersteld. De nieuwe aanknopingspunten zullen dan ter hand worden genomen door parket en politie, die hun onderzoek op deze punten verder kunnen zetten. Om het risico van tunnelvisie te voorkomen, wordt dit verder onderzoek aan andere medewerkers toevertrouwd. Uit de review kan ook blijken dat het opsporingsonderzoek correct is uitgevoerd. Op deze manier kan op overtuigende wijze duidelijk worden gemaakt dat, ondanks het teleurstellende resultaat, er toch volgens de regels is gehandeld.³⁶⁹

§3. Schadevergoeding voor het slachtoffer

139. SLACHTOFFER ALS BENADEELDE – Zoals reeds eerder vermeld³⁷⁰, kan het slachtoffer de hoedanigheid aannemen van benadeelde partij. De Nederlandse strafvordering geeft aan het slachtoffer op deze manier de mogelijkheid om zich met zijn vordering tot schadevergoeding in het strafproces te voegen. Naar Belgisch recht kunnen we dit vergelijken met de mogelijkheid voor de burgerlijke partij om zijn vordering te voegen bij de reeds ingestelde strafvordering. Het slachtoffer zal dus niet enkel via een burgerlijke procedure schadevergoeding kunnen bekomen, maar zij kan ook aanhaken bij het strafgeding. Het voordeel van deze regeling is dat er maar één procedure moet worden gevoerd waarbij zowel de strafrechtelijke als de civielrechtelijke gevolgen van een misdrijf kunnen worden hersteld.³⁷¹

140. ACCESSORIUM - Net zoals in de Belgische strafprocedure, is de vordering van de benadeelde partij accessoir aan de strafvordering.³⁷² Dit betekent dat zij niet volledig los van de strafzaak wordt behandeld. Men vereist daarom ook dat de vordering van de benadeelde partij eenvoudig van aard is. Wanneer de behandeling van de vordering van de benadeelde partij naar het oordeel van de rechtbank een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert, kan de rechtbank op verzoek van de verdachte of op vordering van de officier van justitie dan wel ambtshalve, bepalen dat de vordering in het geheel of ten dele niet ontvankelijk is en dat de benadeelde partij haar

³⁶⁷ Punt 2 Aanwijzing tweede beoordeling ('second opinion') opsporingsonderzoek 11 december 2006, *Staatscourant* 2006, 251.

³⁶⁸ Punt 5Aanwijzing tweede beoordeling ('second opinion') opsporingsonderzoek 11 december 2006, *Staatscourant* 2006, 251.

³⁶⁹ Punt 5Aanwijzing tweede beoordeling ('second opinion') opsporingsonderzoek 11 december 2006, *Staatscourant* 2006, 251.

³⁷⁰ *Supra* nr.29

³⁷¹ G.J.M. CORSTENS, *Het Nederlands Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 83.

³⁷² G.J.M. CORSTENS, *Het Nederlands Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 84.

vordering, of het deel van de vordering dat niet ontvankelijk is, slechts bij de burgerlijke rechter kan aanbrengen.³⁷³

141. SUBJECT EN OBJECT VAN DE VORDERING – Als benadeelde partij wordt beschouwd degene die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit schade heeft geleden.³⁷⁴ Degene die getroffen is in een belang dat door de overtreden strafbepaling wordt beschermd, zal zich dan als benadeelde partij bij het strafproces kunnen voegen. Ook erfgenamen ten algemene titel en de personen bedoeld in art 6:108 leden 1 en 2 van het Nederlands Burgerlijk wetboek³⁷⁵ kunnen zich als benadeelde partij voegen in het strafproces.³⁷⁶ Het object van de vordering is de schade die is veroorzaakt door het strafbare feit.³⁷⁷ De wet bepaalt dat een partiële voeging ook mogelijk is.³⁷⁸ Het slachtoffer kan bijvoorbeeld de keuze maken om enkel materiële schade te vorderen voor de strafrechter en voor de morele schade een procedure te starten voor de burgerlijke rechter.

142. TIJDSTIP VAN VOEGING – Het slachtoffer kan zich op twee mogelijke tijdstippen benadeelde partij stellen. Ten eerste heeft het slachtoffer de mogelijkheid om zich tijdens het vooronderzoek, voor de aanvang van de zitting ten gronde, bij de officier van justitie als benadeelde partij te voegen. Bij de mededeling aan het slachtoffer dat vervolging tegen een verdachte wordt ingesteld, zendt de officier van justitie ook een formulier voor voeging.³⁷⁹ Voor de aanvang van de terechtzitting geschiedt de voeging door een opgave van de inhoud van de vordering en van de gronden waarop deze berust, bij de officier van justitie die met de vervolging van het strafbare feit is belast. Dit heeft tot gevolg dat de zittingsrechter over de vordering een uitspraak zal moeten doen. De officier moet de verdachte die wordt vervolgd laten weten dat zich een benadeelde partij heeft gevoegd.³⁸⁰ Ten tweede heeft het slachtoffer de mogelijkheid om zich pas tijdens de terechtzitting te voegen als benadeelde partij. De voeging tijdens de terechtzitting geschiedt door een mondelinge of schriftelijke opgave van de inhoud van de vordering en van de gronden waarop deze berust. Deze voeging is mogelijk tot aan het requisitoir van de officier van justitie.³⁸¹

³⁷³ Art. 361 lid 3 N.Sv.

³⁷⁴ Art. 51a lid 1 N.Sv.

³⁷⁵ Art. 6:108 BW: "Indien iemand ten gevolge van een gebeurtenis waarvoor een ander jegens hem aansprakelijk is overlijdt, is die ander verplicht tot vergoeding van schade door het derven van levensonderhoud:

a) aan de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot, de geregistreerde partner en de minderjarige kinderen van de overledene, tot ten minste het bedrag van het hun krachtens de wet verschuldigde levensonderhoud;
b) aan andere bloed- of aanverwanten van de overledene, mits deze reeds ten tijde van het overlijden geheel of ten dele in hun levensonderhoud voorzorg of daartoe krachtens rechterlijke uitspraak verplicht was;
c) aan degenen die reeds vóór de gebeurtenis waarop de aansprakelijkheid berust, met de overledene in gezinsverband samenwoonden en in wier levensonderhoud hij geheel of voor een groot deel voorzorg, voor zover aannemelijk is dat een en ander zonder het overlijden zou zijn voortgezet en zij redelijkerwijze niet voldoende in hun levensonderhoud kunnen voorzien;

d) aan degene die met de overledene in gezinsverband samenwoonde en in wiens levensonderhoud de overledene bijdroeg door het doen van de gemeenschappelijke huishouding, voor zover hij schade lijdt doordat na het overlijden op andere wijze in de gang van deze huishouding moet worden voorzien.

2. Bovendien is de aansprakelijke verplicht aan degene te wiens laste de kosten van lijkbezorging zijn gekomen, deze kosten te vergoeden, voor zover zij in overeenstemming zijn met de omstandigheden van de overledene.

3. Hij die krachtens de vorige leden tot schadevergoeding wordt aangesproken, kan hetzelfde verweer voeren, dat hem tegenover de overledene zou hebben ten dienste gestaan."

³⁷⁶ Art. 51f lid 2 N.Sv.

³⁷⁷ Art. 51a lid 1 N.Sv.

³⁷⁸ Art. 51f lid 3 N.Sv.

³⁷⁹ Art. 51g lid 1 N.Sv.

³⁸⁰ Art. 51f lid 2 N.Sv.

³⁸¹ Art. 51g lid 3 N.Sv.

143. ONTVANKELIJKHEID – De vordering van de benadeelde partij zal slechts ontvankelijk zijn indien aan de verdachte een straf of een maatregel wordt opgelegd of ingeval van toepassing van artikel 9a N.Sv. Op basis van dit laatste artikel kan de strafrechter in zijn vonnis bepalen dat hij geen straf of maatregel zal opleggen indien hij dit raadzaam acht in verband met de geringe ernst van het feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waarin het feit is gepleegd, dan wel die zich nadien hebben voorgedaan. Een tweede ontvankelijkheidsvereiste is dat aan de benadeelde partij rechtstreeks schade is toegebracht door het bewezen verklaarde feit of door een strafbaar feit, waarvan in de dagvaarding is meegedeeld dat het door de verdachte is erkend en ter kennis van de rechtbank wordt gebracht, en waarmee door de rechtbank bij de strafoplegging rekening is gehouden.³⁸²

144. SCHADEVERGOEDINGSMAATREGEL - Naast de voeging is het ook mogelijk voor de rechter om een schadevergoedingsmaatregel op te leggen aan de dader.³⁸³ Dit is enkel mogelijk indien de dader ten opzichte van het slachtoffer naar burgerlijk recht aansprakelijk kan worden gesteld voor de schade die door het misdrijf is veroorzaakt.³⁸⁴ De dader zal het opgelegde bedrag aan de staat moeten betalen ten gunste van het slachtoffer. De staat keert het ontvangen bedrag onverwijld uit aan het slachtoffer of diens nabestaanden. Voordelig voor het slachtoffer is dat het openbaar ministerie verantwoordelijk is voor de tenuitvoerlegging van deze maatregel.³⁸⁵ De staat zal dan het gedeelte van het bedrag, dat niet betaald is, zelf uitkeren aan het slachtoffer.³⁸⁶

³⁸² Art. 361 lid 2 N.Sv.

³⁸³ Art. 257a lid 2d Sv.

³⁸⁴ Art. 36f lid 2 Wetboek van Strafrecht (NL).

³⁸⁵ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 252.

³⁸⁶ B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 253.

Hoofdstuk 3. Welke vereisten worden vanuit Europa opgelegd ?

145. INLEIDING - De vraag welke rol het slachtoffer moet krijgen in het strafproces blijft een beleidsvraag bij uitstek. Is het voldoende dat het slachtoffer zich kan wenden tot de burgerlijke rechter voor schadevergoeding ? Of moet het een actievere rol krijgen in de strafprocedure ? In de Europese wetgeving wordt deze vraag ook niet expliciet beantwoord. Voor het slachtoffer bestaat er geen gelijkwaardige tegenhanger van de 'rechten op een eerlijk proces' zoals deze wel bestaan voor een verdachte. Desondanks heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zich al meerdere keren uitgesproken over de rechten van de burgerlijke partij in de strafprocedure. Na WO II is er steeds meer aandacht ontstaan voor de mensenrechten, waaronder ook de rechten van verdediging. Deze laatste worden vooral gewaarborgd door art. 6 EVRM die een rechtstreekse werking heeft in de nationale rechtsorde. De laatste jaren staat ook het slachtoffer sterk in de strafrechtelijke belangstelling.³⁸⁷ Op verschillende Europese niveaus zijn initiatieven genomen om de positie van het slachtoffer in het strafproces te verbeteren.

Afdeling 3.1. De Raad van Europa

146. ARTIKEL 6 EVRM: TOEPASSELIJKHEID - Op het niveau van het EVRM is het voornamelijk art. 6 EVRM dat een belangrijke rol speelt in de inrichting van de strafprocedure. Niet enkel de verdachte, maar ook de burgerlijke partij geniet rechten van verdediging op basis van art. 6 lid 1 EVRM. De eerste paragraaf van art. 6 EVRM omschrijft de rechten die zowel gelden in burgerlijke als in strafzaken.³⁸⁸ Zo heeft de burgerlijke partij ondermeer recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, het recht op behandeling van de zaak binnen een redelijke termijn en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter. Om te weten of de benadeelde die zich burgerlijke partij heeft gesteld van deze bescherming kan genieten, moet eerst worden onderzocht of art. 6 EVRM hierop evenwel van toepassing is. Art. 6 EVRM vindt enkel toepassing op 'burgerlijke rechten en verplichtingen'. In de zaak *Tomasi* oordeelde het EHRM dat een burgerlijke partijstelling als doelstelling had om schadevergoeding te bekomen, zelfs al was het onrechtstreeks. Een burgerlijke partijstelling kan dus gezien worden als een burgerlijk recht waarop art. 6 EVRM van toepassing is.³⁸⁹ De Franse overheid argumenteerde in deze zaak dat een burgerlijke partijstelling enkel de vervolging van de dader tot doel heeft zodat een schending van 'burgerlijke rechten en verplichtingen' niet mogelijk was. Voor de toepasselijkheid van art. 6 EVRM in de zaak *Acquaviva* maakte de Franse overheid het onderscheid tussen een burgerlijke partijstelling omwille van wraak en een burgerlijke partijstelling om schadevergoeding te verkrijgen. Indien het de enige bedoeling is van de burgerlijke partij om een veroordeling te bekomen, vindt art. 6 EVRM volgens de Franse overheid geen toepassing. Het Hof verduidelijkte dat het voor het bekomen van een schadevergoeding noodzakelijk is om zich burgerlijke partij te stellen en dus ook de bedoeling te hebben om een veroordeling te bekomen.³⁹⁰ In het arrest *Perez* heeft het Hof zijn grenzen gesteld en bepaald dat art. 6 EVRM niet van toepassing is op private wraak. Als er door de burgerlijke partij geen schadevergoeding wordt gevraagd, ontnemt dit niet het burgerlijk karakter van de

³⁸⁷ G. VERMEULEN, *Aspecten van Europees formeel strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2002, 420.

³⁸⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 621.

³⁸⁹ EHRM 27 augustus 1992, nr. 12850/87, *Tomasi*/Frankrijk.

³⁹⁰ EHRM 21 november 1995, nr. 19248/91, *Acquaviva*/Frankrijk.

procedure. Ook al doet de strafrechter geen uitspraak over de burgerlijke belangen, toch moet het slachtoffer de rechten uit art.6 EVRM kunnen genieten van zodra de beoordeling van de strafvordering nauw verbonden is met de civiele kant van de zaak. Wanneer de burgerlijke partijstelling tot gevolg heeft dat de strafvordering wordt ingesteld, blijft het burgerlijk karakter van de vordering bestaan en is art. 6 EVRM van toepassing binnen bepaalde grenzen.³⁹¹ Wanneer de burgerlijke partijstelling louter omwille van repressieve doeleinden wordt gebruikt zal art. 6 EVRM niet meer van toepassing zijn.

147. RECHT OP TOEGANG TOT DE RECHTER - Uit de arresten *Helmers*³⁹² en *Anagnostopoulos*³⁹³ blijkt dat het EVRM geen verplichting oplegt aan de lidstaten om het recht te voorzien aan slachtoffers om zelf de strafvordering op gang te brengen. Het slachtoffer moet toegang krijgen tot een rechter voor het bekomen van schadevergoeding. Dit moet dus niet noodzakelijk een strafrechter zijn.³⁹⁴ Artikel 6 eerste lid EVRM vereist de toegang tot een rechterlijke instantie die wettelijk is ingesteld, maar laat de keuze vrij inzake de wijze waarop de staat zijn rechterlijke organisatie vorm geeft. Zolang het voor de rechtzoekende niet te complex en verwarrend wordt.³⁹⁵ Aangezien België ervoor gekozen heeft om het slachtoffer het recht te geven om de strafvordering op gang te brengen en zijn burgerlijke vordering aanhangig te maken voor de strafrechter, moet ze ook kunnen garanderen dat de rechten uit art. 6 EVRM gewaarborgd blijven. Het recht op toegang tot de rechter kan beperkt worden. In die gevallen gaat het Hof na of de wettelijke belemmering van de toegang tot de rechter een legitiem doel nastreeft en niet onevenredig is.³⁹⁶ In de zaak *Ait-Mouhoub*³⁹⁷ oordeelde het EHRM dat een staat het recht tot toegang tot de rechter schendt, indien zij te hoge consignatiesommen oplegt aan slachtoffers uit lagere inkomstenklassen. Het is dus toegelaten om een consignatie te vragen aan het slachtoffer vooraleer hij toegang krijgt tot de strafrechter, maar deze som mag niet te hoog zijn. In de zaak *Berger*³⁹⁸ oordeelde het Hof dat het feit dat de burgerlijke partij geen beroep kan instellen tegen een beslissing tot buitenvervolginstelling van de onderzoeksgerechten als het openbaar ministerie ook geen beroep instelt, een gerechtvaardigde beperking is van het recht op toegang tot de rechter. De burgerlijke partij moet allerminst op alle vlakken met het openbaar ministerie worden gelijkgesteld. Wanneer een staat toelaat dat het slachtoffer de strafvordering op gang kan brengen door een burgerlijke partijstelling, betekent dit niet dat zij ook het recht heeft om de strafvordering in stand te houden.³⁹⁹

148. AANBEVELING R(85) 11 - Binnen de Raad van Europa heeft het Comité van Ministers in vele aanbevelingen aandacht besteed aan de rechtspositie van het slachtoffer.⁴⁰⁰ Deze aanbevelingen

³⁹¹ EHRM 12 februari 2004, nr. 47287/99, Perez/Frankrijk.

³⁹² EHRM 29 oktober 1991, nr. 11826/85, Helmers/Zweden.

³⁹³ EHRM 3 april 2003, nr. 54589/00, Anagnostopoulos/Griekenland.

³⁹⁴ C. CONINGS, J. HUYSMANS, F. VERBRUGGEN, "Dagelijkse kost: Europese ingrediënten die het Belgische strafrecht kruiden" in B.SPRIET, F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN (eds.), *Themis straf-en strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2012-13, 14.

³⁹⁵ K. RIMANQUE, "Art. 6 eerste lid EVRM" in X., *Gerechtigd recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, V, Titel I, 259.

³⁹⁶ K. RIMANQUE, "Art. 6 eerste lid EVRM" in X., *Gerechtigd recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, V, Titel I, 253.

³⁹⁷ EHRM 28 oktober 1998, nr. 22924/93, Ait-Mouhoub/Frankrijk.

³⁹⁸ EHRM 3 december 2002, nr. 48221/99, Berger/Frankrijk.

³⁹⁹ R. VERSTRAETEN, "De houdbaarheidsdatum van de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter", in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 963.

⁴⁰⁰ G. VERMEULEN, *Aspeten van Europees formeel strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2002, 411.

zijn niet bindend voor de lidstaten maar leggen enkel een morele verplichting op.⁴⁰¹ Een van de belangrijkste is Aanbeveling R (85) 11 van 28 juni 1985 van het Comité van Ministers betreffende de positie van het slachtoffer in het kader van het strafrecht en de strafrechtspleging. Slachtoffers kunnen niet rechtstreeks rechten ontleen aan deze aanbeveling want deze laatste is gericht aan de lidstaten. Deze aanbeveling stelt dat het tegemoetkomen aan de noden en het beschermen van de belangen van het slachtoffer één van de fundamentele beginselen van de strafrechtspleging dient te zijn. Een goede uitvoering van deze taak zou leiden tot een toenemend vertrouwen van het slachtoffer in de strafrechtspleging en een toenemende bereidheid om aan het strafrechtelijk onderzoek mee te werken. In alle fases van de strafrechtspleging dient meer rekening te worden gehouden met het slachtoffer. De aanbeveling benadrukt het belang van de informatieverstrekking voor het slachtoffer zowel door de politie bij een aangifte, als tijdens het onderzoek zelf en de terechtzitting. Inzake de vervolging van misdrijven bepaalt de aanbeveling dat indien het openbaar ministerie een discretionaire bevoegdheid heeft om al dan niet te vervolgen, ze in haar overweging moet rekening houden met de vergoeding van het slachtoffer, alsook met elke poging daartoe door de dader zelf. Het slachtoffer moet op de hoogte worden gehouden van de vervolgingsbeslissing van het openbaar ministerie. Het slachtoffer moet het recht hebben om bij de bevoegde autoriteiten een herziening te vragen van de beslissing om niet te vervolgen of het recht hebben om *private proceedings* in te stellen.⁴⁰²

149. AANBEVELING R(2000) - In Aanbeveling R(2000) 19 van 6 oktober 2000 van het Comité van Ministers inzake de rol van het openbaar ministerie in het strafrechtelijk systeem werd bepaald dat belanghebbende partijen, in het bijzonder de slachtoffers, de kans moeten krijgen de beslissing om niet te vervolgen aan te vechten. Dit kan door een beroep te doen op een hiërarchische controle, een jurisdictionele controle of het slachtoffer toe te laten zelf de vervolging in te stellen.⁴⁰³

150. AANBEVELING R(2006) - In Aanbeveling R(2006) 8 van 14 juni 2006 van het Comité van Ministers betreffende de bijstand van slachtoffers van misdrijven wordt bepaald dat lidstaten derhalve de nodige maatregelen dienen te nemen om ervoor te zorgen dat slachtoffers daadwerkelijk toegang hebben tot alle civielrechtelijke middelen binnen een redelijke termijn. Lidstaten moeten procedures instellen voor slachtoffers om schadevergoeding te eisen van de dader in het kader van een strafrechtelijke procedure.⁴⁰⁴

151. CONCLUSIE - Uit deze Europese initiatieven en uit de rechtspraak van het EHRM kunnen we besluiten dat het geen verplichting is voor de lidstaten om het slachtoffer het recht te geven om de strafvordering in werking te stellen. De lidstaten moeten de nodige inspanningen leveren om ervoor te zorgen dat het slachtoffer toegang heeft tot een rechterlijke instantie die haar kan

⁴⁰¹ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 255.

⁴⁰² Aanbeveling R (85) 11 betreffende de positie van het slachtoffer in het kader van het strafrecht en de strafrechtspleging, Straatsburg, 28 juni 1985, URL: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=605227&SecMode=1&DocId=686736&Usage=2>

⁴⁰³ Aanbeveling R (2000) 19 betreffende de rol van het openbaar ministerie in het strafrechtelijk systeem, Straatsburg, 6 oktober 2000, URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=376859&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

⁴⁰⁴ Aanbeveling R (2006) 8 betreffende de bijstand van slachtoffers van misdrijven, Straatsburg, 14 juni 2006, URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1011109&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

vergoeden voor de schade die ze heeft geleden door het misdrijf, maar dit moet niet noodzakelijk de strafrechter zijn. De klacht met burgerlijke partijstelling is, vanuit Europeesrechtelijk perspectief, geen fundamenteel recht voor het slachtoffer. Het volstaat dat aan het slachtoffer een recht tot herziening van de beslissing om niet te vervolgen wordt verschaft. Niettegenstaande het feit dat de Raad van Europa de lidstaten niet verplicht om het slachtoffer een bepaalde rol te geven in het strafproces, vloeit uit de keuze van een staat om dit toch te doen, voort dat het slachtoffer als partij bij het proces de minimumrechten geniet van art. 6 EVRM van zodra het duidelijk is dat het een eis formuleert waarbij het uitsluitel wenst over burgerlijke rechten en verplichtingen of minstens de intentie hiertoe heeft.

Afdeling 3.2. De Europese Unie

152. KADERBESLUIT VAN 15 MAART 2001 - Ook binnen de Europese unie gaat er veel aandacht uit naar het slachtoffer en diens rol binnen de strafprocedure.⁴⁰⁵ De internationale initiatieven om de rechten van het slachtoffer te versterken zijn meestal niet juridisch bindend. De lidstaten hebben steeds de keuze gekregen om de vele aanbevelingen al dan niet in hun nationaal recht uit te voeren. Om dit probleem op te lossen heeft de EU een kaderbesluit aangenomen nl. het Kaderbesluit van 15 maart 2001⁴⁰⁶ inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure. Dit besluit is bindend voor de lidstaten en moet zorgen voor een onderlinge aanpassing van de wettelijke bepalingen van de lidstaten.⁴⁰⁷ In welke vorm en door welke middelen het kaderbesluit moet worden omgezet is vrij te bepalen door de lidstaten zelf. Bij de totstandkoming heeft het kaderbesluit verschillende stadia moeten doorlopen. Ten eerste was er het initiatief van de Portugese Republiek voor een kaderbesluit inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure.⁴⁰⁸ Vervolgens heeft de Raad een ontwerp-kaderbesluit opgesteld waar al enkele wijzigingen werden aangebracht.⁴⁰⁹ Op basis hiervan heeft de Raad een herzien ontwerp opgesteld. Tenslotte heeft de Raad het kaderbesluit inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure definitief aangenomen op 15 maart 2001. Doorheen dit proces zijn er veel wijzigingen aangebracht aan de verschillende artikelen van het kaderbesluit.

153. SPECIFIEKE BIJSTAND - Art.6 van het Portugese initiatief voorzag in de toestand voor het slachtoffer om zelf deel te nemen aan de strafprocedure. Dit kon leiden tot drastische veranderingen van nationale strafprocedures. Om deze reden had men in het ontwerp-kaderbesluit het artikel aangepast en vooropgesteld dat het slachtoffer een 'passende en reële rol' moest krijgen en dat het slachtoffer in die mate bij de strafprocedure moest worden betrokken als in een nationaal rechtsstelsel was toegestaan. Uit het definitieve kaderbesluit blijft enkel over dat de

⁴⁰⁵ R.A.M. VAN SCHIJNDEL, "De implementatie van het kaderbesluit inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure: een veeleisend Europa of een behoudend Nederland ?" in M.J., BORGERS, F.G.H. KRISTEN, J.B.H.M. SIMMELINK, *Implementatie van kaderbesluiten*, Nijmegen, WLP, 2006, 173.

⁴⁰⁶ Kaderbesluit omtrent de status van het slachtoffer in de strafprocedure van 15 maart 2001, *PB*. L 82, 22 maart 2001, p. 1-4.

⁴⁰⁷ Art. 17 Kaderbesluit omtrent de status van het slachtoffer in de strafprocedure van 15 maart 2001, *PB*. L 82, 22 maart 2001, p. 1-4.

⁴⁰⁸ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *P.B.* C 243/4, Brussel, 24 augustus 2000, Initiatief van de Portugese Republiek voor een kaderbesluit inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure.

⁴⁰⁹ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, 6064/01/00 LIMITE COPEN 74, Brussel, 12 februari 2001, Ontwerp kaderbesluit inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, URL: http://www.europa-nu.nl/9353000/1/j4nvqs5kjq27kof_j9vvhylkq1okmyu/vj6ip9hi9ez8/f=/6064_01.pdf

lidstaten specifieke bijstand moeten voorzien ten behoeve van het slachtoffer.⁴¹⁰ Elke lidstaat waarborgt dat het slachtoffer toegang heeft tot advies over zijn rol in de procedure en, in voorkomend geval, tot rechtsbijstand indien het slachtoffer de status van partij bij de strafprocedure kan hebben. Naar Belgisch recht betekent dit dat enkel de burgerlijke partij deze rechten moet hebben.

154. SCHADELOOSSTELLING - In art. 9 voorzag het Portugese initiatief dat de lidstaten wijzen van schadeloosstelling en teruggave als sanctie of strafmaatregel moesten voorzien in hun strafrecht. Dit artikel werd in het definitieve kaderbesluit grondig gewijzigd. Elke lidstaat moet nu waarborgen dat het slachtoffer van een strafbaar feit het recht heeft om in het kader van de strafprocedure binnen een redelijketermijn een beslissing te verkrijgen met betrekking tot de schadeloosstelling door de dader, tenzij de nationale wet in bepaalde gevallen bepaalt dat de schadeloosstelling in een ander kader geschiedt.⁴¹¹

155. MINIMUMNORMEN VOOR SLACHTOFFERS - Omdat de omzetting van het Kaderbesluit in de meeste lidstaten geen groot succes was, werd er in 2011 door de Europese Commissie een voorstel gedaan van richtlijn tot vaststelling van minimumnormen voor slachtoffers van strafbare feiten. Uiteindelijk werd de effectieve richtlijn aangenomen op 25 oktober 2012.⁴¹² Inzake de deelname van het slachtoffer aan de strafprocedure bepaalt art. 10 van de richtlijn dat het slachtoffer in de loop van de strafprocedure kan worden gehoord en bewijselementen kan aanvoeren. Art. 11 van de richtlijn bepaalt dat de lidstaten ervoor moeten zorgen dat het slachtoffer overeenkomstig zijn rol in het toepasselijke strafrechtstelsel, het recht heeft op toetsing van de beslissing tot niet-vervolgving. In België heeft het slachtoffer niet de mogelijkheid om een rechtsmiddel in te stellen tegen een seponeringsbeslissing, maar heeft het de mogelijkheid om de strafvordering zelf in werking te stellen.⁴¹³ Volgens art. 16 moeten de lidstaten het recht waarborgen voor het slachtoffer om in de loop van de strafprocedure binnen een redelijke termijn een beslissing inzake schadevergoeding door de dader te verkrijgen, tenzij in het nationale recht is bepaald dat deze beslissing in een andere gerechtelijke procedure moet worden genomen.

156. CONCLUSIE - Uit deze Europese initiatieven kunnen we besluiten dat een recht op inwerkingstelling van de strafvordering niet in het vooruitzicht ligt en dus geen verplichting is voor de Europese lidstaten. De lidstaten moeten de nodige inspanningen leveren om ervoor te zorgen dat het slachtoffer toegang heeft tot een rechterlijke instantie die haar kan vergoeden voor de schade die ze heeft geleden door het misdrijf, maar dit moet niet noodzakelijk de strafrechter zijn. Hoewel het dus geen Europese verplichting is, voorziet de Belgische wetgever toch in de mogelijkheid voor het slachtoffer om de strafzaak zelf op gang te brengen via een klacht met burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter of rechtstreekse dagvaarding voor het vonnisgerecht.

⁴¹⁰ Art. 6 Kaderbesluit omtrent de status van het slachtoffer in de strafprocedure van 15 maart 2001, *P.B.* L 82, 22 maart 2001, p. 1-4.

⁴¹¹ Art. 9 Kaderbesluit omtrent de status van het slachtoffer in de strafprocedure van 15 maart 2001, *P.B.* L 82, 22 maart 2001, p. 1-4.

⁴¹² Richtlijn 2012/29/EU van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, *P.B.* L 315/57, 14 november 2012.

⁴¹³ C. CONINGS, J. HUYSMANS, F. VERBRUGGEN, "Dagelijkse kost: Europese ingrediënten die het Belgische strafrecht kruiden" in B.SPRIET, F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN (eds.), *Themis straf-en strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2012-13, 17

Hoofdstuk 4. Welke argumenten kunnen de afschaffing van de burgerlijke partijstelling bij wijze van actieonderbouwen ?

Afdeling 4.1. Is de bestaansreden voor de burgerlijke partijstelling bij wijze van actie achterhaald ?

157. POSITIE OPENBAAR MINISTERIE - Net zoals in Nederland speelt het openbaar ministerie in België een belangrijke rol in de strafrechtspleging.⁴¹⁴ Zij is belast met het vorderen van de toepassing van de strafwet.⁴¹⁵ De procureur des Konings oefent de strafvordering uit op de wijze door de wet bepaald.⁴¹⁶ Hiermee wordt bedoeld dat het openbaar ministerie bevoegd is voor de instelling van de strafvordering, de samenstelling van het dossier op zich neemt en waakt over het verloop van de strafrechtspleging en de tenuitvoerlegging van de effectieve straffen.⁴¹⁷ Zij zijn als het ware de motor en de waakhond van de strafvordering. De procureur des Konings heeft zowel een opsporingsplicht als een opsporingsrecht. Daarmee bedoelt men dat de procureur des Konings, rekening houdend met de richtlijnen van het strafrechtelijk beleid, kan oordelen over de haalbaarheid en opportuniteit van de vervolging.⁴¹⁸ Wanneer er een gerechtelijk onderzoek wordt geopend ligt de verantwoordelijkheid bij de onderzoeksrechter.⁴¹⁹ De procureur des Konings heeft dan nog steeds een vorderingsrecht.⁴²⁰

158. OPPORTUNITEITSBEGINSEL: ALGEMEEN - Ook in België vormt het opportuniteitsbeginsel de grondslag voor de vervolging van misdrijven. Sinds de wet van 12 maart 1998 heeft dit beginsel een wettelijke basis gekregen in art. 28^{quater} 1ste lid Sv. Vóór die tijd werd dit beginsel aanvaard als de uitdrukking van een niet-betwiste gewonterechtelijke traditie die deel uitmaakte van het positieve recht.⁴²¹ Hierdoor kwam het openbaar ministerie steeds vaker onder vuur te liggen. Men beklaagde zich over het feit dat er steeds meer werd vastgesteld dat het vervolgingsbeleid van parket tot parket verschilde en zelfs vaak zo ondoorzichtig was dat nog moeilijk van een beleid kon worden gesproken. De wettelijke vastlegging zorgde er voor dat het opportuniteitsbeginsel, dat daarmee tegelijk een expliciete wettelijke basis kreeg, niet meer volledig zelfstandig door de concrete parketmagistraat kon worden ingevuld. Deze dient nu immers bij zijn vervolgingsbeslissing rekening te houden met de richtlijnen van het strafrechtelijk beleid en moet zijn eventuele sepotbeslissing motiveren.⁴²² Het strafrechtelijk beleid, inclusief het vervolgings- en het opsporingsbeleid, wordt nu bepaald door de minister van Justitie in richtlijnen die bindend zijn voor alle leden van het openbaar ministerie.⁴²³ Indien het openbaar ministerie kennis krijgt van een misdrijf beslist ze in principe vrij of de strafvordering uit hoofde van dit misdrijf al dan niet wordt ingesteld. Het vervolgingbeleid van de procureur des Konings omvat ook de zaken waarin hij

⁴¹⁴ D. VAN DAELE, *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid: een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 33.

⁴¹⁵ Art. 138 1ste lid Ger.w.

⁴¹⁶ Art. 28^{quater} 2de lid Sv.

⁴¹⁷ D. VAN DAELE, *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid: een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 33.

⁴¹⁸ Art. 28^{quater} 1ste en 3de lid Sv.

⁴¹⁹ Art. 55 Sv.

⁴²⁰ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 869.

⁴²¹ D. VAN DAELE, *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid: een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 34.

⁴²² T. VANDER BEKEN, "De positie van het Hof van Cassatie met betrekking tot de toetsing van de toepassing van het opportuniteitsbeginsel" (noot onder Cass. 15 februari 2000), *T.Strafr.* 2000, 123.

⁴²³ Art. 143ter Ger.w.

een gerechtelijk onderzoek zal vorderen.⁴²⁴ Deze beslissing kan bepaald worden door overwegingen die verband houden met de haalbaarheid van de strafvordering. Zo zal het openbaar ministerie bijvoorbeeld bij gebrek aan bewijzen of bij verjaring overgaan tot een technisch sepot. De overweging kan ook gebaseerd worden op opportuiniteitsafwegingen waarbij het openbaar ministerie het niet wenselijk acht om de vervolging in te stellen en overgaat tot een beleidssepot.⁴²⁵ Ook indien er een gerechtelijk onderzoek is geopend zal de procureur des Konings o.a. op basis van opportuiniteitsbeginsel beslissen of hij eventueel aanvullende vorderingen zal nemen.⁴²⁶

159. OPPORTUNITEITSBEINSEL: NADELEN - De negatieve gevolgen van het opportuiniteitsbeginsel zijn de risico's van een arbitrair en subjectief optreden van het openbaar ministerie.⁴²⁷ Het gevaar bestaat dat bepaalde personen worden vervolgd voor een misdrijf, terwijl anderen voor soortgelijke of dezelfde strafbare feiten niet worden vervolgd. De vrees kan ontstaan dat hierdoor het recht op een eerlijk proces, zoals gewaarborgd in art. 6 EVRM, in gevaar kan komen. Het Hof van Cassatie heeft echter geoordeeld dat het gelijkheidsbeginsel de opportuiniteitsoverweging van de strafvervolging niet in de weg staat.⁴²⁸ De bevoegdheid van het openbaar ministerie om te oordelen of de instelling van een vervolging al dan niet verantwoord is, vormt geen schending van het recht op een eerlijk proces. Tegelijkertijd heeft het Hof van Cassatie deze stelling wel genuanceerd door aan te geven dat het, door het openbaar ministerie gevoerde, seponeringsbeleid geen ongeoorloofd middel tot willekeurige of subjectieve discriminatie mag vormen.⁴²⁹

160. OPPORTUNITEITSBEGINSEL: RECHTERLIJKE TOETSING ? - In het arrest van 4 juni 1996 heeft het Hof van Cassatie beslist dat het aan de procureur des Konings is om te oordelen of het nodig is om de strafvordering in te stellen en dat, wegens de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie, het de strafrechter niet toegelaten is de beslissing van de procureur des Konings, om al dan niet te vervolgen, te beoordelen of hem ter zake bevel te geven. Het enkele feit dat de procureur des Konings het in de artikelen 10 en 11 G.W. neergelegde gelijkheidsbeginsel zou hebben miskend door een bepaald persoon te vervolgen en een ander niet waarvan wordt beweerd dat hij zich in dezelfde toestand zou bevinden, neemt de strafbaarheid van het door de beklaagde gepleegde misdrijf niet weg, en heeft het verval van de strafvordering niet tot gevolg.⁴³⁰ Hieruit blijkt dus dat het Hof de mogelijkheid van een rechterlijke controle op het vervolgingsbeleid van het openbaar ministerie niet wil toelaten. In een arrest van 15 februari 2002 blijkt het Hof toch terug te komen op deze laatste uitspraak. Ondanks het feit dat het opportuiniteitsbeginsel geen afbreuk doet aan het gelijkheidsbeginsel, is het toch mogelijk dat de rechter op grond van de hem voorgelegde feitelijke gegevens en met vrije appreciatie, kan nagaan of de vervolging van een te berechten beklaagde al dan niet willekeurig is. De rechter kan dus enkel een marginale toetsing

⁴²⁴ Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F. DERUYCK, M. DE SWAEF, M. ROZIE, P. TRAEEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, (221)243.

⁴²⁵ D. VAN DAELE, *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid: een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 34.

⁴²⁶ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 869.

⁴²⁷ D. VAN DAELE, *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid: een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 35.

⁴²⁸ Cass. 5 februari 1985, *Arr. Cass.*, 1984-1985, (750)753.

⁴²⁹ Cass. 5 februari 1985, *Arr. Cass.*, 1984-1985, (750)754.

⁴³⁰ Cass. 4 juni 1996, *Arr. Cass.*, 1996, (546)547.

doorvoeren en mag zich niet in de plaats stellen van de vervolgingsmagistraat.⁴³¹ Hieruit blijkt dus dat een inhoudelijke toetsing van de beslissing van het openbaar ministerie om *wel* te vervolgen aan een rechterlijke controle kan worden onderworpen.⁴³²

161. OPPORTUNITEITSBEGINSEL: ALGEMENE CORRECTIEMECHANISMEN - Om de risico's die eigen zijn aan het opportuniteitsbeginsel, alsook aan het vervolgingsmonopolie in het algemeen, enigszins binnen de perken te houden zijn er een aantal algemene correctiemechanismen ontwikkeld. In de eerste plaats is er een hiërarchisch toezicht binnen het openbaar ministerie. De leden van het openbaar ministerie zijn verplicht om de bevelen van hun overste op te volgen en zijn hem verantwoording verschuldigd.⁴³³ Zo kan de procureur-generaal een bevel geven aan de procureur des Konings om bepaalde misdrijven te vervolgen. Daarnaast moet men rekening houden met de mogelijkheid voor de minister van Justitie om de vervolging te bevelen. De procureur-generaal kan op bevel van de minister de opdracht geven om de misdrijven waarvan hij kennis draagt, te vervolgen.⁴³⁴ In de tweede plaats moet een beslissing tot seponering altijd gemotiveerd worden.⁴³⁵ Op deze manier kan men controleren of de beslissing zorgvuldig werd genomen en of zij in overeenstemming is met de richtlijnen van het College van procureurs-generaal inzake het strafrechtelijk beleid.⁴³⁶

162. OPPORTUNITEITSBEGINSEL: SPECIFIEK CORRECTIEMECHANISME - Langs de ene kant heeft de Belgische wetgever de mogelijkheid willen geven om een strafbeleid uit te bouwen, maar anderzijds kan hij "die beweert" door een misdaad of wanbedrijf te zijn benadeeld, klacht neerleggen bij de onderzoeksrechter door zich burgerlijke partij te stellen. Indien er geen grond van onontvankelijkheid voor handen is, zal deze individuele actie de strafvordering en het hele gerechtelijke apparaat in gang brengen, ook al wenst het openbaar ministerie niet te vervolgen.⁴³⁷ In het licht van de mogelijke risico's die verbonden zijn aan het opportuniteitsbeginsel en het vervolgingsmonopolie van het openbaar ministerie, is het instituut van de burgerlijke partijstelling in het leven geroepen als een specifiek correctiemechanisme voor de benadeelde van een misdrijf.⁴³⁸

163. BESTAANSREDEN ACHTERHAALD ? - Velen zijn de mening toegedaan dat de burgerlijke partijstelling behouden moet blijven als garantie voor de rechtsonderhorige tegen de eventuele laksheid van het openbaar ministerie.⁴³⁹ Het is misschien een interessante zaak om deze stelling eens vanuit een ander oogpunt te belichten. Ingeval het een doelbewuste beslissing is van het openbaar ministerie om, in het algemeen belang, een misdrijf niet te vervolgen, dient het niet aan het slachtoffer van dat misdrijf toe te komen om zijn private belangen boven dit algemeen belang

⁴³¹ Cass. 15 februari 2000, *T.Strafr.* 2000, 122, noot T.VANDER BEKEN.

⁴³² T. VANDER BEKEN, "De positie van het Hof van Cassatie met betrekking tot de toetsing van de toepassing van het opportuniteitsbeginsel"(noot onder Cass. 15 februari 2000), *T.Strafr.* 2000, 122.

⁴³³ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 566.

⁴³⁴ Art. 364 Sv.

⁴³⁵ Art. 28^{quater} 1ste lid Sv.

⁴³⁶ F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN, *Strafrecht & strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2013, 121.

⁴³⁷ Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F. DERUYCK, M. DE SWAEF, M. ROZIE, P. TRAEEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, (221)243.

⁴³⁸ D. VAN DAELE, *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid: een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 37.

⁴³⁹ P. GEVAERT, *Het gerechtelijk onderzoek*, Gent, Story, 2006, 91.

te stellen.⁴⁴⁰ Gelet op de algemene correctiemechanismen die reeds bestaan, en het gevaar de eigenheid van het opportuniteitsbeginsel aan te tasten, kunnen we ons de vraag stellen of de klacht met burgerlijke partijstelling effectief nodig is als correctiemechanisme op het opportuniteitsbeginsel en het vervolgingsmonopolie van het openbaar ministerie. De figuur van de klacht met burgerlijke partijstelling in handen van de onderzoeksrechter vormt immers een ernstige inbreuk op het beginsel dat het openbaar ministerie de titularis is van de strafvordering en de criminele politiek bepaalt.

164. OPPORTUNITEITSBEGINSEL: VOORDELEN - Het opportuniteitsbeginsel heeft echter ook vele voordelen: op deze manier wordt het mogelijk om de beperkte capaciteit van het strafrechtelijk systeem op optimale wijze te benutten, vooral omdat op deze manier onvoldoende ernstige strafbare feiten niet ter beoordeling aan de rechter hoeven te worden voorgelegd. Zij kunnen van vervolging afzien als ze de mening zijn toegedaan dat de instelling van de strafvordering negatieve gevolgen zou kunnen hebben.⁴⁴¹ In Nederland werd het inbouwen van een monopolie gestoeld op de overweging dat de strafvervolgning beheerst moet worden door het algemeen belang.⁴⁴² Indien men aan het slachtoffer een vervolgingsrecht toekent zou dit kunnen leiden tot vervolging in weinig betekenende zaken. Het zou ook het risico op chantage kunnen verhogen. Door het plegen van een misdrijf wordt inbreuk gemaakt op de publieke rechtsorde. Een door de gemeenschap gestelde regel wordt overschreden. Dit impliceert dat de strafvervolgning een publiekrechtelijke bevoegdheid is.⁴⁴³ Een vervolging is erg belastend voor de dader zodat de nodige waarborgen ter bescherming tegen willekeur vereist zijn. Daarom wordt er voor gekozen om de vervolging over te laten aan een neutraal overheidsorgaan, nl. het openbaar ministerie. Zij zal op basis van objectieve maatstaven en wettelijke normen beslissen of een vervolging al dan niet aan de orde is. Het opportuniteitsbeginsel stelt het openbaar ministerie in staat om dit vervolgingsbeleid uit te werken waarbij de gelijke behandeling in acht wordt genomen.⁴⁴⁴ Indien de vervolging aan het slachtoffer werd overgelaten zou dit niet het geval zijn. Zij komen in het beste geval slechts éénmalig in aanraking met een strafvervolgning en het risico is groot dat hun drijfveren hoofdzakelijk subjectief gekleurd zullen zijn. Het opportuniteitsbeginsel kan zelfs beschouwd worden als een waarborg voor de rechtszoekende, die weet dat zijn zaak eerst aan het oordeel van een magistraat wordt onderworpen, die onafhankelijk is ten opzichte van het gezag en ten opzichte van de rechter.⁴⁴⁵

165. CONCLUSIE - We kunnen besluiten dat een correctie op het vervolgingsmonopolie en het opportuniteitsbeginsel van het openbaar ministerie of een controle ervan nog steeds nodig is om willekeur of andere excessen tegen te gaan. Niettemin is de klacht met burgerlijke partijstelling mijns inziens niet langer een geschikt middel om een correctiemechanisme te vormen tegen een mogelijk inherent optreden van het openbaar ministerie. Meer nog: het openbaar ministerie zelf blijkt deze mening ook te zijn toegedaan.⁴⁴⁶

⁴⁴⁰ S. VERHELST, *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 243.

⁴⁴¹ D. VAN DAELE, *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid: een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 35.

⁴⁴² B.F. KEULEN, G. KNIGGE, *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 166.

⁴⁴³ F.F. LANGEMEIJER, *Het slachtoffer en het strafproces*, Deventer, Kluwer, 2010, 2.

⁴⁴⁴ F.F. LANGEMEIJER, *Het slachtoffer en het strafproces*, Deventer, Kluwer, 2010, 2.

⁴⁴⁵ J. DU JARDIN, C. VISART DE BOCARMÉ, G. DE LEVAL, *Een eigentijds openbaar ministerie*, Brussel, gedrukt op de persen van het Belgisch Staatsblad, 1994, 18.

⁴⁴⁶ Zie bijlage 1 ` Interview Dhr. Stuyck eerste substituut-procureur des Konings van het parket Tongeren'

Afdeling 4.2. Nood aan strafrechtelijk beleid binnen het openbaar ministerie

166. WAAROM ? - Oorspronkelijk bestond het idee dat elk strafbaar feit automatisch zou moeten leiden tot vervolging of bestraffing.⁴⁴⁷ Geleidelijk aan is men van dit principe afgestapt omdat het praktisch gezien niet langer mogelijk is om elk strafbaar feit te vervolgen gezien het hoge aantal strafbaarstellingen en gepleegde misdrijven. Daarnaast blijkt het ook om diverse redenen niet altijd wenselijk om een strafbaar feit te vervolgen. Vervolging is in de praktijk eerder uitzondering geworden dan regel daar het openbaar ministerie nu ook verruimde bevoegdheden heeft in het buitengerechtelijk afhandelen van strafzaken.⁴⁴⁸ Men zou kunnen stellen dat het voeren van een beleid noodzakelijk is voor het openbaar ministerie om zijn functie behoorlijk te kunnen uitvoeren. Beleid is vandaag nog noodzakelijker dan vroeger. Gelet op de veelheid van taken is het openbaar ministerie zonder beleid zelfs onbestuurbaar.⁴⁴⁹

167. VOORDELEN - De mogelijkheid voor het openbaar ministerie om een vervolgingsbeleid te kunnen uitbouwen kan een meerwaarde betekenen op diverse vlakken. Zo zal een vervolgingsbeleid duidelijkheid kunnen verschaffen voor de interne medewerkers van het openbaar ministerie, de politie en zelfs de burgers.⁴⁵⁰ Alle betrokken partijen weten op die manier duidelijk waar men zich aan kan verwachten en welke richting men wil uitgaan inzake het vervolgen van misdrijven. Dit zal zorgen voor uniformiteit in de werking van het openbaar ministerie. Op deze manier zal iedereen weten waar de accenten liggen en eenieder zijn werk kunnen afstellen in functie van deze accenten. Dit zal de versnippering van de middelen verkleinen en een efficiëntere aanwending bevorderen. Langs deze weg zal de beschikbare capaciteit op een adequatere wijze kunnen worden ingezet, volgens gestelde beleidsprioriteiten en volgens de zwaarwichtigheid van de zaken en de mate waarin ze de samenleving beroeren of benadelen.⁴⁵¹ Hierdoor zal het te verrichten werk beter kunnen worden ingeschat, wat een overbelasting van de parketten kan verminderen. Door het stellen van criminaliteitsprioriteiten kan men ook voor een groot stuk willekeur wegwerken: aan de hand van een vervolgingsbeleid zal het immers duidelijker zijn wat al dan niet belangrijk is. De beslissing tot vervolging zal dan genomen worden op basis van een beleidsplan en minder op basis van individuele maatstaven. Naar de burgers toe kan er meer duidelijkheid verschaft worden over de misdrijven die prioritair zullen worden aangepakt. Op deze manier zal de publieke opinie kunnen controleren of de parketten hun werk goed uitvoeren en rekening houden met de noden binnen de maatschappij. Het uitgestippelde beleid kan dan ook, maatschappelijk gezien, een verantwoordingsinstrument vormen over het optreden van het openbaar ministerie. Door de instandhouding van de klacht met burgerlijke partijstelling wordt de verwezenlijking van een dergelijk beleid steeds weer gedwarsboemd.⁴⁵²

⁴⁴⁷ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 43.

⁴⁴⁸ T. VANDER BEKEN, " De positie van het Hof van Cassatie met betrekking tot de toetsing van de toepassing van het opportuniteitsbeginsel"(noot onder Cass. 15 februari 2000), *T.Strafr.* 2000, 123.

⁴⁴⁹ J. DU JARDIN, C. VISART DE BOCARMÉ, G.DE LEVAL, *Een eigentijds openbaar ministerie*, Brussel, gedrukt op de persen van het Belgisch Staatsblad, 1994, 23.

⁴⁵⁰ S. THOMAES, E. DEVROE, *Naar een parketbeleidsplan voor de parketten van eerste aanleg*, Antwerpen, Maklu, 2008, 67.

⁴⁵¹ Y. LIÉGEOIS, " De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F. DERUYCK, M. DE SWAEF, M. ROZIE, P. TRAEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, (221)243.

⁴⁵² S. VERHELST, *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 243.

168. STEM UIT DE PRAKTIJK - Vanuit het standpunt van het openbaar ministerie zelf is gebleken dat deze geen voorstander is van de mogelijkheid van het slachtoffer om een gerechtelijk onderzoek op te starten.⁴⁵³ Tegen een mogelijkheid om de strafvordering op gang te kunnen brengen is op zich geen bezwaar, voor zover het geen verlammeende impact kan hebben op politionele capaciteiten en het strafbeleid van de procureur des Konings. Dit betekent dat er in principe geen bezwaar is tegen de mogelijkheid om een rechtstreekse dagvaarding uit te brengen zoals thans bestaande. Het opstarten van een gerechtelijk onderzoek door middel van burgerlijke partijstelling komt evenwel niet in aanmerking in deze denkwijze. Het is immers geen goede zaak indien benadeelden of vermeende benadeelden te pas en te onpas de beschikbare politionele en gerechtelijke capaciteit kunnen verlammen of onderzoeken *à charge* kunnen dwarsbomen. De mogelijkheid zich burgerlijke partij te stellen bij de onderzoeksrechter doorkruist het noodzakelijke rechenmanagement van de procureur des Konings. Er is schaarste aan onderzoekscapaciteit bij politie en afhandelingscapaciteit bij justitie. In tijden van crisis kan men dan ook niet verantwoordelijk dat schaarse middelen door eenieder gratis en *à volonté* kunnen aangewend worden. Enkel het openbaar ministerie is verantwoordelijk verschuldigd met betrekking tot het strafbeleid en dient dan ook de enige te zijn die over de volle capaciteiten kan beschikken.

Afdeling 4.3. Misbruik of ongepast gebruik

169. WAT IS MISBRUIK ? - Eén van de nadelen van de klacht met burgerlijke partijstelling is dat het op diverse manieren kan worden misbruikt. Men spreekt over misbruik wanneer een persoon de burgerlijke partijstelling uitoefent op een wijze die de perken van de normale uitoefening van de burgerlijke partijstelling door een bedachtzaam en zorgvuldig persoon kennelijk te buiten gaat.⁴⁵⁴ Het doel van de burgerlijke partijstelling is normaliter dat het slachtoffer vergoed wordt voor de schade die is geleden ten gevolge van het misdrijf. Helaas kan een slachtoffer ook andere bedoelingen hebben met de aanwending van de burgerlijke partijstelling. Het is in dit licht dat we kunnen spreken van misbruik.⁴⁵⁵

170. MISBRUIK BINNEN DE STRAFPROCEDURE - Het recht om zich burgerlijke partij te stellen is echter vrij toegankelijk aangezien art. 63 Sv. bepaalt dat *'hij die beweert door een misdrijf of een wanbedrijf te zijn benadeeld hierover bij de bevoegde onderzoeksrechter klacht kan doen en zich burgerlijke partij kan stellen'*. Iedereen die vindt dat hij benadeeld is door een misdrijf kan dus proberen zijn schade te verhalen bij een strafrechter, indien men de aannemelijkheid van de schade kan aantonen.⁴⁵⁶ Daarbij krijgt de burgerlijke partij ook een reeks rechten die mogelijk aanleiding kunnen geven tot misbruik. De burgerlijke partij kan inzage in het strafdossier vragen⁴⁵⁷ en bijkomende onderzoeksmaatregelen vorderen.⁴⁵⁸ De mogelijkheid bestaat echter dat de burgerlijke partij deze rechten gaat misbruiken om toegang te verkrijgen tot het strafdossier met de bedoeling om het lopende onderzoek te belemmeren of om het onderzoek op een verkeerd spoor te zetten. Te denken valt aan bijvoorbeeld de nog niet-ontdekte dader die bij het misdrijf

⁴⁵³ Zie bijlage 1 ` Interview Dhr. Stuyck eerste substituut-procureur des Konings van het parket Tongeren`

⁴⁵⁴ Cass. 31 oktober 2003, *Arr.Cass.* 2003, (2011)2012.

⁴⁵⁵ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 200.

⁴⁵⁶ Cass. 3 april 2007, *Arr.Cass.* 2007, (742)743.

⁴⁵⁷ Art. 61ter Sv.

⁴⁵⁸ Art. 61quinquies Sv.

betrokken is.⁴⁵⁹ De burgerlijke partij zou deze rechten ook kunnen aanwenden om het lopende onderzoek te vertragen.⁴⁶⁰ In sommige gevallen zal de burgerlijke partij het recht op inzage kunnen gebruiken om het geheim karakter van het gerechtelijk onderzoek te omzeilen. De burgerlijke partij zou de elementen van het strafdossier waarvan zij kennis heeft gekregen, kunnen misbruiken om schade te berokkenen aan de privacy of de reputatie van de betrokken personen in het strafdossier, door bijvoorbeeld de pers in te lichten.⁴⁶¹

171. MISBRUIK BINNEN DE BURGERLIJKE PROCEDURE - De burgerlijke partij kan er voor kiezen om haar vordering aanhangig te maken voor de burgerlijke rechtbank. Ten gevolge van het beginsel *le criminel tient le civil en état* zal de burgerlijke vordering in dat geval geschorst worden, zolang niet definitief is beslist over de strafvordering die vóór of gedurende de burgerlijke rechtsvordering is ingesteld.⁴⁶² De vordering voor de burgerlijke rechtbank zal worden geschorst indien de uitkomst van een strafvordering invloed kan hebben op het resultaat van deze vordering. De burgerlijke partij zou misbruik kunnen maken door zich burgerlijke partij te stellen met de intentie om de burgerlijke procedure waarin hij betrokken is, alzo te laten schorsen.⁴⁶³ Te denken valt aan bijvoorbeeld een schuldenaar, die een gerechtelijk onderzoek laat opstarten, om op deze manier uitstel van betaling te verkrijgen.⁴⁶⁴ De burgerlijke partij zou ook misbruik kunnen maken van de burgerlijke partijstelling door bewijsproblemen te vermijden die hij tijdens de burgerlijke procedure zou ondervinden.⁴⁶⁵ Het is echter ook een bekend fenomeen dat er misbruik gemaakt wordt van de burgerlijkepartijstelling met de bedoeling om in een hoofdzakelijk burgerlijke of commerciële aangelegenheid een dossier samen te stellen dat in een latere fase sowieso voor de burgerlijke rechter kan worden gebruikt.⁴⁶⁶

172. STEM UIT DE PRAKTIJK - Ook in de praktijk kan door het openbaar ministerie bevestigd worden dat er geregeld misbruik wordt gemaakt van de burgerlijke partijstelling, of op zijn minst tot oneigenlijk gebruik kan leiden.⁴⁶⁷ In belangrijke onderzoeken met bijzondere financiële belangen, zoals financiële en economische fraude, of onderzoeken naar zware misdrijven, zoals moordonderzoeken, komt het vaak voor dat verdachten het onderzoek pogen te saboteren door burgerlijke partijstellingen te richten tegen speurders, zodat de onderzoeken tegen hen geen vlot en normaal verloop kennen. De geviseerde speurder zal dan ook gedurende de afhandeling van de burgerlijke partijstelling van het onderzoek gehaald worden. Ook in zaken waar vooral burgerlijke of handelsgeschillen ten grondslag liggen, worden burgerlijke partijstellingen misbruikt om de procedure voor de burgerlijke rechtbank of de rechtbank van koophandel op te schorten.

⁴⁵⁹ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 203.

⁴⁶⁰ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 206.

⁴⁶¹ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 212.

⁴⁶² H.-D., BOSLY, D. VANDERMEERSCH, M. BEERNAERT, *Droit de la procedure penale*, Brugge, La Chartre, 2010, 252.

⁴⁶³ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 221.

⁴⁶⁴ B. DE SMET, "De tendens tot overaccentuering van het slachtoffer in het strafproces", *Panopticon* 1998, 394.

⁴⁶⁵ R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 232.

⁴⁶⁶ Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in DERUYCK, F., DE SWAEF, M., ROZIE, M., TRAEEST, P. en VERSTRAETEN, R., *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, (221)245.

⁴⁶⁷ Zie bijlage 1 ` Interview Dhr. Stuyck eerste substituut-procureur des Konings van het parket Tongeren'

Afdeling 4.4. Enkele cijfers⁴⁶⁸

173. EFFECTIEVE VEROORDELING ? - Het belangrijkste probleem is dat burgerlijke partijstellingen bij wijze van actie veel tijd en geld opslokken en andere dossiers die het wel verdienen om onderzocht te worden, naar het tweede plan schuiven. Van het aantal gerechtelijke onderzoeken, wordt er een 20% via burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter geopend. Hiervan heeft slechts 40% kans om door de raadkamer een verwijzing te bekomen. En van deze verwezen zaken komt het in 70% van de gevallen tot een veroordeling. Dit betekent dat minder dan 30% van de zaken geopend met burgerlijke partijstelling effectief tot een veroordeling leiden. Van dossiers die via de procureur des Konings in gerechtelijk onderzoek belanden, wordt 75% verwezen waarvan 86% effectief tot een veroordeling leidt.

174. DOORLOOPTIJD - Tevens dient opgemerkt te worden dat de doorlooptijd van een zaak, ingeleid bij de onderzoeksrechter via burgerlijke partijstelling, gemiddeld 250 dagen langer is dan een onderzoek aangebracht bij de onderzoeksrechter door de procureur des Konings. De redelijke termijn wordt merkkelijk meer overschreden bij burgerlijke partijstellingen, zodat de straffen opmerkelijk lager zijn.⁴⁶⁹ Het nut van de burgerlijke partijstelling bij de onderzoeksrechter is dan ook twijfelachtig.

175. CONCLUSIE - Uit deze cijfers kunnen we afleiden dat gerechtelijke onderzoeken ingevolge een burgerlijke partijstelling slechts in een redelijk beperkt aantal gevallen enig resultaat opleveren op het vlak van schuldigverklaring of veroordelingen. Zij hebben evenwel een ernstige weerslag op de werklast van de onderzoeksrechter, de onderzoeksgerechten en op de ingezette politiecapaciteit, die uiteindelijk voor een groot deel onnodig wordt aangewend, om niet te zeggen verspild. Naar aanleiding van deze cijfers mag dan ook de vraag worden gesteld naar het in stand houden van de burgerlijke partijstelling als aanzet tot een gerechtelijk onderzoek.

Afdeling 4.5. Te hoge werklast onderzoeksrechter

176. OVERBELASTING ONDERZOEKSRECHTER - Een ander gevolg van de burgerlijke partijstelling is dat de onderzoeksrechter kan worden geconfronteerd met minder belangrijke zaken waarbij normaal niet tot vervolging zou zijn overgegaan of met zaken van hoofdzakelijk burgerrechtelijke aard. Klachten met burgerlijke partijstellingen die enkel geïnspireerd zijn op wraak worden op deze manier ook mogelijk gemaakt en vormen een extra belasting voor de onderzoeksrechter. Men is tot de vaststelling gekomen dat de kabinetten van de onderzoeksrechters, die normaliter zouden moeten belast worden met de belangrijkste zaken, in werkelijkheid volstrekt ten onrechte overspoeld worden door klachten met burgerlijke partijstelling die ofwel betrekking hebben op relatief eenvoudige feiten, ofwel in wezen betwistingen van burgerrechtelijke aard zijn.⁴⁷⁰

177. OORSPRONKELIJKE TAAK KOMT IN HET GEDRANG - Of het huidige systeem van klacht met burgerlijke partijstelling in handen van de onderzoeksrechter met consignatiebetaling de dag van vandaag nog een adequaat systeem is, kan ten zeerste betwijfeld worden. Uit een cijfermatige

⁴⁶⁸ Zie bijlage 1 ` Interview Dhr. Stuyck eerste substituut-procureur des Konings van het parket Tongeren´

⁴⁶⁹ Art. 21ter Sv.

⁴⁷⁰ Parl.St Kamer 2001-02, nr. 50-2043/001, 87.

analyse reeds is gebleken dat slechts een kleine minderheid van de klachten met burgerlijke partijstelling die een gerechtelijk onderzoek openen effectief tot een veroordeling leiden.⁴⁷¹ Vaak gaat het in die klachten om feiten waarvan meteen duidelijk is dat het strafbare karakter ontbreekt of welk bezwaar dan ook, maar die toch onderzocht moeten worden omdat er nu eenmaal een klacht met burgerlijke partijstelling is en dus veel capaciteit "vreten". Er ontstaat de indruk dat men vrij vaak grijpt naar de klacht met burgerlijke partijstelling in handen van de onderzoeksrechter, ook in gevallen waarin het openbaar ministerie nog een opsporingsonderzoek voert, of vaak als stok achter de deur of drukkingsmiddel in het kader van een burgerlijk proces. Uiteindelijk heeft het initiatief om een klacht met burgerlijke partijstelling in te dienen, verstrekkende gevolgen, waarmee niet lichtzinnig omgesprongen mag worden. Het is dan ook niet verwonderlijk dat men vaak nogal kritisch staat ten opzichte van het instellen van de strafvordering door de benadeelde persoon, omdat elke vorm van controle, die lichtzinnige, onzinnige, roekeloze klachten weert, vandaag ontbreekt. De huidige consignatieverplichting, waarvan het standaardbedrag voor een natuurlijke persoon erg laag is, vervult die functie geenszins. Een gevolg hiervan is dat de onderzoeksrechter zijn oorspronkelijk taak als 'leider van het onderzoek', door de veelheid en de omvang van de lopende gerechtelijke onderzoeken, niet meer naar behoren kan uitvoeren.⁴⁷² Het lijkt er op dat de onderzoeksrechter steeds meer geleefd wordt en de sporen, die door de politie werden uitgetekend of voorgesteld, zal moeten volgen. De rechten die aan de partijen worden toegekend door de wet van 12 maart 1998 en de grote hoeveelheid formaliteiten waarmee de onderzoeksrechter rekening moet houden, hebben hierop ook een versterkende invloed. De klacht met burgerlijke partijstelling is één van de redenen waarom een groot gedeelte van de energie van de onderzoeksrechter wordt opslokt en de tijd beperkt die nodig is om een onderzoek te kunnen 'leiden' en om daadwerkelijk zelf op zoek te kunnen gaan naar de waarheid.⁴⁷³

Afdeling 4.6. Het publiekrechtelijk karakter van de strafvordering

178. AFBREUK AAN PUBLIEKRECHTELIJK KARAKTER - Het recht voor het slachtoffer om zich burgerlijke partij te stellen voor de onderzoeksrechter vermindert het publiekrechtelijk aspect van de strafvordering.⁴⁷⁴ De strafvordering wordt gezien als een publieke vordering die aan de samenleving toekomt aangezien zij wordt uitgeoefend in het algemeen belang en strekt tot de bescherming van de maatschappij.⁴⁷⁵ De vervolging van misdrijven wordt om deze reden aan het openbaar ministerie toevertrouwd die een onafhankelijk onderzoek zal voeren losstaand van zuiver private belangen. Een strafprocedure en een burgerlijke procedure zijn immers gebaseerd op totaal verschillende beginselen. Het strafrecht is voornamelijk afgeleid van het publiek recht en de verdachte wordt tegenover de maatschappij geplaatst. In een burgerlijke procedure wordt, door in beginsel gelijkwaardige partijen, getracht om gezamenlijk tot een oplossing te komen om het conflict op te lossen. Een fusie tussen beide is in principe onverenigbaar met de beginselen van

⁴⁷¹ *Supra* nr. 173

⁴⁷² B. DE SMET, "De tendens tot overaccentuering van het slachtoffer in het strafproces", *Panopticon* 1998, 393.

⁴⁷³ Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F. DERUYCK, M. DE SWAEF, M. ROZIE, P. TRAEEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, (221)248.

⁴⁷⁴ S. VERHELST, *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 238.

⁴⁷⁵ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 29.

bevoegdheid en gerechtelijke organisatie.⁴⁷⁶ Het publiekrechtelijk aspect van de strafvordering verwatert omdat het opportuniteitsbeginsel, op basis waarvan het openbaar ministerie zelf kan oordelen om een misdrijf al dan niet te vervolgen, wordt aangetast door de burgerlijke partijstelling. Men zou kunnen stellen dat het publiekrechtelijk karakter van de strafvordering toch bewaard blijft aangezien de invloed van het slachtoffer niet verder gaat dan het instellen van de strafvordering. Voor de verdere uitoefening van de strafvordering blijft het openbaar ministerie bevoegd. We kunnen echter vaststellen dat ook dit onderscheid vervaagt, gelet op verschillende rechten die tijdens het gerechtelijk onderzoek aan de burgerlijke partij worden toegekend.⁴⁷⁷

179. RATIO LEGIS - Uit de geschiedenis is duidelijk gebleken dat het stellen van handelingen om een geschil te beslechten door het slachtoffer zelf - zonder een beroep te doen op de rechter - geen wenselijke situatie is.^{478 479} Om te kunnen evolueren naar een moderne rechtsstaat mag het strafrecht niet langer beheerst worden door wraakgevoelens en privévervolgingen. Het is de taak van de overheid om haar burgers te beschermen tegen haar medeburgers en op te treden indien de rechten van het individu worden geschonden. De overheid heeft de plicht om te waken over de openbare orde en te zorgen voor een vreedzame samenleving en deels om te voorkomen dat een individu het recht in eigen handen gaat nemen. Ingeval het een doelbewuste beslissing is van het openbaar ministerie om, in het algemeen belang, een misdrijf niet te vervolgen, dient het niet aan het slachtoffer van dat misdrijf toe te komen om zijn private belangen boven dit algemeen belang te stellen.⁴⁸⁰

Afdeling 4.7. Hervormingen

a) voorstel tot hervorming in België

180. EEN NIEUW WETBOEK VAN STRAFVORDERING - In 1991 werd de *Commissie Strafprocesrecht* aangesteld met de opdracht om voorstellen te ontwikkelen inzake de hervorming van het vooronderzoek in strafzaken. Dit resulteerde in de wet van 12 maart 1998. In 2002 is deze Commissie nog een stap verder gegaan en stelde ze een voorontwerp voor van een volledig nieuw Wetboek van Strafvordering.⁴⁸¹ Het voorontwerp werd door de Senaat goedgekeurd op 1 december 2005 en is toen overgemaakt aan de Kamer.⁴⁸² Helaas is dit Wetboek er nooit doorgelopen. In het licht van een totale hervorming van het strafprocesrecht heeft de Commissie er voor gekozen om een reeks ingrijpende wijzigingen door te voeren, mede aan het instituut van de klacht met burgerlijke partijstelling. De Commissie opteerde echter wel voor het behoud van de burgerlijke partijstelling, weliswaar mits enkele beperkingen.

181. EERSTE AANPASSING - Een eerste hypothese betreft de situatie waar de benadeelde zich burgerlijke partij stelt bij wijze van voeging voor de onderzoeksrechter. In voorkomend geval stelt de Commissie voor dat wanneer blijkt dat de burgerlijke partijstelling van meet af aan niet

⁴⁷⁶R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 447.

⁴⁷⁷Art. 61ter, art. 61quinquies, art. 136 lid 2 Sv.

⁴⁷⁸E. DIRIX, B. TILLEMANN, P. VAN ORSHOVEN, *De Valks juridisch woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 127.

⁴⁷⁹*Supra* nr. 2

⁴⁸⁰S. VERHELST, *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 243.

⁴⁸¹Voorontwerp van Wetboek van Strafprocesrecht, opgesteld door de Commissie Strafprocesrecht, *Parl.St.* Senaat, 2001-2002, nr. 2-1288 en *Parl.St.* Kamer, 2001-2002, nr. 2043/001.

⁴⁸²Wetsontwerp houdende het Wetboek van Strafprocesrecht, *Parl.St.* Kamer, 2005-06, nr. 2138/001.

ontvankelijk is, hetzij omdat de klager niet de hoedanigheid, de bekwaamheid of het belang bezit om op te treden, dan wel omdat de burgerlijke partijstelling niet aan de wettelijke voorwaarden voldoet, de procureur des Konings desgevallend over de mogelijkheid moet kunnen beschikken om de zaak onmiddellijk bij de raadkamer aanhangig te maken zodat rechtstreeks kan worden geoordeeld over de ontvankelijkheid van de burgerlijke partijstelling.⁴⁸³

182. RATIO LEGIS - Deze bepaling vindt zijn oorsprong in de vaststelling dat, wanneer blijkt dat de burgerlijke partijstelling van meet af aan niet ontvankelijk is, de mogelijkheid moet bestaan om de situatie onmiddellijk op te helderen, gelet op de vele rechten verleend aan de burgerlijke partijen. Het is immers van kapitaal belang voor het goed verloop van het gerechtelijk onderzoek dat het recht tot inzage in het dossier of tot het verrichten van bijkomende onderzoekshandelingen enkel zouden worden toegekend aan de burgerlijke partijen waarvan de burgerlijke partijstelling niet wordt betwist. Deze noodzaak is reeds aan bod gekomen in verscheidene geruchtmakende zaken waarin personen, blijkbaar volstrekt vreemd aan de feiten, zich burgerlijke partij hebben gesteld met een manifest andere bedoeling dan de vergoeding van de schade veroorzaakt door het misdrijf. Op deze wijze zijn deze personen op een volstrekt ongerechtvaardigde wijze tussengekomen in gerechtelijke onderzoeken, die hen volstrekt niet aanbelangden.⁴⁸⁴

183. TWEEDE AANPASSING - Een tweede hypothese betreft de situatie waar de benadeelde zich burgerlijke partij stelt bij wijze van actie en de strafvordering in werking stelt. In voorkomend geval stelt de Commissie voor dat de procureur des Konings de mogelijkheid moet hebben om de zaak onmiddellijk bij de raadkamer aanhangig te maken, niet alleen omdat de burgerlijke partijstelling van meet af aan onontvankelijk is, maar ook omwille van de omstandigheid dat de aangevoerde feiten geen wanbedrijf of misdaad uitmaken, omwille van het feit dat de strafvordering vervallen of onontvankelijk is, of omwille van het feit dat de onderzoeksrechter *ratione loci, ratione materiae* of *ratione personae* onbevoegd is.⁴⁸⁵

184. DERDE AANPASSING - Een derde hypothese betreft ook de situatie waar de benadeelde zich burgerlijke partij stelt bij wijze van actie en de strafvordering in werking stelt. In voorkomend geval heeft de Commissie aan de procureur des Konings een bevoegdheid gegeven die bijzonder vernieuwend is. Hierbij wordt aan de procureur des Konings toegestaan de raadkamer te verzoeken de opening van een gerechtelijk onderzoek te weigeren, zelfs indien de burgerlijke partijstelling op het eerste gezicht volstrekt ontvankelijk is. De procureur des Konings zal de zaak bij de raadkamer aanhangig kunnen maken wanneer de opening van een gerechtelijk onderzoek en de uitvoering van de onderzoeksdaaden die daaruit voortvloeien, niet in overeenstemming zijn met de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit.⁴⁸⁶ De toetsing van de burgerlijke partijstelling aan het subsidiariteitsbeginsel impliceert een vergelijking tussen de situatie waarbij het slachtoffer de strafvordering in werking stelt om een vergoeding van de schade te bekomen en de situatie waarbij het slachtoffer zijn vordering aanhangig maakt bij de burgerlijke rechter om een vergoeding te bekomen. De toetsing van de burgerlijke partijstelling aan het proportionaliteitsbeginsel impliceert

⁴⁸³ Art. 142 §1 wetsontwerp houdende het Wetboek van Strafprocesrecht, *Parl. St.* Kamer 2005-06, nr. 2138/001.

⁴⁸⁴ *Parl. St.* Senaat 2001-02, nr. 2-1288/1,86.

⁴⁸⁵ Art. 142 §2,2° wetsontwerp houdende het Wetboek van Strafprocesrecht, *Parl. St.* Kamer 2005-06, nr. 2138/001

⁴⁸⁶ Art. 142 §2,3° wetsontwerp houdende het Wetboek van Strafprocesrecht, *Parl. St.* Kamer 2005-06, nr. 2138/001

de zoektocht naar een juiste verhouding tussen het belang van het slachtoffer om een vergoeding te verkrijgen aan de hand van de autonome inwerkingstelling van de strafvordering en de impact die deze handeling heeft op het strafrechtelijk apparaat.⁴⁸⁷

185. RATIO LEGIS - De laatste twee hypothesen vinden hun oorsprong in de vaststelling dat de kabinetten van de onderzoeksrechters, die normaliter zouden moeten belast worden met de belangrijkste zaken, in werkelijkheid volstrekt ten onrechte overspoeld worden door klachten met burgerlijke partijstelling die ofwel betrekking hebben op relatief eenvoudige feiten, ofwel in wezen betwistingen van burgerrechtelijke aard zijn.⁴⁸⁸

b) hervormingen in Frankrijk

186. AANLEIDING TOT HERVORMING - Niet enkel België, maar ook andere landen waar aan het slachtoffer de mogelijkheid wordt gegeven om aan de hand van een burgerlijke partijstelling de strafvordering in werking te stellen, ervaren moeilijkheden met het instituut van de klacht met burgerlijke partijstelling. Zo zijn recent in Frankrijk, bakermat van de burgerlijke partijstelling bij wijze van actie, enkele belangrijke vernieuwingen doorgevoerd.⁴⁸⁹ Aanleiding was een beruchte pedofiliezaak in 2001 waarbij de Franse justitie in het oog van de gerechtelijke storm kwam te staan. In dat jaar verklaarde Myriam Delay-Badaoui, wonende in Outreau, dat haar twee zoontjes het slachtoffer zouden zijn geweest van een grootschalig pedofielenetwerk. Zij beschuldigde meer dan 60 mensen, waaronder haar eigen man, burens en vrienden. Iets wat als het grootste pedofilieschandaal van Frankrijk werd omschreven, bleek achteraf voor een groot deel op verzinsels te berusten. Onschuldige personen zaten jarenlang in de cel op grond van onbetrouwbare verklaringen en een mank gelopen strafonderzoek. Ze werden uiteindelijk door justitie gezuiverd van alle blaam en onder druk van de publieke opinie werd er meteen een parlementaire onderzoekscommissie aangesteld om de falende justitie grondig te onderzoeken.⁴⁹⁰ Men kwam tot de vaststelling dat onderzoeksrechters overbelast werden door vaak lichtzinnige klachten en dat misbruik werd gemaakt van de klacht met burgerlijke partijstelling. De gerechtelijke onderzoeken als gevolg van de vele klachten met burgerlijke partijstellingen bleken de oorzaak te zijn voor de vertraging van het strafproces.⁴⁹¹ Om deze reden werd er door de wet van 5 maart 2007 twee belangrijke aanpassingen aangebracht aan de burgerlijke partijstelling.⁴⁹²

187. EERSTE AANPASSING - Een eerste maatregel die de Franse wetgever destijds doorvoerde betreft de regeling waarbij het slachtoffer, dat zich burgerlijke partij wil stellen voor een wanbedrijf, verplicht wordt om voorafgaand een klacht in te dienen bij het openbaar ministerie.⁴⁹³ Op deze manier zal het openbaar ministerie eerst een onderzoek kunnen doorvoeren en eventueel daarna zelf overgaan tot een rechtstreekse dagvaarding. Indien het openbaar ministerie beslist om

⁴⁸⁷R. VERSTRAETEN, "De houdbaarheidsdatum van de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter", in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 974.

⁴⁸⁸*Parl. St Kamer* 2001-02, nr. 50-2043/001, 87.

⁴⁸⁹R. VERSTRAETEN, "De houdbaarheidsdatum van de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter", in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 966.

⁴⁹⁰http://www.lemonde.fr/societe/article/2007/03/02/la-reforme-de-la-justice-amputee-de-quatre-articles-par-le-conseil-constitutionnel_878037_3224.html?xtmc=outreau&xtcr=300

⁴⁹¹R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 96.

⁴⁹²Loi n° 2007-291 du 5 mars 2007 tendant à renforcer l'équilibre de la procédure pénale, *JO* 6 mars 2007.

⁴⁹³ Art. 85 2de lid Code de procédure pénale

de zaak niet te vervolgen of wanneer zij na een termijn van 3 maanden na het indienen van de klacht, geen reactie of beslissing ter kennis heeft gebracht aan het slachtoffer, dan kan deze laatste zich alsnog burgerlijke partij stellen voor de onderzoeksrechter. De bedoeling van de Franse wetgever was om een filter te creëren. Deze tussenstop bij het openbaar ministerie zou het effect hebben dat het slachtoffer zich eerst bezint over het nut van zijn klacht en alzo lichtzinnige en dilatoire klachten achterwege zal laten.⁴⁹⁴

188. TWEDE AANPASSING - Een tweede maatregel die de Franse wetgever heeft genomen dient vooral om de eventueel negatieve gevolgen van de burgerlijke partijstelling *in personam* onder controle te houden.⁴⁹⁵ In het toenmalige art. 86, lid 4 Code de procédure pénale werd bepaald dat wanneer een klacht onvoldoende werd verantwoord of niet voldoende werd gemotiveerd aan de hand van stukken, dat het openbaar ministerie kon vorderen dat de onderzoeksrechter het onderzoek voorlopig moest uitvoeren tegen alle personen waarvan de betrokkenheid door onderzoek werd aangetoond. De persoon waartegen een klacht met burgerlijke partijstelling werd neergelegd kon dan verhoord worden als getuige. De burgerlijke partijstelling *in personam* kon als het ware worden omgezet in een klacht tegen onbekenden. Door de wet van 5 maart 2007⁴⁹⁶ is art. 86 lid 4 Code de procédure pénale gewijzigd en kan het openbaar ministerie nu overgaan tot het nemen van "*une requisition de non-lieu*". Dit houdt in dat het openbaar ministerie kan vorderen dat er geen gerechtelijk onderzoek zal plaatsvinden indien manifest blijkt dat de feiten die worden vermeld in de burgerlijke partijstelling, zich niet hebben voorgedaan. Het is dan de keuze van de onderzoeksrechter om al dan niet verder te gaan met het onderzoek.⁴⁹⁷

189. CONCLUSIE - Uit deze voorgestelde hervormingen kunnen we afleiden dat een behoud van de klacht met burgerlijke partij stelling in haar huidige context niet langer wenselijk is.

⁴⁹⁴R. VERSTRAETEN, "De houdbaarheidsdatum van de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter", in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 967.

⁴⁹⁵R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 134.

⁴⁹⁶ Art. 21 Loi n° 2007-291 du 5 mars 2007 tendant à renforcer l'équilibre de la procédure pénale, JO 6 mars 2007.

⁴⁹⁷R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS, *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 100.

Hoofdstuk 5. Het vooronderzoek heruitgevonden: met of zonder de klacht met burgerlijke partijstelling?

Afdeling 5.1. Enkele kritische beschouwingen

190. AFSCHAFFING VAN DE KLACHT MET BURGERLIJKE PARTIJSTELLING - In dit opzicht wil ik mij aansluiten bij de meningen van advocaat-generaal Frank SCHUERMANS⁴⁹⁸, procureur-generaal Frank SCHINS⁴⁹⁹ en procureur-generaal Yves LIÉGEOIS⁵⁰⁰. Zij hebben de laatste jaren het debat omtrent de rol van de onderzoeksrechter en onderzoeksgerechten en meer in het algemeen rond de huidige organisatie van het vooronderzoek in strafzaken opnieuw doen herleven. Zij stellen zich allen de vraag naar het in stand houden van de burgerlijke partijstelling als aanzet tot een gerechtelijk onderzoek. De discussie hieromtrent kadert dan ook in een groter geheel nl. een grondige hervorming van onze strafprocedure. Het debat over het al dan niet behouden van de klacht met burgerlijke partijstelling is hier slechts een deelaspect van. Naar mijn mening is en blijft het een goede zaak om het bestaan van een burgerlijke vordering in het strafproces te behouden, maar dan enkel in de vorm van een burgerlijke partijstelling bij wijze van voeging of door een rechtstreekse dagvaarding. Het is enkel het onbeperkte recht van de benadeelde om te pas en te onpas een gerechtelijk onderzoek te openen door middel van een burgerlijke partijstelling, dat mijns inziens aan banden moet worden gelegd. Het slachtoffer moet de mogelijkheid blijven behouden om haar burgerlijke vordering voor de strafrechter te kunnen brengen. De uitoefening van dit recht in de onderzoeksfase moet echter wel afhankelijk worden gemaakt van een voorafgaand initiatief van het openbaar ministerie.

191. SAMENVATTEND: WAAROM AFSCHAFFEN ? - Zoals besproken in hoofdstuk 4 is de burgerlijke partijstelling de laatste jaren om verschillende redenen onder spanning komen te staan. Het is dan ook niet verwonderlijk dat men vaak nogal kritisch staat ten opzichte van het instellen van de strafvordering door de benadeelde persoon, omdat elke vorm van controle, die lichtzinnige, onzinnige, roekeloze klachten weert, vandaag ontbreekt. Ze dwarsboomt niet alleen het strafrechtelijk beleid van het openbaar ministerie, maar er wordt ook veelvuldig misbruik van gemaakt om verschillende redenen. Uit een cijfermatige analyse blijkt ook nog eens dat gerechtelijke onderzoeken die geopend zijn na een burgerlijke partijstelling veel langer duren dan na een vordering van het openbaar ministerie. Daarnaast werd vastgesteld dat, van de zaken die uiteindelijk toch worden verwezen naar de rechter ten gronde, slecht één derde leidt tot een effectieve veroordeling. Het voortbestaan van de burgerlijke partijstelling die een gerechtelijk onderzoek opent, lijkt naar de toekomst toe, nog moeilijk te onderbouwen. Het leidt geen twijfel dat het afschaffen van de mogelijkheid voor een benadeelde om zich bij de onderzoeksrechter burgerlijke partij te stellen, een zeer moeilijk te nemen hindernis zal zijn in het Belgisch strafprocesrecht. Toch mogen we echter niet zomaar voorbij gaan aan de kritieken en negatieve

⁴⁹⁸ F. SCHUERMANS, " Het vooronderzoek in strafzaken: één van die vele dringende werven van justitie" in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 787-808.

⁴⁹⁹ J. VAN DELM, " Ons strafprocesrecht moet helemaal anders. Tabula rasa !", interview met procureur-generaal Frank SCHINS, *Juristenkrant* 8 december 2001, nr. 219, 8-9.

⁵⁰⁰ Y. LIÉGEOIS, " De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F. DERUYCK, M. DE SWAEF, M. ROZIE, P. TRAEEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 221-257.

gevolgen die aan dit systeem verbonden zijn. België is één van de weinige Europese landen waar de figuur van de klacht met burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter blijft bestaan.⁵⁰¹ De invloed van Europa zelf, is de laatste jaren, sterk toegenomen. Aan de hand van verschillende aanbevelingen van de Raad van Europa en EU-wetgeving tracht Europa de rol van het slachtoffer te versterken. Niettemin probeert Europa toch de finaliteit van de burgerlijke vordering voor ogen te houden, nl. het bekomen van schadevergoeding, niet van een straf. Deze gedachtegang vinden we dan ook duidelijk terug in de rechtspraak van het EHRM. Het Hof heeft duidelijk bepaald dat, daar art. 6 EVRM aan het slachtoffer een recht op toegang tot de rechter voorziet, dit niet noodzakelijk een strafrechter moet zijn. Het is voldoende dat het slachtoffer zich kan wenden tot *een* rechter om zijn burgerlijke rechten te vrijwaren. Het EVRM waarborgt geen recht voor individuele slachtoffers om een strafproces op gang te brengen.⁵⁰² De klacht met burgerlijke partijstelling is dus geen fundamenteel recht voor het slachtoffer. De geringe capaciteit en middelen van de politie, en het gegeven dat één van de belangrijke instrumenten in de strijd tegen gerechtelijke achterstand en de controle op de doorlooptijden net het aflijnen en begrenzen is van de saisine van de onderzoeksrechter, brengt ons tot de conclusie dat het niet langer mogelijk kan zijn dat een individuele actie alle richtlijnen, die de overheid ter bescherming van de veiligheid van de burgers neemt, steeds weer kan doorkruisen.⁵⁰³

192. WETSVOORSTEL- Om de stelling van mijn scriptie kracht bij te zetten is het de bedoeling om een wetsvoorstel uit te schrijven voor een nieuw Wetboek van Strafvordering zonder de mogelijkheid voor het slachtoffer om een gerechtelijk onderzoek te openen door middel van een burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter en op deze manier de strafvordering in werking te stellen. De voordelen zijn uiteraard dat er zo niet langer zinloos wordt onderzocht en het openbaar ministerie een daadwerkelijk beleid kan opstellen, rekening houdende met de financiële en maatschappelijke gevoeligheden en capaciteiten. Maar het nadeel is dat er geen correctie meer mogelijk is op het opportuniteitsbeginsel, hetgeen er toch zou moeten zijn om mogelijke excessen van het openbaar ministerie tegen te gaan. Desgevallend kan de burgerlijke partijstelling die een gerechtelijk onderzoek opent, afgeschaft worden maar dan mits invoering van nieuwe garanties.

Afdeling 5.2. Wetsvoorstel voor een nieuw Wetboek van Strafvordering

Artikel 1: Initiatief om de strafvordering in te stellen

193. GEEN KLACHT MET BURGELIJKE PARTIJSTELLING - De mogelijkheid om, tijdens het vooronderzoek, het initiatief te nemen om de strafvordering in te stellen zal enkel tot de exclusieve bevoegdheid van het openbaar ministerie behoren. Het vooronderzoek komt volledig bij het openbaar ministerie te liggen, die in samenwerking met de politie het onderzoek zal leiden.⁵⁰⁴

⁵⁰¹Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F.DERUYCK, M. DE SWAEF, M.ROZIE, P. TRAEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 246.

⁵⁰²C. CONINGS, J. HUYSMANS, F. VERBRUGGEN, "Dagelijkse kost: Europese ingrediënten die het Belgische strafrecht kruiden" in B.SPRIET, F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN (eds.), *Themis straf-en strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2012-13, 14.

⁵⁰³Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F. DERUYCK, M. DE SWAEF, M. ROZIE, P. TRAEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 246.

⁵⁰⁴F.SCHUERMANS, "Het vooronderzoek in strafzaken: één van die vele dringende werven van justitie" in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 792.

Alleen in deze situatie zal men elke ondernomen actie kunnen plaatsen in een uitgerekend strafbeleid. Op deze manier zullen de capaciteiten van alle spelers in de strafrechtsketen effectief op elkaar kunnen worden afgestemd. De mogelijkheid voor de benadeelde om zich burgerlijke partij te stellen voor de onderzoeksrechter, zonder dat het openbaar ministerie beslist heeft om te vervolgen of te onderzoeken, zal niet langer mogelijk zijn. Op deze manier zal de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie, zoals toegekend in art. 151 GW, in sterke mate toenemen. Artikel 151 GW biedt een fundamentele grondslag om de onafhankelijke positie van het openbaar ministerie verder uit te bouwen en te verstevigen. Het openbaar ministerie kan autonome beslissingen nemen aangaande de individuele opsporing en vervolging van misdrijven, behoudens het gezag van de hiërarchie en de minister van Justitie. Bij het toekennen van dergelijke uitgebreide bevoegdheden mag vanzelfsprekend verlangd worden dat het openbaar ministerie de behandeling van zaken *à charge* en *à décharge* zal uitvoeren en dit door onpartijdige magistraten.⁵⁰⁵

Artikel 2: Verloop van het vooronderzoek

194. FUNCTIE VAN ONDERZOEKSRECHTER - Naar huidig recht bekleedt de onderzoeksrechter een dubbele hoedanigheid: hij is zowel rechter van het onderzoek als onderzoeksmagistraat. In de eerste hoedanigheid heeft hij de bevoegdheid om maatregelen te bevelen waardoor individuele rechten en vrijheden worden aangetast.⁵⁰⁶ Zijn tweede rol laat hem toe op actieve wijze aan het onderzoek deel te nemen.⁵⁰⁷ In een vernieuwd vooronderzoek wordt de functie van *rechter van het onderzoek* en *onderzoeksrechter* van elkaar gescheiden en niet langer uitgeoefend door éénzelfde persoon. Wanneer er tijdens het opsporingsonderzoek bepaalde onderzoeksdaaden nodig zijn waarvoor het openbaar ministerie niet de wettelijke bevoegdheid heeft gekregen om deze zelfstandig uit te voeren, zal zij hiervoor de toestemming moeten vragen aan de nieuwe figuur van de rechter van het onderzoek.⁵⁰⁸ Laatstgenoemde zou dan een zuiver gerechtelijke functie bekleden en niet zelf belast zijn met de leiding van het onderzoek. Een goed voorbeeld hiervan vinden we reeds in het huidig recht nl. in het Sociaal strafwetboek⁵⁰⁹ dat op volwaardige manier de figuur van de *rechter van het onderzoek* invoert.⁵¹⁰ Indien de rechter van het onderzoek weigert om bepaalde dwangmaatregelen toe te staan zou er een mogelijkheid tot beroep kunnen worden voorzien bij een hogere gerechtelijke instantie.

195. GERECHTELIJK ONDERZOEK - In een vernieuwd vooronderzoek zou aan het openbaar ministerie de exclusieve bevoegdheid moeten worden voorzien om een volledig gerechtelijk onderzoek te vorderen dat geleid wordt door een onafhankelijke en onpartijdige onderzoeksrechter. Op deze manier zal de onderzoeksrechter een beleid kunnen voeren waarbij hij zich enkel nog met complexe en bijzonder ernstige of delicate zaken zal kunnen bezighouden en waarbij hij in volle

⁵⁰⁵ Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F.DERUYCK,, M. DE SWAEF, M. ROZIE, P. TRAEEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 254.

⁵⁰⁶ Bv. voorlopige hechtenis, huiszoeking, DNA-onderzoek,...

⁵⁰⁷ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 575.

⁵⁰⁸ Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F.DERUYCK,, M. DE SWAEF, M.ROZIE, P. TRAEEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 256.

⁵⁰⁹ Art. 24, §2 en §3 en art. 39, §2 Sociaal Strafwetboek 6 juni 2010, B.S. 1 juli 2010.

⁵¹⁰ Hier kunnen sociale inspecteurs de machtiging verkrijgen van de onderzoeksrechter om een visitatie uit te voeren of om beelden te maken in een bewoonde ruimte zonder de mogelijkheid van evocatie.

onafhankelijkheid de leiding kan nemen van het onderzoek. Een voorbeeld hiervan vinden we in het huidig recht waarbij er onderzoeksrechters zijn die gespecialiseerd zijn in zaken van terrorisme.⁵¹¹ De mogelijkheid voor het slachtoffer om, door middel van een klacht met burgerlijke partijstelling, een gerechtelijk onderzoek te openen verdwijnt.

196. PARTICIPATIE VAN DE PARTIJEN - Wanneer in een vernieuwd vooronderzoek, het gewicht hoofdzakelijk bij het openbaar ministerie en het opsporingsonderzoek komt te liggen moet het vooronderzoek opnieuw worden uitgetekend vertrekkende vanuit het basisidee van participatie, zodat op deze manier een actieve participatie en effectieve inspraak van alle betrokken partijen gegarandeerd kan blijven.⁵¹² Naar huidig recht zien we dat de Wet Franchimont tegelijk het opsporingsonderzoek heeft vastgelegd⁵¹³ en de participatie van de in verdenking gestelde en de burgerlijke partij in het vooronderzoek heeft verstevigd.⁵¹⁴ Dit laatste bleef echter wel beperkt tot het gerechtelijk onderzoek. Het probleem is dat er geen enkele wettelijke mogelijkheid van participatie door de betrokken partijen aan het opsporingsonderzoek voorzien is naar Belgisch recht. In een vernieuwd vooronderzoek moet dus voornamelijk in het opsporingsonderzoek het niveau van participatie omhoog. En al zeker wanneer het slachtoffer niet langer de mogelijkheid zal hebben om zelf een gerechtelijk onderzoek te openen.

197. UITWERKING IDEE VAN PARTICIPATIE - Het uitgangspunt blijft dat het onderzoek geheim zal verlopen. De advocaat van de verdachte zal hem bijstaan vanaf het begin van het onderzoek en waakt over de procedurele rechten van de verdachte in de strafprocedure. Door de verplichte aanwezigheid van de advocaat bij een aantal onderzoekshandelingen en het verhoor is deze controlemogelijkheid, naar huidig recht, reeds sterk toegenomen.⁵¹⁵ Het dossier zou tijdens het vooronderzoek voor de partijen te allen tijde beschikbaar blijven en een logboek bevatten. Naar huidig recht bestaat reeds de mogelijkheid voor elke rechtstreeks belanghebbende partij om, gedurende de strafprocedure, een recht op inzage en afschrift van het dossier te verkrijgen.^{516 517} Op herhaaldelijke tijdstippen, afhankelijk van de omvang en de ernst van de zaak, zouden samenkomsten georganiseerd kunnen worden waaraan de partijen, het openbaar ministerie en in voorkomend geval ook de onderzoeksrechter zouden deelnemen. De verdediging en de burgerlijke partij kunnen op deze manier een reële inspraak krijgen in de opbouw van het dossier. Zij kunnen daarbij ook hun standpunten meedelen betreffende de uitvoering van naar hun mening wenselijke onderzoeksdaaden. Ingeval het verzoek door de partijen tot het verrichten van bepaalde onderzoeksdaaden niet wordt toegelaten door het openbaar ministerie of de rechter van het onderzoek, zou hiervan een melding van kunnen worden gemaakt in het logboek van het dossier.

198. TOEZICHT OP HET ONDERZOEK - Ter controle zal het dossier kunnen voorgelegd worden aan een hogere gerechtelijke instantie die, aan de hand van het logboek en het dossier, zelf een controle kan uitvoeren op het onderzoek betreffende onregelmatigheden, nietigheden of

⁵¹¹Art. 79 lid 2 Ger.w.

⁵¹² E., PRAKKEN, C.H., BRANTS, *Legitieme strafvordering: Rechten van de mens als inspiratie in de 21ste eeuw*, Antwerpen, Intersentia, 2001, 7.

⁵¹³ Art. 28bis Sv.

⁵¹⁴Art. 61ter, art. 61quinquies, art. 136 lid 2 Sv.

⁵¹⁵ EHRM 27 november 2008, nr. 36391/02, Salduz/Turkije.

⁵¹⁶ Art. 21bis Sv.

⁵¹⁷ Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F.DERUYCK,, M. DE SWAEF, M.ROZIE, P. TRAEEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 256.

ongerechtvaardigde inbreuken op de grondrechten. Men zou deze instantie kunnen vergelijken met de huidige kamer van inbeschuldigingstelling. De kamer van inbeschuldigingstelling zou dus een andere vorm aannemen en meer 'de kamer van het vooronderzoek' worden. De kamer van het vooronderzoek zou dan naast de uitoefening van controle op de dossiers, belast kunnen worden met beroepen van het openbaar ministerie indien de rechter van het onderzoek weigert om bepaalde dwangmaatregelen toe te staan, alsook beroepen of beklag door belanghebbenden indien het openbaar ministerie heeft beslist om een bepaalde zaak niet te onderzoeken of niet te vervolgen.⁵¹⁸

199. TERUGKOPPELING NAAR HUIDIG RECHT - Het opkomen van het opsporingsonderzoek onder leiding van het openbaar ministerie en het investeren door de wetgever in het opsporingsonderzoek ten nadele van het gerechtelijk (voor)onderzoek, is een evolutie die we zowel in Nederland als in België kunnen vaststellen. De Nederlandse *Wet versterking positie rechter-commissaris* zet deze evolutie verder door het gerechtelijk vooronderzoek als onderzoekskader volledig af te schaffen en de toezichthoudende bevoegdheid van de rechter-commissaris tijdens het opsporingsonderzoek te versterken.⁵¹⁹ ⁵²⁰ Naar Belgisch recht is het opsporingsonderzoek ondertussen ook het meest gebruikte scenario om strafzaken af te handelen.⁵²¹ In België werd de overgang naar een systeem met een *rechter van het onderzoek* immers verworpen toen het opsporingsonderzoek werd gecodificeerd door de wet van 12 maart 1998.⁵²² Nochtans ontwierp diezelfde wet echter wel een tussenvorm van een *rechter van het onderzoek* in het Belgisch strafprocesrecht, waarbij het openbaar ministerie de onderzoeksrechter kan vatten met een zogenaamde mini-instructie.⁵²³ Op deze manier kan de procureur des Konings dwangmaatregelen vorderen bij de onderzoeksrechter, zonder dat er een gerechtelijk onderzoek moet worden ingesteld. Uit deze wetgevende initiatieven valt duidelijk een tendens van versterking van het opsporingsonderzoek af te leiden.

Artikel 3: Correctie op beslissing tot niet-vervolging

200. BEKLAG WEGENS NIET VERVOLGEN - Een rechtsvergelijkende analyse van het Nederlands strafprocesrecht heeft aangetoond dat een correctie op het opportuniteitsbeginsel van het openbaar ministerie ook andere vormen kan aannemen.⁵²⁴ Het Belgische strafprocesrecht kan zich aan deze regels inspireren om tot een aanvaardbare modernisering van de burgerlijke partijstelling te komen. Als correctiemechanisme ten aanzien van het opportuniteitsbeginsel kan de burgerlijke partijstelling bij wijze van actie vervangen worden door de mogelijkheid om beklag te doen tegen het niet of niet verder vervolgen. Eveneens in het kader van de Europese richtlijn tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de bescherming en de ondersteuning van slachtoffers van misdrijven wordt eerder de voorkeur gegeven om, aan het slachtoffer het recht op toetsing van de beslissing tot niet-vervolging te verlenen, dan de mogelijkheid om de strafzaak zelf op gang te

⁵¹⁸ F. SCHUERMANS, " Het vooronderzoek in strafzaken: één van die vele dringende werven van justitie" in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 794.

⁵¹⁹ Art. 180 N.Sv.

⁵²⁰ *Supra* nr. 23

⁵²¹ B. DE SMET, "De justitie in de steigers. Beschouwingen over het ontwerp Franchimont als steunpijler van een moderne gerechtelijke constructie", *Panopticon* 1997, 212.

⁵²² Art. 28*bis* e.v. Sv.

⁵²³ Art. 28*septies* Sv.

⁵²⁴ *Supra* nr. 126

brengen.⁵²⁵ Zonder de burgerlijke partijstelling bij wijze van actie heeft het slachtoffer niet langer de mogelijkheid om tijdens het vooronderzoek op eigen initiatief de strafvordering op gang te brengen. Deze onmogelijkheid houdt het gevaar in dat een zaak door het openbaar ministerie wordt geseponereerd en aldus bepaalde burgerlijke belangen ernstig zouden worden aangetast. Dit risico kan evenwel verzacht worden door in de procedure te voorzien, krachtens dewelke een rechtstreekse belanghebbende bij de vervolging van een strafbaar feit zijn beklag kan doen bij de kamer van het vooronderzoek tegen het niet of niet verder vervolgen. In het licht van deze procedure zal de kamer van het vooronderzoek, veronderstellend dat het bevoegd is en het beklag ontvankelijk is, zowel de haalbaarheid als de opportuniteit van de vervolging kunnen beoordelen en zo nodig het openbaar ministerie bevelen om over te gaan tot vervolging of verdere vervolging. De procedure van beklag wegens niet vervolging kan dus gebruikt worden als een toetsing van de wijze waarop het openbaar ministerie zijn discretionaire bevoegdheid inzake vervolging heeft uitgevoerd. Uit Belgische rechtspraak hebben we kunnen afleiden dat een inhoudelijke toetsing van de beslissing van het openbaar ministerie om *wel* te vervolgen aan een rechterlijke controle kan worden onderworpen.⁵²⁶ Naar analogie zouden we uit deze rechtspraak een mogelijke grondslag kunnen opmaken voor de burger om zich te beklagen over het feit dat het openbaar ministerie *niet* wil vervolgen.⁵²⁷

201. VERZOEK TOT BIJKOMENDE ONDERZOEKSDADEN - Een alternatieve vorm van controle of correctie op de beslissing tot niet-vervolging van het openbaar ministerie kan ook gevormd worden door elke belanghebbende partij de mogelijkheid te bieden om een verzoek tot bijkomende onderzoekshandelingen te richten aan het openbaar ministerie tijdens het opsporingsonderzoek. Men zou dan een artikel in het Wetboek van Strafvordering kunnen invoeren dat een tegenhanger is van artikel 61*quinquies* Sv., met dezelfde procedurele waarborgen, in alle opsporingsonderzoeken. Indien de procureur des Konings beslist dat de gevraagde onderzoekshandelingen nuttig zijn, worden ze uitgevoerd en het dossier vervolledigd. Onnuttige en ongebreidelde vragen kunnen geweigerd worden. De procureur des Konings kan in dat geval alsnog beslissen om te vervolgen of te seponeren. Aangezien het slachtoffer niet langer de mogelijkheid heeft om een beslissing tot niet-vervolging van het openbaar ministerie te ontwijken door een gerechtelijk onderzoek te openen, zal zij langs deze weg toch nog de mogelijkheid krijgen om gehoord te worden tijdens het opsporingsonderzoek en eventueel aanzet geven tot verder onderzoek of vervolging.⁵²⁸

Artikel 4: Einde van het vooronderzoek

202. AFRONDEN VAN HET ONDERZOEK - Indien het onderzoek is afgerond, is het de taak van het openbaar ministerie toe, om te bepalen welk verder gevolg zal worden gekozen: de waarschuwing, de minnelijke schikking, de strafbemiddeling, de dagvaarding, het alsnog vorderen van een gerechtelijk onderzoek enz. Zij zal kunnen beslissen om de verdachte rechtstreeks te dagvaarden en de zaak aanhangig te maken voor de strafrechter. In de loop van het vooronderzoek hebben de

⁵²⁵ Art. 11 Richtlijn 2012/29/EU van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, *P.B.* L 315/57, 14 november 2012.

⁵²⁶ T. VANDER BEKEN, "De positie van het Hof van Cassatie met betrekking tot de toetsing van de toepassing van het opportuniteitsbeginsel" (noot onder Cass. 15 februari 2000), *T.Strafr.* 2000, 122.

⁵²⁷ *Supra* nr. 160

⁵²⁸ Zie bijlage 1 `Interview Dhr. Stuyck eerste substituut-procureur des Konings van het parket Tongeren`.

betrokken partijen echter actief kunnen bijdragen aan de totstandkoming van het dossier *à charge* en *à décharge*. Daarnaast bestaat er de mogelijkheid om het vooronderzoek regelmatig voor te leggen aan een hogere gerechtelijke instantie, de kamer van het vooronderzoek. De procedure van de regeling van de rechtspleging, op het niveau van de onderzoeksgerechten, zal hiermee verdwijnen en de taak van de raadkamer zal beperkt worden tot het toezicht over de voorlopige hechtenis.⁵²⁹

Artikel 5: Behandeling van de zaak ten gronde

203. TERECHTZITTING - Er zal een speciale taak worden weggelegd voor de bodemrechter. Deze kan alle bijkomende onderzoekshandelingen bevelen die hij nodig acht om een definitieve uitspraak te kunnen doen over de zaak. Partijen zouden hier ook eventueel de bodemrechter kunnen verzoeken om bijkomende onderzoekshandelingen te bevelen, zonder dat deze verplicht is hierop in te gaan.

Afdeling 5.3. Resterende mogelijkheden voor het slachtoffer

a) Burgerlijke partijstelling bij wijze van voeging

204. VOEGING BLIJFT MOGELIJK - In een vernieuwd vooronderzoek zal de burgerlijke partij zijn vordering enkel kunnen 'voegen' bij een reeds ingestelde strafvordering van het openbaar ministerie. Dit wil zeggen dat het openbaar ministerie de strafvordering reeds heeft ingesteld, hetzij door een gerechtelijk onderzoek te vorderen, hetzij door een rechtstreekse dagvaarding voor het vonnisgerecht.⁵³⁰ Burgerlijke partijstelling door voeging zal tijdens het vooronderzoek dus nog enkel mogelijk zijn voor de onderzoeksrechter, in geval het openbaar ministerie een gerechtelijk onderzoek heeft gevorderd en op deze manier de strafvordering op gang heeft gebracht. Overeenkomstig art. 66 en 67 Sv. kan het slachtoffer dit doen door een uitdrukkelijke verklaring in elke stand van de procedure tot aan de sluiting van de debatten.

205. VOORDELEN BURGERLIJKE VORDERING - De mogelijkheid om de burgerlijke vordering voor de strafrechter te brengen kan gefundeerd worden op de voordelen die eraan verbonden zijn en die daarom het behoud van de burgerlijke partijstelling bij wijze van voeging blijven verantwoorden. In de eerste plaats moeten we ons realiseren dat eenzelfde feit aanleiding kan geven tot zowel een burgerlijke vordering als een strafvordering. Gelet op het feit dat een onrechtmatige daad en een misdrijf eenzelfde fundering hebben en daarbij de strafrechter het misdrijf in al zijn aspecten zal beoordelen, blijkt de strafrechter goed geplaatst te zijn om ook de burgerlijke gevolgen van het misdrijf te onderzoeken. Op deze manier kan een dubbele procedure voor zowel de strafrechter als de burgerlijke rechter worden voorkomen en leidt aldus tot een bezuiniging van rechterlijke arbeidskracht. Een ander voordeel is dat de aanwezigheid van de burgerlijke partij een verrijking kan vormen voor het onderzoek van de strafrechter. Daarbij mag ook niet worden vergeten dat de maatschappelijk verstoring die een misdrijf teweeg kan brengen het gevolg is van een schending

⁵²⁹ Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in F.DERUYCK,, M. DE SWAEF, M.ROZIE, P. TRAEST en R. VERSTRAETEN, *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 257.

⁵³⁰ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 791.

van zowel het strafrecht ter bescherming van de samenleving, alsook van individuele maatschappelijke belangen. Dit betekent dat deze verstoring enkel teniet wordt gedaan indien er zowel op strafrechtelijk als op burgerrechtelijk vlak wordt overgaan tot herstel. In dit opzicht dient de privaatrechtelijke schadevergoeding niet alleen het belang van het slachtoffer zelf, maar ook het belang van de gemeenschap aangezien de schadevergoeding in ondergeschikte orde ook een preventieve werking kan hebben om zulke schade in de toekomst te vermijden en kan bijdragen in de bewustwording, door de dader, van de gevolgen van zijn handelen. Tenslotte moet worden opgemerkt dat de schadeloosstelling van het slachtoffer ook zal zorgen tot het wegnemen van wrevel of wrok bij het slachtoffer.⁵³¹

b) Verklaring van benadeelde persoon

206. BENADEELDE PERSOON - Het slachtoffer dat zich geen burgerlijke partij kan of wil stellen heeft nog steeds de mogelijkheid om, op basis van art. 5bis V.T.Sv., de hoedanigheid van benadeelde persoon te verkrijgen en de daarbij behorende rechten. Op deze manier wordt de benadeelde persoon toch betrokken in de strafprocedure. Hij heeft het recht om ieder document dat hij nuttig acht te laten toevoegen aan het dossier en hij wordt op de hoogte gehouden van de seponering en de reden ervan, van het instellen van een gerechtelijk onderzoek en de bepaling van de rechtsdag voor het vonnisgerecht. Hij heeft ook het recht te verzoeken om inzage van het dossier te nemen en er een afschrift van te verkrijgen.⁵³²

c) Rechtstreekse dagvaarding

207. BEHOUD VAN RECHTSTREEKSE DAGVAARDING - De mogelijkheid voor een benadeelde om rechtstreeks te dagvaarden voor de strafrechter blijft bestaan voor overtredingen en wanbedrijven.⁵³³ Het is een feit dat de mogelijkheid voor een slachtoffer om een verdachte rechtstreeks te dagvaarden voor de strafrechter vandaag de dag ook in vraag kan worden gesteld. Zij voldoet namelijk aan geen enkele kwaliteitsvoorwaarde en geeft aan een individu de kans om een persoon te dagvaarden voor de strafrechter zonder dat er enig onderzoek aan voorafging.⁵³⁴ Ik heb echter doelbewust gekozen om mijn scriptie te richten op de mogelijke afschaffing van de klacht met burgerlijke partijstelling maar ben mij er van bewust dat door het behoud van de rechtstreekse dagvaarding door het slachtoffer sommige problemen zullen blijven bestaan. Het is wel zo dat een rechtstreekse dagvaarding minder verregaande gevolgen heeft dan een klacht met burgerlijke partijstelling. Een rechtstreekse dagvaarding zal in mindere mate de beschikbare politionele en gerechtelijke capaciteit verlammen, onderzoeken kunnen dwarsbomen, of het strafrechtelijk beleid van het openbaar ministerie doorkruisen zoals eerder wel het geval is bij de burgerlijke partijstelling.⁵³⁵

⁵³¹ R. VERSTRAETEN, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 448-451.

⁵³² *Supra* nr. 9

⁵³³ *Supra* nr. 105

⁵³⁴ Y. LIÉGEOIS, "De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in DERUYCK, F., DE SWAEF, M., ROZIE, M., TRAEST, P. en VERSTRAETEN, R., *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 247.

⁵³⁵ Zie bijlage 1 ` Interview Dhr. Stuyck eerste substituut-procureur des Konings van het parket Tongeren'.

d) Burgerlijke rechtbank

208. PROCEDURE VOOR DE BURGERLIJKE RECHTER - Het slachtoffer van een misdrijf kan er nog steeds voor opteren om zijn zaak voor de burgerlijke rechtbank te brengen. De regels van het gerechtelijk privaatrecht zullen van toepassing zijn.⁵³⁶ Het slachtoffer zal zich in dit geval kunnen beroepen op art. 1382 e.v. B.W. om een schadevergoeding te bekomen. Elke menselijke daad, waardoor aan een ander schade wordt veroorzaakt, verplicht degene door wiens schuld de schade is ontstaan deze te vergoeden.⁵³⁷ De aansprakelijkheid komt niet enkel in het gedrang door een bewuste foutieve daad, maar ook door een nalatigheid of onvoorzichtigheid.⁵³⁸ Uit deze bepalingen kunnen we drie klassieke toepassingsvoorwaarden afleiden die het slachtoffer zal moeten bewijzen om schadevergoeding te kunnen bekomen: men moet het bewijs leveren van een fout, een schade en een oorzakelijk verband tussen de fout en de schade.⁵³⁹

209. VERHOUDING MET STRAFPROCEDURE - Ingeval er samenloop is van enerzijds de burgerlijke vordering voor de burgerlijke rechtbank en anderzijds de strafvordering voor de strafrechter moeten we rekening houden met bepaalde regels.

210. LE CRIMINEL TIENT LE CIVIL EN ÉTAT - Ten eerste is er het beginsel '*le criminel tient le civil en état*'.⁵⁴⁰ Wanneer de burgerlijke vordering gegrond is op een misdrijf dat voor de strafrechter wordt vervolgd en afzonderlijk wordt ingesteld voor de burgerlijke rechter, dan wordt deze procedure geschorst zolang de strafrechter niet definitief heeft beslist over de strafvordering die vóór of gedurende de burgerlijke vordering is ingesteld.⁵⁴¹ De uitspraak van de burgerlijke rechter wordt geschorst totdat de einduitspraak van de strafrechter in kracht van gewijsde is getreden. Enkel de einduitspraak van de burgerlijke rechter wordt geschorst en dit slechts voor zover de strafrechter gehouden is om uitspraak te doen over punten die gemeen zijn aan zowel de strafvordering als de burgerlijke vordering.⁵⁴² Daden van rechtspleging zoals een vonnis alvorens recht te doen en onderzoeksdaden zijn wel nog mogelijk.⁵⁴³ Omgekeerd is de strafrechter niet gebonden door een eventuele uitspraak van de burgerlijke rechter en hij zal ook niet moeten wachten op diens uitspraak.⁵⁴⁴

211. GEZAG VAN STRAFRECHTELIJK GEWIJSDE - Ten tweede moeten we rekening houden met het *gezag van het strafrechtelijk gewijsde*.⁵⁴⁵ Tot voor kort heeft men steeds aangenomen dat de uitspraak van de strafrechter over de strafvordering gezag van gewijsde had voor iedereen *erga omnes*, ook indien men geen partij was in het strafproces. Dit wil zeggen dat beslissingen over de strafvordering die dezelfde feiten betreffen als wat in het burgerlijk geschil tot betwisting behoort, later niet opnieuw ter sprake kunnen komen voor de burgerlijke rechter.⁵⁴⁶ Wanneer de strafrechter het misdrijf bewezen heeft verklaard dan kan dit niet meer worden betwist in een

⁵³⁶ R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2010, 1363.

⁵³⁷ Art. 1382 B.W.

⁵³⁸ Art. 1383 B.W.

⁵³⁹ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht*, Brugge, die Keure, 2013, 40.

⁵⁴⁰ Art. 4 lid 1 V.T.Sv.

⁵⁴¹ R., DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2010, 1363.

⁵⁴² Cass. 22 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1006.

⁵⁴³ R., DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2010, 1365.

⁵⁴⁴ R., DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2010, 1364.

⁵⁴⁵ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 798.

⁵⁴⁶ R., DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2010, 1366.

latere burgerlijke procedure, zelfs niet door derden. Dit heeft ook tot gevolg dat, na een vrijspraak door de strafrechter, de benadeelde op grond van dat zelfde strafbaar feit, zelfs anders gekwalificeerd, geen eis tot schadevergoeding voor de burgerlijke rechter kan brengen.⁵⁴⁷ Later heeft men het gezag van het strafrechtelijk gewijsde afgezwakt tot wat de strafrechter *noodzakelijk* en *zeker* heeft beslist in verband met de strafvordering.⁵⁴⁸ Het Hof van Cassatie heeft geoordeeld dat het gezag van het strafrechtelijk gewijsde niet meer tegengeworpen kan worden aan een partij die niet de mogelijkheid heeft gehad om vrij haar belangen te verdedigen voor de strafrechter.⁵⁴⁹ Daaraan voegt het Hof toe dat een partij in een later burgerlijk proces, de beslissing van de strafrechter kan betwisten, ook wanneer zij doelbewust ervoor gekozen heeft om niet tussen te komen in de strafprocedure.⁵⁵⁰ Het gezag van strafrechtelijk gewijsde geldt dus enkel nog voor degenen die betrokken worden in de procedure voor de strafrechter én er vrij hun belangen konden doen gelden. Dit zijn dus degenen die zich tijdens de strafprocedure burgerlijke partij hebben gesteld. Zij zijn gebonden door wat de strafrechter noodzakelijk en zeker heeft beslist.

212. KRITISCHE NOOT - Het is een feit dat het voor het slachtoffer een moeilijke opdracht blijft om zelf de verdachte te moeten opsporen, bewijs te vergaren en dit voor de rechter te brengen. Het is immers het openbaar ministerie en de politie die de geschikte middelen bezitten om aan de vereiste informatie te geraken en over de nodige personele en materiële middelen kunnen beschikken om een dader van een misdrijf op te sporen. In de praktijk zal de benadeelde zijn burgerlijke vordering eerder voor de strafrechter brengen, daar dit meer voordelen heeft.⁵⁵¹

⁵⁴⁷ R., DECLERCQ, *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2010, 1371.

⁵⁴⁸ Cass. 18 december 2003, *Arr.Cass.* 2003, 2323.

⁵⁴⁹ Cass. 24 april 2006, *Arr.Cass.* 2006, 950.

⁵⁵⁰ Cass. 7 maart 2008, *Arr.Cass.* 2008, 646.

⁵⁵¹ F. HUTSEBAUT "De positie van de benadeelde in het Belgisch strafproces", *Panopticon* 1985, 418.

Conclusie

In het Belgische strafproces bekleedt het slachtoffer van misdrijven een sterke positie. Eén van de meest verregaande rechten waar het slachtoffer zich op kan beroepen, is de burgerlijke partijstelling bij wijze van actie. De benadeelde kan zich op grond van art. 63 Sv. burgerlijke partij stellen voor de onderzoeksrechter. Indien de strafvordering nog niet is ingesteld, heeft dit tot gevolg dat het slachtoffer, samen met zijn burgerlijke vordering, ook de strafvordering in werking kan stellen. Door de burgerlijke partijstelling is de onderzoeksrechter verplicht om een gerechtelijk onderzoek in te stellen over de aangehaalde feiten en dit ongeacht de houding van het openbaar ministerie. De wet van 12 maart 1998 heeft een aantal belangrijke rechten gekoppeld aan de hoedanigheid van burgerlijke partij in de loop van het gerechtelijk onderzoek. Zo geven art. 61*ter* en 61*quinquies* Sv. het recht om een verzoek tot inzage in het strafdossier in te dienen en het recht op verzoek tot bijkomend onderzoek.

De klacht met burgerlijke partijstelling geeft de mogelijkheid om tegen een onterechte niet-vervolgving door het openbaar ministerie op te treden. Deze bestaansreden neemt echter niet weg dat aan het systeem, zoals het vandaag geregeld is in België, verschillende nadelen verbonden zijn. Het is dan ook geen verrassing dat vanuit diverse hoeken kritiek wordt geuit op het systeem van burgerlijke partijstelling. Ze dwarsboomt niet alleen het strafrechtelijk beleid van het openbaar ministerie, maar er wordt ook veelvuldig misbruik van gemaakt om meerdere redenen. Een ander nadeel is dat de kabinetten van de onderzoeksrechters, die normaliter zouden moeten belast worden met de belangrijkste zaken, in werkelijkheid volstrekt ten onrechte overspoeld worden door klachten met burgerlijke partijstelling die ofwel betrekking hebben op relatief eenvoudige feiten, ofwel in wezen betwistingen van burgerrechtelijke aard zijn. Uit een cijfermatige analyse blijkt ook nog eens dat gerechtelijke onderzoeken die geopend zijn na een burgerlijke partijstelling veel langer duren dan na een vordering van het openbaar ministerie. Daarnaast werd vastgesteld dat, van de zaken die uiteindelijk toch worden verwezen naar de rechter ten gronde, slecht één derde leidt tot een effectieve veroordeling. Het voortbestaan van de burgerlijke partijstelling die een gerechtelijk onderzoek opent, lijkt naar de toekomst toe, nog moeilijk te onderbouwen.

De rechtsvergelijking met Nederland leert ons de uitgangspunten van ons strafprocesrecht te relativeren en oog te hebben voor andere ontwikkelingen. Zo wordt het vervolgingsmonopolie van het openbaar ministerie op een meer strikte wijze ingevuld, aangezien het in Nederland tot de exclusieve bevoegdheid behoort van het openbaar ministerie om al dan niet over te gaan tot vervolging van misdrijven. Het slachtoffer beschikt daarbij niet over de mogelijkheid om op eigen initiatief de strafvervolgving uit te lokken. Om de dominerende macht van het openbaar ministerie enigszins te temperen voorziet het Nederlands Wetboek van Strafvordering in de mogelijkheid van beklag van niet of niet verdere vervolging voor het slachtoffer dat toch vervolging wenst. De beslissing om niet of niet verder te vervolgen wordt dan onderworpen aan een rechterlijke toetsing. In voorkomend geval kan de rechter het openbaar ministerie bevelen om alsnog over te gaan tot vervolging. Deze rechtsvergelijking kan erg vernieuwend werken en de ontwikkeling van ons eigen rechtssysteem bevorderen en voorkomt zo dat ons eigen rechtssysteem zonder meer als het ideale stelsel wordt geponeerd.

Uit Europese initiatieven en uit de rechtspraak van het EHRM kunnen we besluiten dat het geen verplichting is voor de lidstaten om het slachtoffer het recht te geven om de strafvordering in werking te stellen. De Europese lidstaten moeten de nodige inspanningen leveren om ervoor te zorgen dat het slachtoffer toegang heeft tot een rechterlijke instantie die haar kan vergoeden voor de schade die ze heeft geleden door het misdrijf, maar dit moet niet noodzakelijk de strafrechter zijn. De klacht met burgerlijke partijstelling is, vanuit Europeesrechtelijk perspectief, geen fundamenteel recht voor het slachtoffer. Het volstaat dat aan het slachtoffer een recht tot herziening van de beslissing om niet te vervolgen wordt verschaft. Hoewel het dus geen Europese verplichting is, voorziet de Belgische wetgever toch in de mogelijkheid voor het slachtoffer om de strafzaak zelf op gang te brengen via een klacht met burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter of rechtstreekse dagvaarding voor het vonnisgerecht.

Het leidt geen twijfel dat het afschaffen van de mogelijkheid voor een benadeelde om zich bij de onderzoeksrechter burgerlijke partij te stellen, een zeer moeilijk te nemen hindernis zal zijn in het Belgisch strafprocesrecht. Toch mogen we echter niet zomaar voorbij gaan aan de kritieken en negatieve gevolgen die aan dit systeem verbonden zijn. Ik pleit dan ook voor een afschaffing van de burgerlijke partijstelling bij wijze van actie. De voordelen zijn uiteraard dat er zo niet langer zinloos wordt onderzocht en het openbaar ministerie een daadwerkelijk beleid kan opstellen, rekening houdende met de financiële en maatschappelijke gevoeligheden en capaciteiten. Het nadeel is dat er geen correctie meer mogelijk is op het opportuniteitsbeginsel van het openbaar ministerie, hetgeen er toch zou moeten zijn om mogelijke excessen van het openbaar ministerie tegen te gaan. Desgevallend kan de burgerlijke partijstelling die een gerechtelijk onderzoek opent, afgeschaft worden maar dan mits invoering van nieuwe garanties. Een rechtsvergelijkende analyse van het Nederlands strafprocesrecht heeft aangetoond dat een correctie op het opportuniteitsbeginsel van het openbaar ministerie ook andere vormen kan aannemen. Het Belgische strafprocesrecht kan zich aan deze regels inspireren om tot een aanvaardbare modernisering van de burgerlijke partijstelling te komen. Als correctiemechanisme ten aanzien van het opportuniteitsbeginsel kan de burgerlijke partijstelling bij wijze van actie vervangen worden door de mogelijkheid om beklag te doen tegen het niet of niet verder vervolgen bij een rechterlijke instantie. Een alternatieve vorm van controle of correctie op de beslissing tot niet-vervolgving van het openbaar ministerie kan ook gevormd worden door elke belanghebbende partij de mogelijkheid te bieden om een verzoek tot bijkomende onderzoekshandelingen te richten aan het openbaar ministerie tijdens het opsporingsonderzoek.

Het is dan ook aan de Belgische wetgever om, in het licht van toekomstige hervormingen van de strafprocedure, een keuze te maken tussen het behoud van de burgerlijke partijstelling bij wijze van actie mits enkele aanpassingen of de afschaffing. Mijn voorkeur gaat uit naar de tweede optie.

Bibliografie

Belgische bronnen

Handboeken:

- BOCKEN,H. en BOONE,I., *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, Brugge, die Keure, 2011, 284p.
- BOSLY, H.-D., VANDERMEERSCH, D. en BEERNAERT, M.-A.,*Droit de la procedure penale*, Brugge, La Charte, 2010, 1593p.
- DE NAUW, A., *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, Mechelen, Kluwer, 2010, 471p.
- DIRIX,E., TILLEMAN, B. en VAN ORSHOVEN, P., *De valks juridisch woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, ,2010, 621p.
- DU JARDIN,J., VISART DE BOCARME,C. en DE LEVAL,G., *Een eigentijds openbaar ministerie*, Brussel, gedrukt op de persen van het Belgisch Staatsblad, 1994, 381 p.
- GEVAERT, P., *Het gerechtelijk onderzoek*, Gent, Story, 2006, 524p.
- MONBALLYU, J., "Zes eeuwen strafrecht: de geschiedenis van het Belgische strafrecht (1400-2000)", Leuven, Acco, 2006, 382p.
- PUT, J., *Handboek jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2010, 592p.
- THOMAES,S. en DEVROE,E., *Naar een parketbeleidsplan voor de parketten van eerste aanleg*, Antwerpen, Maklu, 2008, 223p.
- STIJNS, S., *Verbintenissenrecht*, Brugge, die Keure, 2013, 152p.
- VAN DAELE,D., *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid: een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 591 p.
- VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 1299p.
- VAN ORSHOVEN, P., BOES,M. en ALLEMEERSCH,B., *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen: gerechtelijk recht voor bachelors*, Leuven, Acco, 2011, 465p.
- VERBRUGGEN,F. en VERSTRAETEN,R., *Strafrecht & strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2013, 519p.
- VERHELST, S., *De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht*, Antwerpen, Intersentia,2013, 711p.
- VERSTRAETEN, R., *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek*, Antwerpen, Maklu, 1990, 535 p.
- VERSTAETEN, R., *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2012, 1372 p.
- VERSTRAETEN,R., VAN DAELE,D., BAILLEUX,A. en HUYSMANS,J., *De burgerlijke partijstelling: analyse en toekomstperspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2012, .435 p.

Artikels en bijdragen in boeken:

- DELBROUCK, Y., " De Wet Franchimont tussen hamer en aambeeld, tussen oogmerk en realiteit" *Orde van de dag* 1999, afl. 5, 55-62.
- DESMEDT, K., "Kosten verbonden aan de burgerlijke partijstelling", *R.W.* 2007-08, 624-626.
- DE SMET, B. "De justitie in de steigers. Beschouwingen over het ontwerp Franchimont als steunpijler van een moderne gerechtelijke constructie", *Panopticon* 1997, 210.
- DE SMET, B., "De tendens tot overaccentuering van het slachtoffer in het strafproces", *Panopticon* 1998, 387-396.
- DE SMET, B. "Rechtstreekse dagvaarding voor de strafrechter", *CABG* 2004, afl. 3, 67p.
- FRANCHIMONT, M., " Over de wet van 12 maart 1998: Antecedenten, filosofie, evolutie; Grenzen van een hervorming" in *CBR , Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 1998, 17-31.
- HUTSEBAUT, F., "De positie van de benadeelde in het Belgisch strafproces", *Panopticon* 1985, 410-433.
- LIÉGEOIS, Y., " De onvermijdelijke evolutie van het strafprocesrecht" in DERUYCK, F., DE SWAEF, M., ROZIE, M., TRAEST, P. en VERSTRAETEN, R., *De wet voorbij: liber amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 221-257.
- SCHUERMANS, F. " Het vooronderzoek in strafzaken: één van die vele dringende werven van justitie" in DERUYCK, F. en ROZIE, M. (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 787-808.
- TRAEST, P., " Is er nog een toekomst voor het ontwerp van wetboek van strafprocesrecht?" *Orde van de dag* 2008, afl. 41, 247-261.
- VANDAM, L., "De strafrechtsbedeling: een historisch samenspel tussen dader, slachtoffer en maatschappij?", *Antenne* 26(2008) nr. 3, 8-13.
- VANDEPLAS, A., "Consignatie van de burgerlijke partij" in VANDEPLAS, A. et al., *Comm. Straf.*, Antwerpen, Currens, 1984. 1-7.
- VAN DELM, J., " Ons strafrecht moet helemaal anders. Tabula rasa!", *Juristenkrant*, afl. 219, 8 december 2010, 8-9.
- VANDER BEKEN, T., " De positie van het Hof van Cassatie met betrekking tot de toetsing van de toepassing van het opportunititeitsbeginsel" (noot onder Cass. 15 februari 2000), *T.Strafr.* 2000, 122-125.
- VERSCHUEREN, C., "Benadeling als voorwaarde voor de ontvankelijkheid van de burgerlijke-partijstelling" (noot onder Cass. 2 mei 1995), *RW* 1996-1997, afl.4, 121-124.
- VERSTRAETEN, R., "De ontvankelijkheid van de burgerlijke-partijstelling en de beoordeling ervan in de onderzoeksfase" (noot onder Cass. 21 december 1993), *RW* 1994-95, afl.23, 777-781.
- VERSTRAETEN, R., "Nieuwe rechten voor het slachtoffer tijdens het vooronderzoek" in *CBR, Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 1998, 192.

- VERSTRAETEN, R., "Een beweerd rechtmatig belang als ontvankelijkheidsvoorwaarde van de burgerlijke partijstelling", *T.Strafr.* 2005, afl. 6, 435-437.
- VERSTRAETEN, R., "De houdbaarheidsdatum van de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter", in DERUYCK, F. en ROZIE, M. (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 961-977

Nederlandse bronnen

Handboeken:

- CLEIREN, C.P.M en NIJBOER, J.F., *Strafvordering. Tekst & commentaar. De tekst van het Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar*, Deventer, Kluwer, 2009, 2692p.
- CORSTENS, G.J.M., *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 963 p.
- KEULEN, B.F. en KNIGGE, G., *Strafprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 687p.
- LANGEMEIJER, F.F., *Het slachtoffer en het strafproces*, Deventer, Kluwer, 2010, 201p.
- MINKENHOF, A., *Nederlandse strafvordering*, Deventer, Kluwer, 2009, 668 p.
- PRAKKEN, E. en BRANTS, C.H., *Legitieme strafvordering: Rechten van de mens als inspiratie in de 21ste eeuw*, Antwerpen, Intersentia, 2001, 215p.

Artikels en bijdragen in boeken:

- CLEIREN, C.P.M. "Waakzaamheid geboden. Aandachtspunten bij ontwikkelingen in het Nederlandse strafprocesrecht" in DERUYCK, F. en ROZIE, M. (eds.), *Het strafrecht bedreven: Liber Amicorum Alain De Nauw*, Brugge, die Keure, 2011, p. 85-96.
- KWAKMAN, N.J.M. "De nieuwe wet versterking positie rechter-commissaris", *Trema* 2012, <http://irs.ub.rug.nl/ppn/345818644>, 1-10.

Europese bronnen

Handboeken:

- VERMEULEN, G., *Aspecten van Europees formeel strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2002, 495p.

Artikels en bijdragen in boeken:

- CONINGS,C., HUYSMANS,J., VERBRUGGEN,F. " Dagelijkse kost: Europese ingrediënten die het Belgische strafrecht kruiden" in SPRIET,B., VERBRUGGEN,F., VERSTRAETEN, R. (eds.), *Themis straf-en strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2012-13, 1-80.
- RIMANQUE, K., "Art. 6 eerste lid EVRM " in X., *Gerechtig recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* , V, Titel I, 215-295.
- VAN SCHIJNDEL, R.A.M., "De implementatie van het kaderbesluit inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure: een veeleisend Europa of een behoudend Nederland ?" in BORGERS,M.J., KRISTEN,F.G.H, SIMMELINK, J.B.H.M, *Implementatie van kaderbesluiten*, Nijmegen, WLP, 2006, 173 -186.

Bijlage 1: interview dhr. Stuyck, eerste substituut-procureur des Konings van het parket Tongeren

Vindt u het een goede zaak dat het slachtoffer zelf de strafvordering op gang kan brengen a.d.h.v. een burgerlijke partijstelling of een rechtstreekse dagvaarding ?

Tegen een mogelijkheid om de strafvordering op gang te kunnen brengen door de burgerlijke partijstelling is er op zich geen bezwaar, voor zover het geen verlammeende impact kan hebben op politionele capaciteiten en het strafbeleid van de procureur des Konings. Dit betekent dat er in principe geen bezwaar is tegen de mogelijkheid om een rechtstreekse dagvaarding uit te brengen zoals thans bestaande. Het opstarten van een gerechtelijk onderzoek d.m.v. burgerlijke stelling komt evenwel niet in aanmerking in deze denkwijze. Immers is het geen goede zaak indien benadeelden of vermeende benadeelden te pas en te onpas de beschikbare politionele en gerechtelijke capaciteit kan verlammen of onderzoeken tegen zich kan dwarsbomen. De mogelijkheid zich burgerlijke partij te stellen bij de onderzoeksrechter doorkruist het noodzakelijke rechenmanagement van de procureur des Konings. Er is schaarste aan onderzoekscapaciteit bij politie en afdelingscapaciteit bij justitie. In tijden van crisis kan men dan ook niet verantwoordelijk dat schaarse middelen door eenieder gratis en à volonté kunnen aangewend worden. Enkel het openbaar ministerie is verantwoordelijk verschuldigd met betrekking tot het strafbeleid en dient dan ook de enige te zijn die over de volle capaciteiten kan beschikken.

Ondervindt u in de praktijk dat er misbruik wordt gemaakt van de klacht met burgerlijke partijstelling ? Zo ja, in welke vormen ? Ondervindt u misschien nog andere nadelen zoals bv. een toenemend aantal strafzaken ?

In belangrijke onderzoeken met bijzondere financiële belangen (financiële en economische fraude) of onderzoeken naar zware misdrijven (moordonderzoeken) komt het vaak voor dat verdachten het onderzoek saboteren door burgerlijke partijstellingen te richten tegen onderzoekers, zodat de onderzoeken tegen hen geen vlot en normaal verloop kennen. De geïsoleerde onderzoeker zal dan ook gedurende de afhandeling van de burgerlijke partijstelling van het onderzoek gehaald worden. Ook in zaken waar vooral burgerlijke of handelsgeschillen ten grondslag liggen, worden burgerlijke partijstellingen misbruikt om de procedure voor burgerlijke rechtbank of rechtbank van koophandel op te schorten.

Het belangrijkste probleem is dat dergelijke zaken veel tijd en geld opslokken en de zaken die het verdienen om onderzocht te worden, doen afremmen. Van het aantal gerechtelijke onderzoeken, worden er een 20% via burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter geopend. Hiervan heeft slechts een 40% kans om door de raadkamer een verwijzing te bekomen. En van deze verwezen zaken komt het in 70% van de gevallen tot een veroordeling. Dit betekent dat minder dan 30% van de zaken geopend met burgerlijke partijstelling effectief tot een veroordeling leiden (2/3 zijn dus zinloos). Terwijl de zaken die via de procureur des Konings in gerechtelijk onderzoek belanden, er 75% verwezen wordt en hiervan 86% effectief tot een veroordeling leiden. Tevens dient opgemerkt te worden dat de doorlooptijd van een zaak, ingeleid bij de onderzoeksrechter via burgerlijke partijstelling, gemiddeld 250 dagen langer is dan een onderzoek aangebracht bij de onderzoeksrechter door de procureur des Konings. De redelijke termijn wordt merkbaar meer overschreden bij burgerlijke partijstellingen, zodat de straffen dermate lager zijn. Het nut van de burgerlijke partijstelling bij de onderzoeksrechter is dan ook sterk de vraag.

Vindt u dat er effectief een correctie nodig is op het vervolgingsmonopolie en het opportuniteitsbeginsel van het openbaar ministerie ? Is de klacht met burgerlijke partijstelling wel een geschikt middel als correctie hiervoor?

Om willekeur of andere excessen tegen te gaan is een correctie op een monopolie of een controle ervan steeds nodig. Maar de burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter komt hieraan niet tegemoet. Thans bestaan reeds middelen, o.a. art. 21 bis Sv., het inzage- en afschriftrecht voor elke belanghebbende partij. Bovendien kan deze steeds aan de procureur des Konings voorstellen tot onderzoek doen en deze desgevallend na contact of afspraak met de procureur des Konings

bekomen. Maar beter is het een wettelijke en effectieve correctie in te voeren door een artikel in het wetboek van strafvordering in te voeren dat een tegenhanger is van artikel 61*quinquies* Sv., met zelfde procedurele waarborgen (verzoek bijkomende onderzoekshandelingen en beroepsprocedure bij KI) in alle opsporingsonderzoeken. Indien beslist wordt dat de gevraagde onderzoekshandelingen nuttig zijn (beslissing PK of KI) worden ze uitgevoerd en het dossier vervolledigd (zo is er controle op onnuttige en ongebreidelde vragen). De procureur des Konings kan dan vervolgen of seponeren, de betrokkene kan dan nog zelf rechtstreeks dagvaarden. De klacht met burgerlijke partijstelling is gelet op het voorgaande dan ook geen geschikt middel.

Wat zijn volgens u de voordelen van het geldende systeem in Nederland, waar het slachtoffer geen enkele mogelijkheid heeft om zelf de strafvordering in te stellen ? Zou dit systeem ook in België kunnen worden toegepast ?

De voordelen zijn uiteraard dat er niet zinloos onderzocht wordt en het openbaar ministerie een daadwerkelijk beleid kan opstellen rekening houdende met de financiële en maatschappelijke gevoeligheden en capaciteiten. Maar het nadeel is dat er geen correctie mogelijk is, dewelke er toch zou moeten zijn om excessen tegen te gaan. Dit systeem zal niet toegepast worden in België, desgevallend kan wel de burgerlijke partijstelling afgeschaft worden maar dan mits invoering van nieuwe garanties zoals vermeld in vorige vraag.

Denkt u dat het realistisch is dat de klacht met burgerlijke partijstelling in België ooit zal verdwijnen ?

Cfr. Vorige vraag.

Biedt de situatie waar de burgerlijke partijstelling wordt afgeschaft nog voldoende bescherming voor het slachtoffer ?

Dit probleem kan opgelost worden via de invoering van een vergelijkbaar artikel als artikel 61*quinquies* Sv. voor het opsporingsonderzoek. De oplossing om de bewijslast te vergemakkelijken voor de burgerlijke rechter is geen optie. De scheiding der machten en de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie, alsook het principe dat het strafbeleid toebehoort aan het openbaar ministerie, staat in de weg dat een rechter opdrachten kan geven aan politie of openbaar ministerie. Bovendien brengt dit enkel en alleen dezelfde problematiek met zich mee, nl. het ongecontroleerd bevragen van politiecapaciteit zodat een werkelijk, daadkrachtig en economisch en maatschappelijk verantwoord rechenmanagement in de schoot van het openbaar ministerie onmogelijk gemaakt wordt.

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Het instituut van de klacht met burgerlijke partijstelling: een fundamenteel recht voor het slachtoffer of kunnen we ook zonder?

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**

Jaar: **2014**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Follon, Jensie

Datum: **14/05/2014**